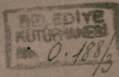

ÜLKÜ

HALKEVLERİ MECMUASI

İÇİNDEKİLER

Yeni Halkevlerini Açma Nutku	İsmet Paşa	1
Halkevleri Açma Nutku	Necip Ali	5
Bizim Plânımız	Nusret Kemal	16
Hukuk Bakımından Buhran	Mehmedali Şevket	20
Ayn Politikası	Zeki Mesut	27
Sokrat ve Nietzsche	Ahmet Bedi	33
İnkılâp İdeolojisinde Halkçılık	Nusret Kemal	41
İnkılâp Edebiyatı	Kâzım Nami	46
Kaybettiklerimiz	Abdülhak Şinasi	52
Zehirli Gazlar	Hikmet Rifat	57
Çılbır, Türülü, Kabak Tatlısı	Zeki Nâsır	61
Köy Mimarisi	Abdullah Ziya	65
"Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış,,	Hüseyin Namık	70
ÜLKÜ İki Yaşma Girenken: Okuyanlar ve		73
Yazanlarla Konuşma		75
ÜLKÜ'nün Yazı Bölümleri		
Yazıların Umumi ve Müsterek Vasıfları		
Hakkında Muharrirlerimizden Rica		

" ÜLKÜ ,, nün birinci sayısı yeni den hazırlanmaktadır. Abone bedelini vermiş okuyucularımıza gönderilecek tir.

ÜLKÜ dünyanın bu karışık zamanlarında hem memleketin en ziyade muhtaç olduğu fikir ve duygu teşkilâtlanmasını, fikir ve ülkü birliğini Türkiye'de derinleştirmek ve yaymak yolunda payını yapmağa çalışan bir mecmua, bütün Türk münevverliğinin öz malı bir mecmuadır. Türk münevverleri ÜLKÜ'yü benimsemek ve yaymak, ona fikirleriyle, tenkitleriyle, yazılarıyla yardım etmek suretiyle Türk inkılâbının fikir, duygu ve terbiye cephesinde faal olarak çalışmak yollarından birine girmiş olacaklardır.

ÜLKÜ'yü okuyunuz ve okutunuz.

ÜLKÜ'ye abone olunuz ve abone bulunuz.

ABONE PARALARINI ANKARA'DA HAKİMİYETİ MİLLİYE MATBAASINDA "ÜLKÜ,, HESABINA GÖNDERİNİZ.

" ÜLKÜ ,, nün sayıfaları inkılâplarımızı yaymaya yarayacak veya yayma yolları üzerinde düşündürecek bütün yazılara açıktır. " ÜLKÜ ,, ye yazı yazanlara para verilmez.

Neşrolunmıyan yazılar geri yollanmaz.

" ÜLKÜ ,, ye paralı ilân konmaz. Yalnız memlekete inkılâp ve kültür sahasında hizmet eden eser ve işlerin ilânları parasız neşrolunur.

" ÜLKÜ ,, nün bir sayısının fiyatı — ilâveli veya ilâvesiz — yirmibeş kuruştur.

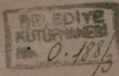
" ÜLKÜ ,, nün yıllık abone fiyatı 250 kuruştur. Yalnız ilk mektep muallimleriyle Üniversite ve her derecedeki mektepler talebeleri için abon fiyatı 175 kuruştur.

" ÜLKÜ ,, nün altı sayısı bir cilt, iki cildi bir yıllıktır. Mecmuaya ancak yıllık abone yazılır ve her aboneye cilt başından mecmua gönderilir. Yalnız hesapları mali yıla bağlı resmî daireler bu kayitten müstesnadır.

" ÜLKÜ ,, nün her sayısı, içinde yazısı bulunan zatlere, parasız olarak gönderilir.

ÜLKÜ

HALKEVLERİ MECMUASI

İÇİNDEKİLER

Yeni Halkevlerini Açma Nutku	İsmet Paşa	1
Halkevleri Açma Nutku	Necip Ali	5
Bizim Plânımız	Nusret Kemal	16
Hukuk Bakımından Buhran	Mehmedali Şevket	20
Ayn Politikası	Zeki Mesut	27
Sokrat ve Nietzsche	Ahmet Bedi	33
İnkılâp İdeolojisinde Halkçılık	Nusret Kemal	41
İnkılâp Edebiyatı	Kâzım Nami	46
Kaybettiklerimiz	Abdülhak Şinasi	52
Zehirli Gazlar	Hikmet Rifat	57
Çılbır, Türülü, Kabak Tatlısı	Zeki Nâsır	61
Köy Mimarisi	Abdullah Ziya	65
"Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış,,	Hüseyin Namık	70
ÜLKÜ İki Yaşma Girenken: Okuyanlar ve		73
Yazanlarla Konuşma		75
ÜLKÜ'nün Yazı Bölümleri		
Yazıların Umumi ve Müsterek Vasıfları		
Hakkında Muharrirlerimizden Rica		

ÜLKÜ

HALKEVLERİ MECMUASI

YENİ HALKEVLERİNİ AÇMA NUTKU

İSMET PAŞA

Hanımefendiler, Beyfendiler,

Size söz söylerken şimdi Türkiye-
de bütün memleketin halkçılarını,
münevverlerini ve idealistlerini top-
layan bütün Halkevlerine hitap edi-
yorum. Her tarafta, memleketin an-
layışta, azimde ve çalışmak hırısında
başlı başına kuvveti olan bütün unsur
ları bir tek adam gibi nefes almak-
tadır.

Size, bugün mevcut olan 55 Halk-
evine, toplanan bütün vatandaşlara
müjdeliyorum ki, bu anda 25 yeni
Halkevi açılmış bulunuyor.

Bu Halkevlerini, yeni yirmibeş
Halkevini bütün Halkevlerinin ve
memleketin huzurunda açıyorum .
Memnun olmanız için, Halkevi aile-
sine karışan yeni uzuvları adlarıyla
birer birer huzurunuzda sayacağım:

Adapazar, Amasya, Bayazıt, Ber-
gama, Bitlis, Çorlu, Elâziz, Erzurum,
İğdır, Kula, Maraş, Mardin, Milas,
Mudanya, Muş, Sındırlı, Siirt, Sil-

van, Ünye, Ürgüp, Ödemiş, Uşak,
Urfa ve Uzunköprü.

Yeniden faaliyete geçen Halkev-
lerine hep birden muvaffakiyet, bü-
yük ilerleme, bu aziz vatana yüksek
hizmetler diliyelim.

Arkadaşlar, Halkevi yeni Türki-
ye hayatının başlı başına bir unsuru,
başlı başına bir remzidir. Yeni nesil,
açık havada spor meydanında ve dam-
altında Halkevinde toplanıyor. An-
cak, böyle bir nesildir ki, beden kuv-
veti, fikir kuvveti ve iman kuvvetiyi-
le yeni Türkiye'nin istikbalini kuru-
yor, yeni zamanın bütün sert dilek-
lerine cevap vermeğe hazırlanıyor.

Halkevleri, kurulan bütün mede-
niyetlerin üstüne geçmek iddiasında
bulunan Türkiye Cumhuriyetinin ha-
yatı için aziz bir toplanma yeri, bü-
tün kabiliyetleri inkişaf ettiren bir
mihrak sayılmalıdır.

Halkevleri bizim kendi anlayış-
mıza göre, Türk vatanında, Türk
Cumhuriyetinde, ahlak, ilim ve an-

layış mefhumlarının tatbik edildiği, izah olunduğu, genişletildiği ve kökleştirilip yerleştirildiği yerlerdir. Halkevlerinin bilhassa karakter ve ahlak mefhumlarında oynayacağı role, büyük role bugün şu anda bütün Halkevlerinde toplanan vatandaşlarının dikkatlerini celbetmek isterim.

Halkevlerinde her toplanış, vatandaşın karakterini sağlamlaştırmak, yükseltmek, inceltip güzelleştirmek için yeni bir fırsat olmalıdır.

Bütün ahlakların başında, bütün hassaların üstünde Türk vatandaşlığı, vatanperverliği düşünülmelidir.

Arkadaşlar, vatanperverliği, Halk evlerinin terbiye etmek için belli belli uğraşacakları, dikkat edecekleri ve takip edecekleri bir mevzu addetmeliyiz, addettirmeliyiz ve her vesile ile anlatmalıyız. Zamanın vesaiti ne kadar ilerlerse ilerlesin, memleketlerin zenginlikleri ne kadar çoğalırsa çoğalsın, bir memleketin emniyeti için başlıca vasıta, esaslı vasıta ve tek vasıta evlâtlarımızın vatanperverliği ve fedakârlığıdır.

Diğer her malzeme, diğer her vasıta ve silâh olarak kullanılacak her şey, vatanperverliğin ve fedakârlığın yanında yüzüne bakılmaz, bayağı bir şeyden ibarettir. Ancak milletlerin, fertlerin memleketi korumak için, memleketin yüksek, sağlam ve bilhassa masun yaşaması için icabında gösterebilecekleri fedakârlığın hudutsuz olduğunun bilinmesi, o memleketi yaşatacak olan tek çaredir.

Arkadaşlarım, bütün Halkevlerinde toplananlar sözümü işitsinler! Bu zaman, gelecek zamanlar ve geç-

mişler gibi Türk vatanperverliğinin bu memleket hudutlarını bekleyen başlıca bir vasıta olduğunu hiçbir zaman gözden kaçırmıyacaklardır. Vatanperverliğin üzerinde ısrar ettiğim bütün bu sözlerimi, dünyanın dört köşesinden türlü bulutlar geçtiği bir zamanda tarafımızdan serdedilmiş başlıca bir endişe olarak telakki etmeyiniz. Bunu Halkevlerinde terbiye unsuru olarak bilhassa tebarüz ettiriyorsam, bu tebarüz ettirmem, dünyanın birçok yerlerinde karışık havalara rastlıyorsa, bu bir tesadüften ibarettir.

Hakikat, geniş zamanda olsun, bulanık zamanda olsun, her zaman Türk mevcudiyetinin, vatanperverliğe ve fedakârlığa istinat ettiğini ve bu ahlak mefhumunun bizim için esas olduğunu söylemektir.

Halkevlerinin karakter sahasındaki vazifelerini anlatırken Büyük Gazinin milletin yüksek karakterli olarak yetiştirilmesine verdiği ehemmiyeti tebarüz ettirmek isterim. Yüksek karakterin başlıca tecellileri doğru, haysiyetli ve çalışkan olmaktır. Halkevlerinde, bu mefhumları her vesile ile tebarüz ettirmeye, doğru, haysiyetli ve çalışkan vatandaşlar yetiştirmeye hususî bir itina gösterilmelidir.

Ardakaşlarım, bu vesile ile müsbet ilimler üzerine verdiğimiz ehemmiyeti tekrar bütün Halkevlerinin dikkatleri önüne koymak isterim. Yetişen nesillere, gelecek nesillere müsbet ilimlerin sade ve yaratıcı mahiyeti bütün memleketin entelektüelleri, memurları, şurada ve burada

görmüş olanları her vesile ile anlatmalıdır.

Arkadaşlar, yeni nesiller bizim bulunduğumuz şartlardan daha muğlak şeraitte yaşamak için hazırlanıyorlar. Fizik, elektrik, kimya ve bu gibi müsbet ilimlerin tetbikatını, bilenler — bütün Halkevlerinde toplananlara söylüyorum — her vesile ile ilmî seviyesi mahdut olanların bile kavrayabilecekleri sade şekillerle anlatmağa çalışmalıdırlar.

Halkevleri tekemmül ettikçe bir mektebin laboratuvarı gibi sade vasıtaları toplıyarak vatandaşlara müsbet ilimlerin tatbikatını göstermelidirler.

Arkadaşlar, bilinmiyen şeyler insanların iradesi üzerinde ürkütecek tesirler yapar. Vatandaşların görgüleri, bilgileri arttikça, cesaretleri, teşebbüs kuvvetleri ve içinde bulundukları şartlara ve istikbale emniyetleri artar.

Onun için yeni memleketin kurulmasında Büyük Gazi esaslı olarak büyük bir isabetle gösterdiği ki, müsbet ilimlerin memlekette yayılmasına ve tatbik edilmesine herkes tarafından heves edilmesi lâzımdır.

Halkevleri, içtimâî mevzularda vatani yükseltmek için sarfettikleri gayret kadar müsbet ilimleri vatan da sade ve umumî şekilleriyle yaymak için hususî bir dikkat göstermelidirler.

Güzel sanatlar, Halkevlerinin belli başlı iştigal ettiği esaslı bir mevzudur. Halkevleri, vatan da güzel sanatlara muhabbeti, güzel sanatlardan vatandaşın terbiyesi için, vatandaşın azminin kuvvetlendirilme-

si için nasıl istifade edileceğini telkin eden bir toplantı yeri olmalıdır.

Arkadaşlar, güzel sanatlar, yalnız yüksek bir insan cemiyetinin temeli olan ince ve güzel hisleri terbiye eden vasıta değildir. En sert iradeleri de yetiştirmeğe vasıta olan başlıca bir münebbih, başlıca bir yürütücüdür.

Çetin bir mücadele hayatında uğraşacak unsurların; yüreklerinde kuvvet, neşe, hayat ve azim bulmaları, muvaffak olabilmeleri için, hem başlangıç noktası, hem devam vasıtası, hem neticeye ermenin tesirli tılısımı güzel sanatlardır.

Halkevleri, güzel sanatlarını yalnız kendi cemiyetlerine ruh veren vasıta olarak değil, vatandaşları terbiye eden, onları çalışmağa hırslandıran, onları vatani güzelleştirmek ve çiçeklendirmek için daha çok iştahta teçhiz eden başlıca bir terbiye vasıtası saymalıdır. Burada, bütün Halkevlerini, güzel sanatları bütümleri ve sevdirmeleri ve yaymaları için bir heyecan duymağa teşvik ediyorum.

Halkevlerinde toplanan vatandaşlarım,

Halkevleri bütün vatandaşların, bu vatan da ülkü sahibi, çalışmak ve çalıştırmak istiyen bütün güzide unsurların toplantı yeridir.

Bu sene bize Halkevlerinin faaliyeti hakkında verilen malûmat hepimizi memnun edecek kadar zengin dir.

Fakat, önümüzdeki sene yeni 25 Halkevinin birleşmesiyle toplanan, büyük camia vatana daha büyük hiz-

metler ,daha semereli, daha feyizli neticeler vermelidir.

Arkadaşlar, bu vatanın asırlardan beri muhtaç olduğu şey, vatandaşların tek bir aile gibi toplanarak orada vatanın ilerlemesine medar olacak esaslı faaliyetleri beraber tanzim etmeleri ve beraber takip ve tatbik etmeleridir.

Halkevleri bütün vatandaşların müşterek malıdır. Halkevlerimiz temiz, feyizli ve ilerler bir halde olmalı ,bütün devlet memurlarının, vatan-daki bütün entelektüel sınıfın, bütün ilerlemek isteyen unsurların müşterek malı, müşterek vasıtasıdır. Halk-evlerinin herhangi bir muvaffakiyet-sizliğinden doğacak herhangi bir mesuliyet hepsinin, hepsinin boy-rundadır.

Arkadaşlar, Halkevlerini çoğaltmağa çalışmalıyız. Halkevlerinin se-sini memleketin her tarafına işittirmeğe, yaymağa çalışmalıyız. Halkev-lerinin yükselmesi, her vasıta ile mücehhez olması için, devlet memu-rundan, vatandaşta kadar herkes ak-

lını ve elinden geldiği kadar vasıta-sını birleştirmeğe çalışmalıdır.

Bütün Halkevlerine söylüyorum: Muntazam, feyizli çalışmanın temeli, müesseselerin bütçe noktai nazarın-dan düzgün olmasını temin etmektir. Başkasının lutfuna ve yardımına ih-tiyaç gösteren bir hayat, sun'î ve sü-reksiz hayattır. Onun devamına gü-venilemez ki, feyzine ve tesirine ina-nılsın..

Her şeyden evel devamlı bir ha-yat, o Halkevinde bulunan insanların, o Halkevinde bulunan aile efradının emin, muntazam ve devamlı yaşama-sını temin edebilecek bir bütçeye ak-kıl erdirmeleriyle mümkün olabilir. Bütçe mütevazı ve vesait mahdut o-labilir, fakat her şeyden önce mun-tazam ve devamlı olması lâzımdır.

Yeni Türkler, açıkta kırdı, spor meydanlarında ve damaltında, Halk-evlerinde idealist vatandaşlar toplandırsı halinde yaşamakta ve yetişmek-tedirler. Bütün Halkevlerine geniş feyizler dilerim.

HALKEVLERİ YILDÖNÜMÜ NUTKU

NECİP ALI

Muhterem Hanımefendiler, Beyefendiler,

Halkevleri kendisine verilen istikamet içinde her gün dünden daha büyük bir inan ve istekle bir adım daha ileri atarak inkişaf etmektedir. Türk tarihine, Türk milletine karşı yüklendiğimiz ağır ve büyük vazifenin tarihî mesuliyeti içinde aziz ve kutsal ülkümüzün ufuklarına yaklaşırken heyecanımızın bir kat daha yükseldiğini, azim ve irademizin bir kat daha kuvvetlendiğini duymaktayız.

Millî benliğimizin nihayetsiz derinliklerinden kopup büyük Türk inkılabının ilk başlangıcı olan istiklâl kavgası devirlerinden başlayarak gittikçe artan ve yayılan bir nehir gibi akan enerji kudretimizin bizi en yakın ve en şaşılacak bir zamanda maksadımıza götüreceğinden asla şüphe etmiyoruz. Memleketin 55 köşesinde çalışan Halkevlerinin bir senelik çalışması umumî manzarasını bize geçen seneki ümitlerimizde yarılmadığımızı göstermiş olduğunu yüksek heyetinize derin bir iftiharla arzedebilirim. Bugün memleketin muhtelif bucaklarında açtığımız 25 Halkevi daha sevgili ülkü arkadaşlarına iltihak ediyor. Kendilerine verilen vazifeyi mevcut olan imkânlar

içinde yapmaktan doğan bir haz ve zevk ile şu dakikada bizi kulaklarıyla takip etmekte olan 55 Halkevinin yıldönümlerini ve yeni vazifeye atılmak üzere hazırlanan 25 Halkevinin kuruluş ve çalışmasını en samimî duygularım ve en sıcak temennilerim ile kutlular ve selamlarım.

Aziz dinleyicilerim,

Büyük Türk inkılabının her sahadada muvaffakiyetle yürümesi bilinemez bir sır değildir. Türk İnkılabı memleketin, inkılâba kalbiyle ve bütün hüviyetiyle iman etmiş çocuklarının müşterek ülkü uğrunda karşılıklı mesuliyet hisleriyle elele vermelerinin en temiz ve bellig bir ifadesidir. Türk cemiyeti ayrı düşünen, ayrı duyan ve herbiri bir başka âlem tasavvur eden fertler kümesinden ibaret değildir. Türk cemiyeti yurdun aziz prensipleri ve yüksek menfaatleri huzurunda bir düşünen ve bir duyan ve aynı fikir ve duygu bağlarıyla müşterek maksada doğru yürüyen bir cemiyettir. Büyük prensipler ve gayeler uğrunda birbirlerine zincirlenerek yürüyen insanlar arasında tabiatıyla bir sınıf farkı ve bir sınıf olamaz. Bizim görüşümüze ve inanışımıza göre sınıf farkı Türk milletinin tarihî temayüllerine ve bugünkü gayesine uygun değildir. Bü-

yük Türk kumandanı ve hükümdarı Atilla'nın sadece Türklüğüyle iftihar ettiğine dair vakiyle Roma Sefirine verdiği cevap, olanca kuvvetiyle ruhumuzda ebediyen asaletini muhafaza edecektir. Fransız inkılâbına kadar Avrupa cemiyetlerindeki zadeğânlık, papaslık, burjuvalık Türk cemiyetinde tam manasiyle hiçbir zaman olmadığı gibi makine hayatının servet taksimlerinden doğan yeni sınıf farkları da yoktur; olmayacaktır. Türk cemiyetinin sınıfları, millî hizmetlerin ifası için cemiyette yapılan geniş bir iş bölümünden ibarettir.

Sınıfı ayrı görüş manasında anılan cemiyetlerde millî gaye, millî düşünüşün de ayrı ayrı olması icap edeceğinden bizim kanaatimize göre, bu nevi cemiyetlerde millet mefhumunun ifade ettiği manayı bulmak güçtür.

Cemiyet içinde ayrı ayrı vazifeleri olan meslekî zümreler birbirlerine karşılıklı vazife borcu ile bağlıdırlar. Bütün bu zümreler millî iradenin ifadesi olan devletin müdahale ve nezareti altında mütevaczin bir ahenk tesis ederler. Binaenaleyh, biz cemiyet içinde hiçbir zümreyi diğerine karşı imtiyazlı tanımadığımız gibi bir sınıfın diğer sınıflara hakimiyetini de kabul etmiyoruz. Mantığın ve hissin mücerret düşüncelerinden ziyade fizyolojik ve psikolojik hayatın şe'niyetinden aldığımız bu karşılıklı vazife faaliyetine içtimaî tesanüt diyoruz. Fert ve sınıfların birleşerek bir manzume teşkil eden faaliyetleri cemiyeti yaratır. Ayrı ayrı hassalara malik iki cismin birbiriyle kimyevî bir in-

cizapla birleştiği vakıt hasıl olan madde, nasıl tamamiyle ayrı ve hususî bir karaktere malik ise, cemiyet de tıpkı böyle kendisini teşkil eden unsurlardan ayrı hususî bir şahsiyettir. Biz bütün ahlak ve hukuk kaidelerini işte bu cemiyetin verdiği hakikatlerden çıkarıyoruz. Devlet kuvvet ve kudretini cemiyet üstünde meçhul ve esrarlı kuvvetlere dayandırmıyoruz.

Devleti cemiyetin müşterek iradesinin bir ifadesi telakki ettiğimiz gibi, diğer ahlaki ve hukukî kıymetlere de verdiğimiz manayı cemiyetten ve onun mantığından çıkarıyoruz. Velhasıl cemiyetin üstünde mevcut farzedilen bir fatalizme inanmadığımız gibi her şeyi madde mihanikiyetine ve madde esaretine irca eden determinizme de taraftar değiliz. Cihanı hayretlere sevkeden büyük Türk inkılâbını ancak, idealizmle ifade edebiliriz. Bize göre bu büyük hadisenin bu suretle izahı mümkündür.

Bu kadar kıymet ve ehemmiyet verdiğimiz ve her türlü hissî kuvvetlerin tesirinden âzade ve tamamiyle lâik bir mahiyette gördüğümüz cemiyeti bu görüş içinde muhafaza etmek ve onu daima dinamik bir mahiyette telakki etmek şiarımızdır. Mümkün olduğu kadar kısa bir cümle ile izah etmeğe lüzum gördüğüm inkılâpçılık vasfımızın dayandığı esaslar bunlardır. Cumhuriyetin ilânından bugüne kadar devam eden bütün inkılâp hamlelerini sadece bir tekâmül kaidesiyle izah etmek nasıl mümkün olabilir?

Aziz arkadaşlarım,

Üzerinde çalışacağımız ve işliyeceğimiz Türk cemiyeti hakkındaki Halkevlerinin görüş ve düşünüş tarzını büyük şeflerimizin zaman zaman izhar buyurdıkları fikir ve mütalealarından mülhem olarak arzettim. Şimdi de millî bünyemizin iç hayatı, manevî varlığı üzerinde duracağım. Halkevlerinin dokuz şubesinin faaliyetleri istikametini çizen talimatnamesi, milletimizin işte bu iç hayatının varlığını toplıyarak Büyük Liderin tevcih ettiği hedefe doğru şuurulu bir hareket yaratmak için yapılmıştır.

Muhterem dinleyicilerim,

İmparatorluk devrinde millî hayat sahasında ihmal edilmiş olanları burada birer birer sayıp dökmek mümkün değildir. Yalnız şurasını söyleyebilirim ki, en ziyade ihmal edilen ve aynı zamanda yanlış ve korkunç bir istikamet verilen şey, manevî hayat idi.

Arkadaşlar,

Bir milleti yapan onun büyüklük ve kudretini temin eden yalnız maddî varlığı değildir. İnsanı, sadece makineden yapılmış bir adam farzetmek doğru olamaz. Onu tahrik eden ve ona veçhe veren bir kudret vardır ki, biz buna kültür hayatı diyoruz. Milletlerin birbirine karşı olan farkları işte bu kültür nisbetiyle ölçülür. Kültür hayatının en mühim iki unsuru tarih ve dildir. Ruhî temayüllerimizde, manevî saiklerimizde dünün ne kadar tesiri olduğunu izah etmek bilmem ki lâzım mıdır? Benliği-

mizin nihaysiz derinliklerinde kaynayan enerjimizle bütün bir milletin düne kadar geçmiş enerjisinin ifadesi olan tarih arasında pek kuvvetli bir rabita vardır. İmparatorluk devrinde milletin tarihine, taç ve saltanatın hayat ve bakası namına kasten yanlış bir istikamet verilmiş, bu istikamet millet ve bilhassa kendisi için korkunç olmuştur. Filvaki Osmanlı teatine göre Türk tarihi altıyüz küsur senelik göçebe bir kabilenin cengâverâne fetihlerinin menkabelerinden başka bir şey değildir. İşte tarihi bu tarzda telakki hem vakaların hakikatlarına tamamiyle zıt ve yanlış ve hem de memleketimizi istila etmek isteyenler için müthiş bir fırsat silahı oldu. Başka milletler bizi Küçük Asya'da ve Avrupa'da yerleşmiş sarı ırka mensup yabancı ve düşman bir millet tanımak istediler. Binlerce yıllık tarihin her safhasında muhtelif milletlerle muzafferâne temas eden Türk milletinin başka milletler üzerinde birçok acı intibalar bırakması tabii görünebilir. Fakat, milletimize atfetmek istedikleri isnatlar doğru değildir.

Arkadaşlar,

Büyük Şefin irşat ve himayesi altında dört senedenberi hayrete lâyık bir gayret ve istekle çalışan âlimlerimizin faaliyeti dünya tarih telakkisinde yeni bir ufuk açmağa başlamıştır. Binaenaleyh, bir asırdanberi Avrupalı âlimlerin tarih ilmi sahasında vasıl oldukları neticeler bizim tezimizi teyit etmektedir. Sümerlerin, eski Mısırlıların, Egelilerin, Etrüsklerin millî bünyeleri üzerinde

derinleştirilen ilmi araştırmalar bu hakikati teyit etmektedir. Türklerin kadim medeniyetçi, brakisefal Alplı ırkın öz nesli olduğunu bugün artık bütün dünyada hiç kimse inkâra muktedir olamaz. Bu asil ırkın Avrupada ve Balkanlarda en eski zamanlardanberi ne kadar feyizli bir unsur olarak yerleşmiş bulunduğu bugün tarih ilminin mütearefeleri sırasına girmiştir.

İlmi vesikalara ve şahadetlere dayanarak söylediğim bu ırk nazariyesi tarihî bir hakikati meydana atmakla ilme hizmet etmek ve ırkımıza sürülen iftirayı reddeylemek içindir.

Biz ırkların hususiyetlerini kabul etmekle beraber bütün dünya milletlerinin asaletine kaniyiz. Ve ona hürmet ederiz. Türk inkılâbının ilk günlerdenberi müdafaa ettiği tezlerden biri de budur. Irkın millî seciye, millî kudret bakımından ehemmiyetini pek büyük telakki etmekle beraber terbiye ve kültür telakkilerimizde insanı içtimaî bir mahluk ve milliyeti de hars birliği şeklinde anlamaktayız.

Yalnız en eski zamanların değil, orta çağ ve son asırlardaki Türk tarihini yazmak gibi çok şümüllü ve geniş bir saha içinde en büyük kültür faaliyetlerini yapan Tarih Cemiyetinin mesaisine Halkevlerimizin Tarih, Dil, Edebiyat Şubesi Tarih Cemiyetinden aldığı direktiflerle çalışarak bir sene içinde memnuniyete lâyık verimler vermiştir. Gerek bu ve gerek diğer kısımlarda her Halkevinin mesaisi birbirinin aynı değildir. Çok iyi çalışanların yanında az

çalışanlar da vardır. Fakat, her türlü mübalağadan uzak olarak arzede-bilirim ki, en çalışmayan Halkevinin olduğu yerde yapılan fikrî faaliyete benzer bir hareket geçmişte yapılmamıştır. Binaenaleyh, bu kadarcık bir hareketin bile lehimize kâr kaydedilecek bir şey olduğu şüphesizdir. Halkevlerinin tarih şubeleri muhitlerinde muhitlerinin tarihi ile meşgul olmuşlar ve çalışmaları hayli verimli olmuştur.

Dil hareketi:

Son iki yıldanberi Türk inkılâbının meşgul olduğu feyizli sahalardan biri de dildir. Osmanlı milleti kadar bir ucube olan Osmanlı dili, birbirleriyle dil ilimleri bakımından asla nisbet ve alâkası olmayan üç dilden birleşmiş bir dil idi. Dil, bir milletin manevî hüviyetinin en bariz bir ifadesidir. Bir millete bir şahsiyet ve hüviyet verilebilmek için evel emirde o milletin dili olması lâzımdır. Dünya tarihinin mukadderatı üzerinde büyük tesirler yapan ve dünya tarihine istikamet veren son derecede iradeli bir milletin, manevî varlığının ecnebi tesiri altında kalması kadar hayrete ve aynı zamanda teessüfe değer bir şey yoktur. Türk dili filolojik ve etimolojik bünyesi ve vasıfları itibarıyla dünyanın en büyük ve zengin dillerinden olması icap ederken düne kadar geçirmiş olduğu acıklı buhranın sebep ve saiklerini, kendileriyle temas ve münasebete geçtiği milletlerin harsî faikiyeti ve dillerinin zenginliği ve güzelliğinde değil, Türk milletinin kendi içinde ve Türk milletinin ruhun-

da aramak lâzımdır. Hakikaten da-
ima samimî olan ve asla hodgâm
olmayan Türk milletinin bu müsaa-
deli hareketidir ki, ecnebilere en
kutsî ve aziz varlığımıza kadar so-
kulmak cüretini vermiştir. Ecnebi
kelimeler dilimize o kadar girmiş ve
sinmiştir ki, bu iş bugün başlı başına
büyük bir mesele olmuştur. Hiç şüp-
he yok ki, Türk milleti için en haya-
tî bir dava olan bu işe verilen dik-
kat ve ehemmiyet tamamiyle yerin-
dedir. Büyük Dahinin himaye ve ir-
şadı altında gayet ilmî esaslara da-
yanarak başlayan Türk dili çalışma-
sı, dilin mazide geçirmiş olduğu
safhalarla Sümer ve Eti gibi en es-
ki Türk dilleriyle Hindu Avrupaî ve
Sami denilen dillerle mukayesesı ve
elyevm Türk ellerinde yaşıyan keli-
melerin derlenmesi gibi mevzular
içindedir.

Dil çalışmasına bütün memleket
âdeta insiyakî bir coşkunlukla ıstı-
râk etmiştir.

Manevî varlığı asırlarca ecnebi ta-
hakkümü altında inliyen birmilletin
en diri bir hamle ile şaha kalkması
demek olan bu hareketini dışardan gö-
rünüşü cidden heybetlidir. Artık ken-
di istikametini alarak hızla yürümeğe
başlamış olan bu davanın müsbet ne-
ticelerini bütün genişliği ile şirâdi-
nen almağa başladık. Dünkülerin di-
liyle bugünkülerin dili arasında öl-
çülemeyecek kadar fark vardır. Dün-
yada en çok konuşulan dillerden biri
olan Türk dili, behemehal yakın za-
manda beynelmilel lâıyk olduğu yer-
de mevki alacaktır. Halkevlerimiz
Türk Dili Cemiyeti merkez heyetin-
dan aldığı direktif içinde birbiriyile

musabaka edercesine çalışmış ve der-
ledikleri kelimeleri merkeze gönder-
mişler ve göndermektedirler. Mem-
lketin kültür hayatına en derin bir
iman ve heyecan duygusu ile pek bü-
yük hizmetler yapmağa çalışan Tarık
ve Dil Cemiyetini, bu iki kardaş
müesseseyi en büyük saygılarımla
selamlarım.

Halkevlerinin ehemmiyetle takip
ettiği meselelerden biri de edebiyat-
tır. Edebiyat, geniş manasıyla bir
milletin içtimaî hayatının ruhi ve
hissî hareketlerinin ifadesi olmak i-
tibariyle son derecede mühimdir.
Maniler, darbımeseller, halk türkü-
leri, umumiyetle folklor edebiyatı mü-
him unsurlardandır. Geçmiş zaman-
larda milletimizin göğsünden büyük
şairler çıkmışsa da edebiyatın diğer
şubelerinde beynelmilel simalar ye-
tiştiremedik. Bu, milletimizin kısır
olmasından değil, teknik noksanlı-
ğından ileri gelmiştir. Bugün Rus
edebiyatı, Fin edebiyatı, Macar ede-
biyatı gibi beynelmilel tanınmış ori-
jinal bir edebiyatımız ve edibimiz
yoktur. Zaten Osmanlı zihniyeti
şartları içinde bu şekilde bir edebi-
yatın doğmasına ve büyümesine im-
kân yoktu.

Nizamlar koymaktan, tertipler al-
maktan ziyade içtimaî hayatın kül-
tür seviyesiyle bir yürümek zarure-
tinde bulunan edebiyatımızın beynel-
milel bir şöhrete malik olabilmesi
için biraz beklemek icap ediyor. Her
halde en ileri bir millet olmak dava-
siyle yürüyen lâik Türkiye'nin genç
bir edebiyatı olacaktır. Mamafi inkılâp
Türkiye'sinin her memleket i-
çin hürmetle anılacak muharrirleri,

romancıları ve şairleri mevcut bulduğunu da söylemeği bir borç bilirim. Halkevlerinin edebiyat şubeleri arzettiğim esaslar içinde çalışmakta ve yeni edebiyatımız için çok zengin malzeme toplamaktadırlar. Bunların topladıkları halk türküleri, ata sözleri vesaireyi ileride neşredebiz. Halkevlerinin ekserisi faaliyetlerini şimdiden neşrettiği gibi bazıları da mecmualar çıkarmaktadırlar:

Edirne'de Altı Ok, Eskişehir'de Halkevi, Afyon'da Taşpınar, Balıkesir'de Kaynak, Trabzon'da Akın, Giresun'da Aksu, Manisa'da Yeni Doğu, İstanbul'da Yeni Türk neşredildiği gibi Ankara'da da bütün Halkevlerine hitap eden Ülkü neşredilmektedir.

Arkadaşlar,

En mühim işlerimizden biri de güzel sanatlardır. Millî kültür işlerinde güzel sanatlar kadar mühim rolü olan şube yoktur, denilebilir. Çünkü, bir milletin en hususî karakteri, medenî seviyesi, kültür kıymeti güzel sanatlar şubelerinde olduğu kadar hiçbir yerde hakkiyle ifade ve tebarüz ettirilemez. Fertlerin ve cemiyetlerin öyle ince, öyle gizli ve yaşadıkları zamanın ruhî vasıflarını taşıyan öyle renkleri vardır ki, bunun başka vasıtalarla ifadesine imkân yoktur.

Güzel sanatlar insanların ebedileşmek ihtiyacı ve iştiyakından doğmuştur. Güzel sanatlarla insanlar hüviyetlerindeki taşıdıkları güzellik ve iyilik mefhumunu ifade ederler. Kültür hayatımızın en hassas noktası olan bu bahis üzerinde biraz duracağım:

Büyük Şef Cümhuriyetin Onuncu yıldönümü münasebetiyle irat ettikleri nutukla verdikleri direktifte: "Yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihi bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki, milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fıtrî zekâsını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, millî birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besliyerek inkişaf ettirmek, millî ülkümüzdür", buyurmuşlardır. En büyük vatandaşın yurtdaşlarına yaptığı bu tarihî hitabenin bu satırları Halkevlerine verilen açık bir direktiftir. Bu aziz arzuyu hususî bir itina ve ehemmiyetle tahakkuk ettirmeye çalışırken güzel sanatlar hakkındaki görüş ve düşüncülerimizi arzemeğe müsaade buyurmanızı rica ederim.

Güzel sanatların umumî prensipleri gibi sayılan, sanat, sanat için ve sanat, fayda için meseleleri bu şubenin ezeli ve belki de ebedî bir davasıdır

Her sanat eserinde sanatkârın zâtî ve millî hüviyeti, yaşadığı zamanın ve muhitin tesirini gözönünde tutacak olursak sanatta da bir gaye takip edildiğini görürüz. Büyük inkişâp geçiren memleketlerde bunun tesirinin ne kadar derin ve engin olduğunu uzun boylu izah etmeğe bilmem ki lüzum var mıdır?

Umumî Harpten sonra mimarîde ve resimde doğan kübizm merakı harp sonrası zamanlarının telkin ettiği fikirlerin ifadesinden başka bir şey midir? Şu halde bizim millî san-

atkârlarımızdan resimde, heykeltraşlıkta ve musikide Türk inkılâbının yüksek prensiplerinden ilham almış eserler beklemek hakkımızdır. Çok yakın zamana gelinceye kadar ressamlarımızın fırçalarında Türk inkılâbının asil heyecanını istediğimiz kudrette duyamadığımız için mahzun oluyorduk. Cümhuriyetin onuncu yıldönümündeki resim sergisi bütün endişelerimizi ortadan atmağa başladığı için çok memnun oluyoruz. Türk resminin ve henüz doğmak üzere bulunan Türk heykeltraşlığının taklitten ziyade içten gelen duyguların ifadesi, yani orijinal olmasını istemek ve beklemek her şeyden evel bir vatandaş olmak itibarıyla hakkımızdır. Memleketimizde beynelmilel musikiye doğru olan cereyan gün geçtikçe kuvvetini arttırmaktadır. Buna mukabil eski musiki telakkisi de henüz ayaktadır. Bizim beynelmilel musikiden maksadımız milli hüviyetimizi bırakarak tamamiyle yabancı musikiyi kendimize maletmek gibi yanlış ve hattâ korkunç bir yol takip etmek değildir. Riyaziye ve fizik ilimlerinin nasıl bir takım dava ve düsturları varsa ve her memlekette nasıl aynı kaideler tatbik ediliyorsa teknik itibarıyla riyaziye ve fizik ilimleriyle çok yakından alakadar olan musiki ilminin de kaidelerinin her yerde bir olması kadar tabii bir şey olamaz. İşte, bizim istediğimiz de budur. Biz hiçbir zaman Türk halkına mal olmamış olan ve yalnız büyük şehirlerde yaşayan fasıl musikisinin noksan kaideleri yerine beynelmilel kaideleri koymak istiyoruz. Yeni musiki tekniği içine

millî nağmelerimiz girecek ve beynelmilel musiki hayatında Türk musikisinin tıpkı Rus musikisi, Macar musikisi gibi bir şahsiyeti olacaktır. Millî nağmelerimizi ihmal etmek hiçbir an kimsenin hatırından geçmemiştir. Müzik bir milletin duygusunun ve benliğinin dilidir. Millî bir nağme bizi mazimize, onda gömülü olan binbir türlü duygularımıza kadar götürür. Onda bir milletin neşeleri hüznüleri, elemeleri uyur.

Milliyetçi bir inkılâp bu aziz varlığa darbe indiremez. Bu tarzda hareket ancak, bir irticam işi olabilir. Yalnız, halk ruhundan Osmanlı dili kadar uzak olan ve millî duygulara tekabül etmesi imkânı bulunmayan fasıl musikisinin inatla dayanışına asla kıymet ve ehemmiyet vermiyeceğiz. Türk inkılâbının radikal şuru buna manidir. Bunun içindir ki, mecelleyi islah etmedik, İsviçre kanunu medenisini aldık. Bu münasebetle bir noktayı daha efkârı umumiye karşısında arz edeyim. Eski musiki taraftarları gûya ecnebi üstatlarının eski musikimizi son derece takdir ettiklerini, bu musikinin yavaş yavaş kaybolmasının büyük bir ziya olacağını söylüyorlar. Bazı ecnebi-lerin bu tarzdaki hareketleri ilmi bir düşünüşten ziyade hissî bir temayülün mahsulüdür. Bu nevi adamlara kalmış olsaydık, biz ne fesi ve ne de peçeyi atabilirdik ve ne de memleketin sinesinden genç bir Türkiye çıkarabilirdik. Bu zevat garabetseverliklerini artık başka memleketlerde tatmin etmelidirler. Ve şarkın kaşesini artık başka yerlerde aramalıdır.

Müzik hayatı üzerinde Ankara, İstanbul, İzmir, Aydın, Afyon, Bursa, Kayseri, Denizli, İzmit, Antalya, Zonguldak ve Trabzon Halkevleri oldukça faaliyet göstermişlerdir. Halk arasında beynelmilel musiki zevkinin umumileştirilmesinin neye mütevakkıf olduğu hakkında tetkikler yaptırmaktayım. Gelecek sene bu sahadaki faaliyetimizin çok verimli olacağını kuvvetle tahmin ediyorum.

Arkadaşlarım,

Halkevlerinin dokuz subesiyle güttüğü en mühim ve esaslı maksatlardan biri de halk terbiyesidir. İmtiyaz ve sınıf tanımayan ve bütün kaidelerini kendi ihtiyaç ve zaruretlere göre kendi varlığından alan lâik Türk camiasında herkesi kendi kabiliyeti nisbetinde en yüksek seviyeye çıkarmak aziz bir ülkümüzdür. Zaten halkçılık prensibiyle halka yüklettiğimiz vazifenin muvaffakiyetle başarılabilmesi ve halk kendi hakimiyetinin manasını anlayabilmesi ve onun zevkini tadabilmesi için halkın kültür seviyesinin her halde yükseltilmesi lâzımdır. İşte, halk terbiyesiyle Halkevlerimizin güttüğü dilek budur.

Arkadaşlar,

Halkevlerimizin bu hususta çizilen programı dünyadaki bu nevi kültür müesseselerinin programlarından hiç eksik değildir. En mükemmeli diyemeysem de mükemmellerinden biri olduğunu kat'i surette iddia edebilirim. Yalnız program değil, programın tatbikatı itibariyle elde ettiğimiz neticeler her halde bize gele-

cek için büyük ümitler verdiğini arz ederim. Bu sene bütün Halkevlerinin her sahadaki faaliyetleri hakkında aldığımız rakamlara müstenit malumatı çok kısa olarak aşağıda arzedeceğim: Her halde memleketimizde büyük bir ihtiyacı karşılayan bu ince bir iş bölümü içinde çalışmağa lüzum ve zaruret hasıl olacaktır. Halk terbiyesi etrafındaki faaliyetimiz bu sene geçen senekinden bir misli geniş bir saha üzerinde ve daha kesif olmuştur. Bütün Halkevlerinde muhtelif mevzular üzerinde bu sene verilen konferansların sayısı 915 tir. Dünyanın mühim halk terbiyesi müesseselerinden biri olan Mazarik Halk Terbiyesi Enstitüsünün ilk kurulduğu zamanlarda verdiği konferansların mıkdarı 168 idi. Gelecek senelerde bugünkünün birkaç misli fazla konferans verdirmek sebeplerini temin edeceğiz.

Temsil: Halkevleri faaliyete başlamazdan evvel memleketimizde sahne yoktu. Yalnız mektep temsilleri ile Anadolu'da seyahatler tertip eden profesyonel teşekküllerin faaliyetlerine münhasır idi. Şimdi her Halk evi mahallerinde senede asgari beş temsil vermiştir ki, iki sene evveline nisbeten mühim bir farktır. Bu sene bütün Halkevlerimizde verilen temsillerin mecmuu 511 ve temsillerde hazır bulunanların sayısı 478 bin kadradır. Bununla beraber mesuliyeti cümhuriyet nesline ait olmıyan sahne noksanı şiddetle ve ehemmiyetle dikkat gözümüzü bu sahaya çekmektedir. Bugünkü sahnelerimizin başka memleketler sahnelerine nazaran çok mükemel olmadığını iti-

raf etmekle beraber sahneye konulan eserlerin sanat kıymetleri ve telkin ettikleri fikirler çok kuvvetlidir. Memleketimizde sahne hayatının süratle inkişafı için bu işlerde salâhiyet sahibi kıymetli bazı zevatın iştirakiyle bir komisyon teşkil ettik. Evel emirde komşu memleketlerdeki sahne hayatının doğuşu ve yükselişini ve en müterakki memleketlerdeki sahne vaziyetini tetkik etmekteyiz. Bir taraftan esas vazifemiz olan Halkevlerinin amatör sahnelerini istediğimiz noktaya getirmeğe çalışırken diğer taraftan da asıl sahne hayatının inkişafının neye mütevakkif olduğu hakkındaki düşüncelerimizi Maarif Vekâletine arzedeceğiz. Memleketin sahneye olan fevkalâde alâkası karşısında gelecek senelerde açık hava sahneleri vücude getirmeği düşünüyoruz. İtalya, İspanya ve Rusya gibi yeni inkılâp yapan memleketlerle Şimalî Amerika ve Meksika'daki seyyar sahneleri tetkik ediyoruz. Elde edeceğimiz neticeleri memleketimizin hususiyetlerine intibak ettirmek istiyoruz.

Halkevleri kütüphaneleri her gün muhteviyatı itibariyle zenginleşmektedir. Memleketimizde okuma zevk ve hevesini garp memleketleri seviyesine çıkarmak aziz ülkümüzdür. Bütün Halkevleri kütüphanelerindeki kitap mıkdarı 60,000 cilt kadardır. Bu sene bu kütüphanelerde kitap okuyanların sayısı 150,000 i bulmuştur.

Halkevlerimizin en mühim halk terbiyesi vasıtalarından biri de halk dershaneleridir. Halkevlerinden aldığımız rapor ve malumata göre, halk

dershanelerine olan rağbet memnuniyetle zikre lâyıktır. Halk dershanelerinin daha hararetli ve daha muntazam bir şekil ve vaziyet alabilmesi sebeplerini önümüzdeki sene içinde chemmiyetle araştıracağız. Halk dersanelerimizde Fransızca, İngilizce, Almance ve İtalyanca dil kursları açılmıştır. Bundan başka hayati bilgilere taalluk eden hesap, defter tutma usulü, yurt bilgisi, nakış - dikiş, daktilo, istenografi gibi dersler de verilmektedir. Gelecek yıllarda bu derslere daha ziyade bir şekil ve intizam ve memleket meselelerine ve dünya işlerine dair daha geniş ve esaslı malumat verilerek zaruret saikesiyle ilk ve orta tahsilini yapamayıp tahsil den mahrum kalmış ve hayata atılmış vatandaşlarımızı tenvir etmeğe çalışmak ülkümüzdür.

Bu sene Halkevlerinde ihtifal ve müsamereler gibi yapılan umumî toplantılara 500 bin kişi iştirak etmiş ve 375 konser verilmiştir.

Nüfusunun dörtte üçü çiftçi ve köylü olan memleketimizde devletin köylülere karşı olan vaziyetinde tamamiyle bir hususiyet olacağı pek tabiidir.

İnkılâp hükümeti iktidar mevkii-ne ele aldığı günden itibaren bu aziz hissiyatını Büyük Şefin ağzı ile ifade etmiştir. Onun verdiği, köylü efendimizdir düsturu Halkevlerinde de büyük bir dikkatle gözönünde tutulan meselelerdendir. Halkevleri Köycüler Şubeleri köylerle pek yakından temas ederek bir ülkücü sabır ve inadiyle köylerin içine nüfuz edecek ve kendi kutlu vazifesini yapacaktır. Köycüler Şubesine

malik olan Halkevlerimizin elle-
rindeki talimatname ve kendileri-
ne verilen direktif içinde iki sene-
denberi hayli yol aldıklarını memnu-
niyetle arz edebilirim.

Arkadaşlar,

Köylerin saf ve temiz havası içinde
büyüyen sevgili yurtdaşlarımız ara-
sında Türk milletinin enerjisini ve
Türk dehasını taşıyan kabiliyetleri
behemehal bulup onu inkişaf ettirme-
ğe çalışmak ülkümüzdür. Köylerin içi-
ne doğru olan alâkımızı gittikçe
arttırarak köylülerimizin maddî ve
manevî dilekleriyle yakından alâka-
dar olup her halde dertlerine bir çare
bulmağa çalışacağız. Köyleri içtimai
ve iktisadî sahada teşkilatlandırma-
ğa çalışmak ülkümüzdür. Köycülük
faaliyeti birçok Halkevlerimizde bu
sene ümit ettiğimizden daha ziyade
inkişaf etmiştir.

Devletimizin büyük bir alâka ile teş-
vik ve takip ettiği köy kooperatifle-
rinin doğması ve inkişafı için Halk-
evleri icap eden rehberliği yapmağı
en kutsî bir vazife saymaktadır.
Halkevlerimiz köylülerle yaptıkları
temaslarda köy kooperatiflerini ehem-
miyetle teşvik etmekte ve köylünün
kendi sayının mahsulünü alması fik-
ri kuvvetle telkin edilmektedir. Köy
cülük faaliyeti birçok Halkevlerimizde
bu sene umut ettiğimizden daha
ziyade inkişaf etmiştir.

İçtimai muavenet: Millî ve insa-
nî tesanüt hislerini inkişaf ettirmek
ve fertlerin ıztırabiyle cemiyeti ya-
kından alâkalandırmak gibi sevimli
ve insanî maksatlarla çalışan bu şü-
bemizin faaliyetleri bu sene geçen

senekine nisbeten daha geniş ve daha
fazlardır.

Memleketimizde büyük bir irfan
ocağı olan Halkevleri diğer hayır
müesseseleriyle birleşerek fakir ve
kimsesiz talebelere hayli yardım et-
miştir.

Arkadaşlarım,

Halkevlerinin 34 bin azası vardır.
Bunlardan 2,627 si kadındır. Meslek
itibariyle 295 avukat, 639 doktor,
4374 muallim, 2365 tüccar, 3339 iş-
çi, 871 güzel sanatlar ve 16974 muh-
telif meslek erbabı vardır. Raporla-
rına nazaran en iyi çalıştıklarını tes-
bit ettiğimiz Halkevleri Ankara, Bur-
sa, Konya, Afyon, Aydın, Balıke-
sir, Diyarıbekir, Denizli, Eskişe-
hir, İstanbul, İzmir, Kayseri, Si-
nop, Zonguldak, Tekirdağ'dır.

Muhterem Arkadaşlarım,

Halkevlerinin umumî faaliyetleri-
ni hulâsaya çalıştım. Herbirinin ayrı
ayrı çalışmasını burada zikir ve
izah etmek artık imkânsızdır. Bu-
nun için ayrıca bir broşür hazırladık.
Memleketin mühim bir ihtiyacına te-
kabül eden bu teşkilatın iki yıl için-
de yaptığı işlerin çok hayırlı ve fay-
dalı olduğunu rakamlara dayanarak
arz edebilirim. Bununla beraber şü-
rasını da itiraf ederim ki, Büyük
Şeflerimizin ve Fırkacının verdiği vaz-
zifelerin ancak yüzde çok az kısmını
bugün tahakkuk ettirebildik. Yapıla-
cak işler daha çok ve pek çoktur. Yuk-
cuk iş daha çok ve pek çoktur. Yukarı
da arzettiğim gibi her gün artan bü-
yük bir heyecan ve aşk ile ve beşer
kudretinin en son imkân ve nisbetle-

ri içinde çalışarak verilen vazifeyi az zamanda tahakkuk ettirmek en aziz dileğimizdir.

Arkadaşlar,

Ordular hedefiniz Akdeniz'dir, emrini en umulmıyan bir zamanda yerine getiren bu millet çocukları Cümhuriyetin Onuncu yıldönümünde verilen " millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız „ emrini de gene aynı iman ve heyecanla çalışarak tahakkuk ettirmeği en kutsî bir borç bilmektedir. Bunu vadediyoruz.

Muhterem ve aziz arkadaşlarım,

Bugün bu saatte açılmakta olan

Amasya, Adapazarı, Bayazıt, Bergama, Bitlis, Çorlu, Düzce, Elaziz, Erzurum, Iğdır, Kula, Maraş, Mardin, Milas, Mudanya, Muş, Sandıklı, Siirt, Silvan, Ünye, Ürgüp, Ödemiş, Uşak- Urfa, Uzunköprü Halkevlerinin gelecek yıllarda hayırlı ve mesut verimler vermelerini dileyerek sözlerime nihayet virirken Belediyeler Bankası Meclisi İdare Azasından Sami Bey ve refikası bütün bir ömrün mahsulü olan hususî müzelerini Ankara Halkevine hediye etmiş olduklarından kendilerine yüksek huzurunuzda teşekkürü borç bilirim.

BİZİM PLÂNIMIZ

NUSRET KEMAL

DÜNYANIN yeni inkişaf etmekte olduğu zamanlarda herkes kendi memleketinde ve yabancı memleketlerde başkalarının ne yaptığını bilmeden ve hiçbir kaydüşartla bağlı olmadan kendi aklı erdiği ve gücü yettiği kadar bir şeyler yapar ve bu suretle kendi geçimini kazandığı gibi memleketine ve dünyaya da hizmet ederdi. Beşeriyetin yeni girdiği medeniyet yolunda yapılacak iş o kadar çok ve o kadar çeşitli ve dünya o kadar genişti ki, insanlar ve memleketler bu geniş ve dolambaçlı yolda epi zaman çatışmadan yürüebildiler. Fakat sonraları dünyanın her tarafının keşfedilmesi, muhaceretler, istilalar, nakil, muhabere ve bilgi vasıtalarının inkişafı ve medeniyetin kuvvei muharrikesi olan merak duygusu, teşebbüs hızı ve başarıma heyecanının kendine yeni sahalar açtıkça gelişmesi şahlanan insan kudreti önünde dünyayı o kadar küçültüverdi, bu kudretin vücade getirdiği makinelerle o kadar çok şeyi o kadar az zamanda yapılıvermeğe başladı ve yeni sanayi ve ticaret sistemi bütün işleri birbirine o kadar yakından bağlayıverdi ki muvaffakiyet yolunda kayıtsız ve şartsız koşmanın coşkunluğu içinde kendini kaybetmiş olan insan sırtındaki hesapsız yükün solugunu kesmeğe başladığını duyunca ve karşı-

sında renk renk tehlike işaretlerinin yandığını görünce aydı.

Artık, bütün dünya anlamıştır ki, iktisat işlerinde herkesin uluorta aklına geleni yapması, tesadüf kabilinden bazan faydalı olsa bile, çatışmalar sebebiyle, kaide olarak israfıdır ve zararlıdır. Liberal iktisat denilen ticarete ferdî kâr ve hürriyet rejimi, yaptığı hatalar uzun gidişte tabiat ve cemiyet kanunlarının sille-si ile düzeltilse bile, medeniyet yolunda kaybedilen zaman ve birçok emeğin ve birikmiş servetin heba olması bakımlarından çok ziyandır. Diğer taraftan dünyanın beynelmîlel bir beşeriyet esası üzerine olmaktan ziyade milliyetçi ve müstakil devletler esası üzerine kurulmuş olması da devlet halinde siyasî istiklallerini kurmuş, millet halinde kültür istiklallerini şuurlaştırmış olan cemiyetlerin iktisadî istiklallerine de sahip olmalarını bir zaruret haline getirmiştir. Bu hakikatlerin birçok acı tecrübelerden sonra anlaşılmış olmasıdır ki, son senelerde bütün ileri memleketlerde " planlı ve devletçi iktisat „ görüşünü kuvvetlendirmiştir.

Dünyanın " planlı iktisat „ görüşleri iki ana prensip etrafında toplanmaktadır: Diktatör plan, demokrat plan. Diktatör plan, bütün iktisadî salâhiyetlerin kontrolsuz olarak bir

zümrenin elinde toplanması ve vatan-
daşların verilecek direktiflere kayıtsız ve şartsız itaatları; demokrat plan ise, millî iradenin ifadesi olan bir devletin millî tesanüde dayanan bir programla iktisadî faaliyetleri vahdetli bir millî iktisat bünyesi içinde nizamlaması ve bu faaliyetlere hedefler ve tekâmül yolları göstermesi, diye tarif olunabilir.

Görülüyor ki, plan demokrat dahi olsa, devletin plandaki rolü çok büyüktür. Çünkü planın ruhu şudur: Bir cemiyetin bütün iktisadî faaliyetlerini sınıf münafereti doğurmayacak şekilde nizamlandırmak, bu faaliyetlere tezatsız ve rasyonel bir şekilde birbirini tamamlamak şuurunu vermek, ticarete ferdî kârla beraber cemiyete hizmet ahlakını kurmak, cemiyetin bir kül olarak kendine yeterliğini ve beynelmüliel iş bölümünde rolünü kendine en yugun şekilde yapmasını temin etmek. Bu işleri fertler veya zümreler değil, ancak cemiyetin en toplu ve en kudretli ifadesi olan devlet üzerine alabilir ve başarabilir.

Demokrat planda devlet, üzerine almakla mükellef olduğu bu büyük vazife icabı, kendisinden kuvvet aldığı ve itimadına dayandığı millet nam ve hesabına, memleketin nefî bakımından lüzum görürse, gaye edindiği iktisadî tamamiyet ve ahenge varabilmek için birçok işleri doğrudan doğruya yaptığı gibi, fertlerin de çalışma ve kazanma şekillerine müdahale edebilir. Demokrat plan ahenkli kendine yeter millî iktisat gayesine millet iradesinin ifadesi o-

lan devletin yol göstermesi ve fertlerin tsanüdü ile varacağı usul edinir. Bu usulün vasıtası ve müeyyidesi " terbiye " dir. Cemiyetleri terbiye ile, fertlerin ruhî vasıflarını, cemiyet şuurunu yükselterek nurlu bir ülkü yolunda yürütmek suretiyle beşeriyetin ıztıraplarına çare bulmak medeniyet rehperlerinin önünde yükselen en çetin meseledir.

Her idare tarzının mensup olduğu milletin karakterlerinin bir ifadesi olduğu yeni keşfedilmiş bir hakikat değildir. Bazı memleketlerin millî bünyelerine birinci şekil uygun olduğu halde birçok medenî memleketler de ikinci şekli, yani demokrat planı tercih etmekte bulunmuşlardır. Onbeş yıllık bir seyir takip etmiş olan Türk inkılâbı ve onun devletçilik telakkisinin inkişafı bu ikinci şeklin harikulâde bir ifadesidir. Büyük Rehper memlekette yaptığı en radikal inkılâplarda bile milletin reyini ve muvafakatini almış, her işinde en büyük kuvvet olarak milletin itimadına dayanmıştır. İşte kemalizmin diğer rejimlere karşı hususiyeti ve faikiyeti buradadır. Hiçbir güçlük önünde yılmayan Türk inkılâbı girmekte olduğu bu yeni imtihanında da sarp, fakat doğru yolu seçmekte tereddüt etmemiştir. Beş senelik ilk merhalesine girmek üzere bulunduğu muş planlı iktisat yolumuz bir kırbaçlı iktisat değil, meşaleli iktisat yoludur.

İktisadî programımızın ana hatlarını şöyle hulâsa edebiliriz: 1 — Hususî teşebbüsün en iyi şekilde yapmasına imkân olmayan ve memlekette

kendine yeter bir iktisadi hayatın inkişafı için elzem olan ana sanayii devlet eliyle kurmak, 2 — Memleket için en lüzumlu olan sanayii ile ri teknikle, memleket ihtiyaç ve imkânlarına göre kurmak hususunda hususî teşebbüse yol göstermek, 3 — Memleketin bütün iktisadi faaliyetlerini fertlerdeki teşebbüs hızını kırmadan ve başarıya heyecanını setlemeden cemiyete zıt temayüllerden korumak ve bütün faaliyetler arasında bir ahenk ve tesanüt kurmak, 4 — Liberal sanayiciliğin başka memleketlerde vücade getirmiş olduğu işçi ve sermayeci sınıflarının ve münafere-tinin Türkiye'de doğmasına mani olmak, 5 — Memleket sanayii için mütehasıs ve bilgili işçi yetiştirmek, 6 — Memlekete ferdi kârla beraber cemiyete hizmet ülküsüne dayanan bir iktisat terbiyesi vermek, 7 — Kredi işlerini mürabahadan kurtararak sanayiın inkişafını kolaylaştıracak bir tesanüt esası üzerinde teşkilatlandırmak, 8 — Halk tasarruf ve istikraz işlerini sermaye birikmesini kolaylaştıracak, umumî refah seviyesini yükseltecek, halkın satın alma kabiliyetini arttıracak şekilde nizamlandırmak, 9 — Memleketin tabii servetlerini, iklim imtiyazlarını, içtimai kurumunu, mevcut müessese ve ananelerini, millî kabiliyetlerini, ehliyetli işçilerini, muhtelif sanayie elverişli yerlerini tetkik ederek iktisadi inkişaf yolumuzu aydınlatmak, 10 — Millî mahsullerimizin yabancı piyasalarda sürümünü arttırmak için benzer mahsuller yetiştiren memleketleri tetkik ederek mallarımızı ci-

han standardının üstüne çıkarmak ve ihracatçılar arasında tesanüt vücade getirmek, 11 — Beynelmilel iktisat sahasında Türkiye'nin rolünü inkişaf ettirmek, 12 — Memleket mahsullerini ve mamulatını korumak ve inkişafalarını temin etmek için alınacak tedbirleri araştırmak, 13 — Memleket iktisadiyatının inkişafında en mühim rollerden birini oynayan nakliyat işlerini ve tarifelerini memleket menfaatlarına uygun şekilde tanzim etmek, 14 — Sanayiın inkişafında en mühim âmillerden olan kudret ve yakacak meselelerini halletmek, 15 — Memleket ormanlarını tehdit eden odun yakma âdetinin yerine kömür yakmağı geçirmek ve memleketi ağaçlıyarak ikliminin ıslahına çalışmak, 16 — Türkiye'ye has mahsullere millî sanayide yer bulmak ve bu suretle bu mahsulleri dış piyasanın ezici tesirlerinden korumak, 17 — Türkiye'nin mümkün olduğu kadar kısa bir zamanda kendine yeter bir hale gelmesini temin etmek.

Bu esaslara göre memlekette ilk kurulması düşünülen ana sanayi şunlardır: 1 — Mensucat, 2 — Kendir, 3 — Kamgarn (şimdiye kadar memleketimizde yapılmıyan ve çok miktarda itdal olunan bir nevi yün ipliği), 4 — Sömikok (sun'î antrasit), 5 — Bakır, 6 — Kükürt, 7 — Selüloz ve kâğıt, 8 — Sun'î ipek (sun'î ipek, tabii ipek ve umumiyetle mensucat sanayiinin inkişafı için zaruridir), 9 — Seramik (porselen, çini, sair toprak mamulâtı ve cam), 10 — Kimya, 11 — Sünger, 12 — Elektrik.

Girilen planlı iktisat yolu devlet eliyle kurulması zarurî olan bu ana sanayiden başka büyük bir tetkik, terbiye, tanzim ve kontrol işine de ihtiyacı gösterdiği cihetle bu sahalarda şu tarzda teşkilâtlar yapılması ve mevcut teşkilâtların tekemmül ettirilmesi düşünülmektedir: 1 — Jeoloji Enstitüsü, 2 — Meslekî tedrisat, 3 — Altın ve petrol araştırma, 4 — Dış ticaret ofisi, 5 — İhracat teşkilâtı, 6 — Şirketler mürakaba bürosu, 7 — Tarifeler bürosu, 8 — İş ve işçiler bürosu, 9 — Sanayi fen heyeti, 10 — Beynelmül iktisadî mukaveleler ve akitler bürosu, 11— Teftiş bürosu, 12 — Deniz ticareti işleri, 13 — Kredi işleri bürosu (halk bankası ve halk sandıkları), Bir taraftan da Amerikalı mütehassıslardan mürekkep bir heyet etrafından Türk muavinlerin yardımıyla memleketin umumî ve şümullü bir iktisadî tetkiki yapılmaktadır.

İktisadî programın ilk beş senelik merhalesi için sarfı icap edeceği hesap olunan para 44 milyon Türk lirasına yakındır. Sovyetlerin açtığı kredi ve İş Bankasının üzerine aldığı fabrikaların tesis masrafı bu meblağdan indirildikte 30 milyon lira kadar

kalmaktadır ki, her seneye vasatı olarak 6 milyon lira düşmektedir.

Ülkü olarak aldığı muazzam işe mukabil devletin tesisat masrafı için senede 6 milyon lira gibi az bir para tasarlamaş olması da göstermeğe kâfidir ki, devletin milletin önüne koyduğu iş kendi kendine başarmak istediği bir hükümet işi değil, bütün heyecan ve kudretini seferber ederek millî tsanüdün başaracağı bir devlet — millet işidir.

Bütün dünyanın son senelerdeki iktisadî gidişi ve tecrübeleri yakından tetkik edilerek ve memleket iktisadiyatının etraflı bir tetkikiyle birlikte Türk milletinin ve Türk inkılabının ruhuna uygun olarak yapılmakta olan program başında bulunan feragatli devlet adamında, memleketi için uzun bir planlı çalışmanın saçlarını ağırttığı Büyük Başvekilde şahıslanmaktadır.

Yağışlı bir kıştan sonra gelecek bolluk senesi iktisat programımızın müsait şartlar içinde hayata atılmasını temin edecektir. Her Türk'ün bu büyük millî ülkü işinde payına düşen vazifeyi yapabilmek için şimdiden hazırlanması lâzımdır.

HUKUK BAKIMINDAN BUHRAN

Prof. ŞEVKET MEHMEDALİ

BÜYÜK Cihan Harbinden sonra yavaş yavaş hâd bir devreye giren ve son senelerde " İktisadî buhran „ denilen tarihin kaydetmediği cihanşümul, marazî bir halet içinde yaşamaktayız. İktisatçıların " İktisadî buhran „ dedikleri vü içtimai ve marazî haletin menşeleri, saikleri hakkında bizzat iktisatçılar hayli derin araştırmalardan sonra çok şeyler söylediler ve çok muhtelif neticelere vardılar.

Bazen, Umumî Harbin sonunda galibiyet ve tahakküme istinat ederek yapılan muahedelerin vücade getirdiği zarurî bir netice olduğunu ifade etmekle iktifa ediyorlar. Bazen de, " Surproduction „ dneilen fazla istihsalat neticesinden hasıl olmuş arizî ve geçici bir buhran telakki ediyorlar. Birçokları da, onsekizinci ve ondokuzuncu asırların kurmuş oldukları kapitalist iktisat rejiminin inhidamı şeklinde göstermeğe çalışıyorlar.

İktisadî buhranın sebepleri hakkındaki fikirler ne kadar çok ve münakaşaya değer mahiyette ise, beşeriyeti bu buhrandan kurtarmak, onu mesut bir cennet hayatına kavuşturmak için gösterilen çareler de o kadar çok ve muhtelifdir. Daha doğrusu, bu mesele, iktisadî mezhepler tarihi ile tevem giden, onun kadar derin bir

maziye malik olan çok eski bir muadele içtimaiyedir.

İktisadî meseleler, daha umumî ve şümüllü manasiyle içtimai bir hadise olmaktan başka bir şey değildir. İçtimai hadiseler ise, birbirine bağlı ve birbirine dayanan muhtelif unsurlardan terekkip ettiğinden bunları yalnız bir bakımdan ve meselâ, yalnız iktisat bakımından tetkik etmek salim bir neticeye vasıl olmak için doğru bir metot değildir. Bu itibarla, buhranın mahiyetini, hukuk bakımından da tetkik ve tahlil etmek zaruretini hisseyledik. Hukuk dediğimiz zaman, geniş manasında, içtimai münasebetlerin düzenini kuran ve yaşatan, içtimai ahenk prensiplerini kastediyoruz. İçtimai düzeni kuran ve yaşatan kuvvete bugünün ilim lisanında " Hukuk „ derler. Bu itibarla, insanlar arsındaki iktisadî ve içtimai münasebetler muntazam bir ahenk içinde cereyan ettiği müddetçe sakin ve tabii bir muâseret hayatı hüküm süreceği gibi, bu ahengin herhangi bir şekilde ve herhangi bir saikle bozulması da " buhran „ ı ifade eder. Binaenaleyh, buhran adını vrediğimiz içtimai düzensizliği hukuk bakımın-

(*) Ankara Hukuk Fakültesinde verilen iki konferanstan derlenmiştir. Ş. M.

dan da tetkik etmek lüzumlu ve zaruridir.

* * *

Başta Avrupa ve Amerika milletleri olduğu uhalde bugünün medenî milletleri tarafından tatbik edilen hukuk, köklerini eski Roma ve Cermen hukukundan alan, kurunuvustafî hukuk telakkilerini onsekizinci ve ondokuzuncu asırların ferdiyetçi zihniyeti ile tekemmül ettiren bir hukuk sistemidir.

Eski Roma'nın hukuk tarihindeki yeri, umumî medeniyet hayatındaki mevkiinden çok daha yüksektir. Roma hukukçularının keskin bir mantık ve derin bir görüş mahsulü olarak vücuda getirip yaşattıkları hukuk, şüphesiz ki o devrin ihtiyaçlarına en uygun ve alâkadan olduğu içtimai hayata maddî ve manevî bir düzen verebilmek itibariyle çok ilmi bir hukuk sistemi idi.

Böyle olmakla beraber yirminci asrın ileri hayat tekniği karşısında onbeş yirmi asırlık ihtiyar bir maziye malik olan bu hukuk sistemine bugün, ameli hayat bakımından, aynı kıymeti izafe etmek mümkün değildir; çünkü, bir cemiyeti terkip eden fertler nesilden nesle değiştikleri gibi bizzat cemiyet hayatının kıymet telakkileri, ve kavrayış tarzları da daîma değişmekte ve tekemmül etmekte olduğundan cemiyet hayatının düzenini kuran hukuk telakkilerinin de aynı tekâmül istiaakmetinde değişmesi zaruridir. İçtimai hayat hareketleriyle hukukun tekâmül hamleleri arasında ölçülü bir benzeyişin varlığı, medeniyeti ve kültür yüksekliğini

ve binnetice içtimai refahı ifade ettiği gibi, tatbik edilen hukuk sistemleri hayatın yeni icaplarına uygun olmazsa, içtimai bir düzensizlik başgösterir ki, bu bozuk düzenin başka bir tabiri de buhrandır.

Buhran, içtimai hayatın bünyesine nüfuz edecek kadar kuvvetli değilse arizidir. Siyasî, iktisadî veya hukukî bazı tedbirler ile bertaraf edilebilir. Bilmukabele içtimai bünye ile alâkadar ise, bunun çaresi ihtilâl ve inkılâptır. Yani, muhafazakâr bir hukuk sistemi ile müterakki hayat şartları arasında bir mücadele başgösterir ki, bu mücadelenin zaferi eski hukuk sisteminin yıkılması, mağlubiyeti de içtimai ve siyasî millet hayatının geçmesidir.

Tarihte hukuka medar olan hayat telakkisine engel olmak değil, ön maktır. Bu sırrı halledebilen hukukçular, bir milletin hayatında en canlı rolleri ifade edebilen bahtiyar insanlardır. İnkılâpların meşum rolleri de, ölü hukuk kaidelerini manasız bir taassupla muhafazaya uğraşan hukukçulara düşmüştür.

Fransızların büyük ihtilâli bu fikirlerimizin en bariz bir misalidir. Roma'nın inhidamından sonra, Feodalite ve Kraliyet devirlerinin vücuda getirdikleri Hiyerarşik içtimai sınıf teşkilatında fertlerin hürriyet ve yaşamak serbestisi ekalliyet lehine ve ekseriyet aleyhine o kadar değişmişti ki, bunun bir aksülâmlî olarak ihtilâl hareketleri başgösterdi. Yani, bozulan hayat şartlarını düzenli bir hale getirmek kudretini gösteremiyen mutaassıp hukuk sistemleri ile yeni hayat ihtiyaçları arasında bir müca-

dele başladı. Neticede ihtilâl muvaffak oldu. İhtilâlciler, kendi düşüncükleri gibi yeni hayatın düzenini kuran yeni bir hukuk sistemi vücade getirdiler. Hürriyet şarkılarını terennüm ederek çarpışan ve muvaffak olan ihtilâlciler, ihtilâlden önceki fikir cereyanlarının tesirleri altında ve hürriyet aşkının sarhoşluğu içinde ferdiyetcî bir hukuk ideolojisi vücade getirdiler. Fransız ihtilâlinin doğurduğu fikirler, bütün Avrupa ve cihan milletlerine sirayet ederken, o günün ihtiyaçlarına uygun düzenli bir hayat kuran hukuk umdeleri de aynı mevcelerle bütün cihana dağıldı.

* * *

O gündenberi büyük bir asır ve seneler geçti. Buharın makineye tatbiki, karada ve denizde büyük ve seri nakliye vasıtalarının inşası... Avrupa ve Amerikada yüksek bir tekniğe istinat eden taşkın bir medeniyet hayatının inkişafını temin etti. Ticarî ve sınaî teşebbüsler, hudutsuz ve ufuksuz bir sahada genişleye genişleye kendilerine yeni pazarlar bulabilmek için müstemleke yollarına düştüler. Nihayet, büyük teşebbüsler için büyük sermaye kütlelerine ihtiyaç vardı. Ticaret şirketleri, bilhassa anonim şirketler ve bu şirketlerin fevkinde sermaye konbinezonları bu ihtiyacı tatmin edecek teknik usulleri temin edebildiği gibi, ferdiyetcî bir hukuk sistemine dayanarak yaşayan liberal iktisat umdelerinin tabii bir neticesi olarak rekabet serbestisi karşısında da kartel, tröst teşkilatları vücade getirildi.

Hadiseleri olduğu gibi tetkik ede-

rek hükümlerimizi realitelere istinat ettirebilmek için, ondokuzuncu asrın ikinci yarısında ve bilhassa yirminci asırda dikkate değer hâd bir şekil alan sermaye kümeleşmesi (concentration) hareketleri üzerinde biraz tavakkuf etmek lâzımdır.

Basitten mürekkebe doğru bir tekâmül seyri takip eden sermayenin kümeleşmesi hareketleri, gerek saikleri ve gerek erişmek istediği gayeler itibariyle başka başka istikametlerde yürüdüğü gibi, her memleketin ihtiyaçlarına ve bilhassa hukukî mevzuatına göre de başka şekiller ve başka isimler altında seyrini takip etmiştir. Mamafi, umumî bir görüşle ve teknik bir bakımdan bu hareketleri üç safhaya ayırabiliriz:

1 — Sermaye kümeleşmesi hareketlerinin ilk tecellisi, sermayenin hakikî şahıslardan hükmi şahısların uhtesine intikal etmesi şeklinde görüyoruz. Bu sahnenin en büyük rolü anonim şirketleri tarafından ifa edilmektedir. Anonim şirketlerinin çekirdeğini teşkil eden ve hisse senedi, yahut aksyon denilen vesaik vasıtasıyla küçük tasarruf sahipleri de büyük teşebbüslere iştirâk imkânını bulmuş oluyorlardı. Bu suretle sermaye, bir taraftan aksyon namı altında küçük cüzülere ayrılarak kolaylıkla tedavülü mümkün, müteharrik bir hal kesbediyor, diğer taraftan da bu küçük cüzüler anonim şirket çerçevesi içine toplanarak büyük bir kütle, bir kuvvet şekline inkılâp etmiş bulunuyor. Bunun için, içinde yaşadığımız iktisat âleminde Almanlar (Effektenkapitalismus) yani aksiyon sermayedarlığı diyorlar.

2 — Toplu sermayelerin ticaret ve sanayi hayatında bir kuvvet halinde çalışması, aynı sahalarda çalışan diğer kuvvetler ile çarpışmasına sebebiyet veriyordu. Liberal iktisat rejiminin kabul ettiği rekabet serbestisi, bu çarpışmaları „çetinabı mümkün olmayan bir hadise şekline soktu. Mamafî ” rekabet rekabeti öldürür „ kaidesinin tabii bir neticesi olarak, rakip müesseseler arasında derhal başgösteren anlaşma temayülleri yalnız mücadeleyle bertaraf etmekle kalmadı, sermayenin kümeleşmesi için yeni usuller meydana getirdi. Hukukî mevcudiyet ve şahsiyetlerini muhafaza ettikleri halde rekabeti bertaraf etmek ve bu suretle filî ve mahdud bir inhisar hayatı vücade getirerek fiyatların düşmesine mani olmak veya yükselmesine çalışmak maksadıyla muhtelif müesseseler arasında yapılan bu nevi anlaşmalara (kartel) adı verilmektedir. Muhtelif memleketlere ve vaziyetlere göre (kartel) (consortiom) veya (coalition) gibi isimler altında vücade getirilen bu teşekküllere giren müesseseler, hukuk bakımından kendi varlıklarını muhafaza etmekle beraber satış piyasalarının tayini veya istihsalatın tahdidi ve bilhassa fiyatların tesbiti hususlarında isteklerine hakim olmayıp kartelin emirlerine tabidirler.

Avrupa memleketlerinin mühim bir kısmında kartel hayatını tanzim eden ve suiistimallerin önüne geçmeğe çalışan hususî kanunlar mevcut olduğu halde, Türk hukukî mevzuatında, umumî ve hususî kanunlarımızda bu nevi teşkilatlara düzen verebi-

lecek kayıtlara tesadüf edilmemektedir. Gerçi, piyasada mevcut muayyen bir takım emtiayı satın alarak toplamak ve fiyatı yükselttikten sonra tekrar satmak gibi az çok hileli vasıtalar kullanan ve (corners) veya (ring) adı verilen teşkilatlar hakkında Türk Ceza Kanununun 358 inci maddesi mevzubahs edilebilirse de bugünkü kanunlara göre tamamen meşru yollardan giden kartel teşkilatlarına mani olmak mümkün değildir.

3 — En büyük ve hakikî sermaye kümelerine (trust) ve (holding) teşkilatlarında tesadüf edilmektedir. Kartel itilâfları muhtelif ticarî ve sınaî müesseseler arasındaki anlaşmadan mütevellit alelâde bir akit olduğu halde (trust) ve (holding) muhtelif vasıtalarla muhtelif müesseseler hukukan bir kül haline getirerek tek bir müesese şekline kalbeden teşekküllerdir. Bunların en bariz vasıtaları, muhtelif anonim şirketlerine ait aksiyonları elde ederek aksyon sahibi sıfatıyla o şirkete hakim olmaktır.

En ziyade Amerika'da yol alan (trust) ler (1) muayyen bir sanayi

(1) *Trust, yahut trustee (yedie-min) demektir. Amerika'da teşekkül eden ilk trust 1881 tarihinde 46. Petrol müessesesinin iştirakiyle (Rockefeller) tarafından vücade getirilen ve adı memleketimizde malum olan (Standard Oil) petrol trustüdür. Bilâhara (Standard Oil Of New Jersey) ve (Standard Oil Of New York) diye ikiye ayrılan bu trustler sermayesi mecmuu daha o tarihlerde bir milyar dolara baliğ oluyordu.*

saahasında çalışan anonim şirketlerin aksiyonlarını elde etmek suretiyle o şirketlere hakim olur. Truste girmek isteyen aksiyonlar, ellerindeki aksiyonları ve bu aksiyonlar üzerindeki haklarını truste terkederler. Trustün başında bulunan (Board Of Trustee) denilen idare heyeti bütün bu aksiyonları alâkadar şirketlerde temsil etmek suretiyle o şirketlere hakim olur. Bu suretle muhtelif şirketlerin bir istikamette idaresi temin edilerek muayyen sahalarda fiilî inhisarlar vücade getirildiği gibi bu hareketler milyarların bir küme halinde idaresine münce olmuş olur.

Mamafî büyük sermaye kütlelerinin başında bulunanlar her şeyden evel şahsî menfaatler peşinde koştuklarından derhal bir reaksiyon, bir aksülâmel başgösterdi. 1889 tarihinde, projeyi teklif eden senatör (Sherman) nın ismine izafe edilen bir kanun (Sherman act) ticaret ve sanayi tahdit maksadiyle yapılan trust veya başka şekilde yapılan her türlü gizli anlaşmaları menediyordu. Umumî Harbin sonuna kadar bu memnuiyet devam ettiği halde 1918 tarihinde (Webb-Bill) namındaki bir kanun ihracat işlerinde bu memnuiyeti kaldırdı.

Trustlere karşı bu suretle ihdas edilen manialara rağmen kanunî yollardan giden trustlere ve bilhassa anonim şirketleri umumî heyetlerinde rey ekseriyetini temin maksadiyle teşkil edilen (Voting - Trust) lere Amerika sermaye âleminde her vakit tesadüf edilmektedir.

Trustlerden mada, muhtelif ano-

nim şirketlerinin aksiyonlarını elde etmek suretiyle o şirketlere hakim olmak maksadiyle teşekkül eden (Holding) ler (2) vardır ki, kümeli sermayeleri idare noktai nazarından ehemmiyetli bir rol ifa etmektedirler. Holdingler muayyen ticaret veya sanayi işiyle iştiğal etmeyip, diğer anonim şirketlerinin aksiyonlarını elde ederek onlara hakim olmak ve bilhassa muhtelif şirketlerin idare kuvvetlerine hakim olarak az sermaye ile daha çok sermayeli teşekkülleri idare etmektedir. Filhakika, anonim şirketleri umumî heyetlerinde sermayenin yarısından bir fazlasını temsil edenler rey ekseriyetine malik bulduklarından meselâ, 200,000 liralık bir hording ile 400,000 liralık bir anonim şirketinin idaresine hakim olmak mümkündür. (Emboitement) usulü denilen bu sistem neticesinde biribiri üzerine kurulmuş birkaç holding vasıtasıyla ilk sermayenin dört beş misli büyüklüğünde sermaye sahibi bulunan muhtelif şirketlerin idaresini ele geçirmek imkânı temin edilmiş olur.

Avrupa'da bazen (Societe de participation) (Beteiligungsgesellschaft) bazen (Societe financiare) (Finanzierungsgesellschaft) ve bazen de (Omnium) adları altında vücade getirilen Holding teşkilatları tesuretle bizzat kendisinin vücade getirdiği veya başkaları tarafından tesis edilen şirketlerin aksiyonlarını muhtelif vasıtalarla elde ederek anla-

(2) Holding İngilizce bir kelime olup elde tutmak (To Hold) manasını ifade eder.

ra hakim olmak suretiyle milyonlarca sermayenin bir merkezden idare edilmesi neticesine varmış oluyorlar.

* * *

Görülüyor ki, yirminci asır iktisadiyatına hakim olan büyük sermaye kuvvetlerinin mihrak noktası anonim şirketler ve bu şirketlerin çekirdeği olan aksyonlardır. Anonim şirketler üzerine yapılan binbir kombinezon neticesinde tahşit edilerek mahdut şahıslar tarafından idare edilen muazzam sermaye orduları, yalnız ticaret hayatında âmil olmakla kalmayıp siyasî bir kuvvet halini de almışlardır.

Bu nüfuz karşısında mevki alan kanunlar, ekaliyetin ekseriyet üzerine, ferdin cemiyete karşı tahakkümüne mani olmak yolunda giriştikleri mücadelede bugüne kadar muvaffak olamamışlardır. Amerika ve Avrupa'da trustlere, inhisarcı koalisyonlara karşı alınan kanunî tedbirler, vakırlarla sabittir ki, hiçbir zaman istenilen neticeyi elde edememiştir. Kanunları bu muvaffakiyetsizliği, bu gibi büyük iktisadî hareketler neticesinde vücade gelen yolsuzlukların kanunî vasıtalarla izale edilemeyeceği kanaatini tevlit etmiştir. Mamafî, iktisatçıların gösterdikleri tedbirler de hukukî tedbirlerin varabildiği neticenin ilerisine geçemedi.

Hiç şüphesiz ki, muazzam ve çok ince bir tekniğe istinat eden sermaye teşkilatları karşısında, ikibin senelik umdeleri mukaddes bir akide gibi muhafaza ve müdafaa eden eski bir hukuk sisteminin muvaffakiyetini beklemek doğru değildir. Hukukun

gayesi içtimâî hayata düzen vermek, onun ileri yürüyüşlerini ahenkleştirerek kolaylaştırmaktır. Yoksa, ona engel olmak değildir. İleri teknik hayatını düzenleştirmek için ileri bir hukuk sistemi lâzımdır. Bu itibarla yirminci asrın ferdiyetçi hukuk sistemi ile, ferdiyetçiliği tahakküm derecesine varmış sermaye kuvvetlerinin suiistimaline mani olmak mümkün değildir.

O halde, hastalığın menşee ve mahiyetini tayin edemeyince esas bün-yeye hücum etmektense, hastalığın mahiyetini tesbite yarayacak başka yollardan gitmek, başka âletler kullanmak lâzımdır. Servet, şüphesiz ki, medeniyet ve refahın anasıdır. Büyük medenî hareketlerde, büyük sermaye hareketlerinin de aynı süratle inkişaf ettiği görülmektedir. Eski Babil ve Mısır medeniyetlerinden yirminci asır medeniyetine varıncaya kadar bütün medeniyetler servet ve ihtişam hayatıyla tevem gitmişlerdir. Sermaye kümelerinin, medeniyet hayatında çok faydalı roller oynadığı isbata muhtaç olmıyan bir kaziyedir. Hat-tâ denebilir ki, Avrupa ve Amerika, bugünkü medeniyetlerini kümeli sermayelere borçludur. Bilmukabele, yirminci asrın sermaye teşkilatında, mahdut zümrelerin, fert kütleleri ve cemiyet hayatı üzerinde dizginsiz bir nüfuza malik olduğu ve hukukî mevzuatın tahakküm derecesine varabilen bu nüfuza mani olamadığı her günkü vakırlarla sabit olmaktadır.

Hukuk bakımından hastalık, ileri hayat tekniği ve telakkileriyle geri hukuk sistemlerinin anlaşamamazlığındadır. Hayatı durdumak mümkün

olmadığına göre, hukuku ilerletmek zarureti hasıl oluyor. İki bin senelik mantık oyunları içinde bunalmaktansa, hayat hareketlerini realist bir gözle tetkik etmek ve yeni hukuk prensiplerini hayatın icaplarına göre yeniden kurmak lâzımdır.

Bütün cihanın geçirmekte olduğu iktisadî, içtimâî, siyasî ve ruhî buhranlar gösteriyor ki, içtimâî hayat muvazenesi bozulmuştur. Bu bozuk düzenin bir manası da içtimâî hayatı düzenleştiren hukukun, yeni hayat şartları ile intibak edememesi ve bunun neticesi olarak kendisinden beklenen vazifeyi ifa edememesidir. onsekizinci ve ondokuzuncu asırların inkişaf ettirdikleri ferdiyetçi hukuk sistemi yirminci asrın ileri hayat tekniğine nazaran pek geri kalmıştır.

Geri bir hukuk, ileri bir hayat... İşte bugünün vaziyeti.

Hastalık bu suretle tesbit edildikten sonra, ferdin hukukî ve iktisadî vaziyetini ve çalışma serbestisini inkâr yoluna gitmeğe ne lüzum vardır. Şüphesiz ki, bütün iktisadî ve içtimâî hareketlerin gayesi ferdin hürriyet ve refahını temin etmektir. Şu kadar ki, ferdin hürriyet ve refahı millî menfaatlarla bir anlaşamamazlık içinde inkişaf edemez. İşte, hukukun

bir vazifesi de bu müteakıl anlaşmayı temindir. Halbuki' Roma hukukşinaslarının mirası olarak yirminci asra kadar yaşayan ferdiyetçi hukuk ülküsü, ferdin cemiyet aleyhine fazla inkişafına sebebiyet verdiği için, nihayet ferdin hürriyet ve refah istekleri ile cemiyet menfaatleri arasında bir anlaşamamazlık hasıl oldu.

Türk inkılâbı, birçok milletlere önyak olmuştur. İtalya faşizmasından, Alman nasyonal sosyalist inkılâbından, Amerika'da Rozvelt hareketlerinden evel Türk inkılâbı, halkçılık, milliyetçilik ve devletçilik temelleri üzerinde lâik ve inkılâpçı bir cümhuriyet esası kurmuştur. Halkçılık prensipleriyle ferdin hürriyet ve refahını düşünen *Mustafa Kemal* inkılâbı milliyetçilik ve devletçilik prensipleri ile de fert ve camia menfaatlarını telif yolunu bulmuştur.

İnkılâbın ülküsü, Türk hukunun da ülküsüdür. Türk hukukçularına düşen vazife, yeni Türk hukukunu bu ülkü yolunda ilimleştirmektir. Türk hukukçularının bu yoldaki muvaffakiyeti Türk inkılâbı gibi bütün cihanın hukukî hareketlerine önyak olacaktır.

AYIN POLİTİKASI

ZEKİ MESUT

1934 YILININ ilk ayları gerek Avrupa siyasetinin gidişi, gerek Şark ve Cenup Avrupa'sı sulhunün temini bakımından büyük ve mühim hadiselere şahit olmuştur. Bunların başlıcaları, Balkan Misakının imzası, Leh — Alman uzlaşması, Avusturya meselesinin yeni safhası, silahları azaltma muammasına ait son teklifler ve hiç şüphesiz, politika âlemini de yakından alâkadar eden Fransa'daki yeni vaziyettir.

Belgrat'ta parafe edildikten sonra Atina'da imzalanan Balkan Misakı Türkiye siyasetinin, tahakkukunda büyük bir rol oynadığı muvaffak eserlerden biridir. Bizim dış siyasetimizin umdeleri malumdur. Daha geçenlerde Türk Hariciye Vekili bir münasebetle Anadolu Ajansının muhabirine yaptığı beyanat ile onları şöyle hulâsa etmişti: " ... haricî politika kada inkişaf için uğraşan milletler için komşu milletler ile ve dünya milletleri ile iyi münasebette bulunmağa ehemmiyet vermek ve bir yabancı politikaya âlet olmamak ve sulhu sevmek lâzımdır. . . . , Türkiye, hiç şüphesiz kendisi için doğru gördüğü bir yolun diğerleri tarafında da takip edilmesini arzu eder. Bize göre Balkan Misakı komşular ile iyi münasebette bulunmak, yabancı politikaya âlet olmamak, ve sulhu sevmek gibi

tabii ve insanî arzulardan doğmuştur.

Balkanlar, kıta ve mıntaka mefhumları arasında en çok realite ifade eden bir yerdir. Bunun sebebi yalnız coğrafi değildir. Balkanların çok uzak olmıyan bir tarihi de bunda hayli müessir olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu, ötedenberi iddia edildiği veçhile, Balkan milletlerini yalnız mahkûm ve tazyik etmemiş, onların milletlerine bekçilik yaparak aralarında bir nevi müşterek kültür münasebetleri de tesis etmiştir. Balkan kültürü, Balkan milliyetleri ve dilleri derecesinde tahalûf göstermez. Bunda asırlarca devam eden müşterek bir idarenin, bir hakimiyetin tesiri olmadığını iddia etmek kabil değildir. Tarih ve coğrafyanın birlikte olarak Balkan mefhumuna hakikî mana ve kıymeti vermiş olduklarına şüphe yoktur.

Sulh ve emniyet olmıyan bir yerde milletlerin inkişaf ve refah seviyelerini yükseltecek faaliyetlere imkân görülemez. Tarih ve coğrafya Balkanlıları beraber çalışmağa, beraber yükselmeye davet ettiği halde bilhassa hariçten gelen tesirler onları birbirine düşürüyor, enerjilerini birbirleriyle yaptıkları kavgalarda israf ettiriyordu. İmzalanan Balkan Misakının ilk gayesi, Balkan sulh ve

emniyetini tesis etmektedir. Bu misal-ka henüz iştirâk etmemiş olan Bul-garistan da aynı gayeyi güttüğünü söylemekte ise de onun teminine ma-tuf tedbirlerin intihabında diğer Balkan milletlerinden ayrılmaktadır. Maksat bir olduktan sonra tedbirlerde ihtilafa düşmenin manası pek an-laşılmamakla beraber, Bulgaristan'ın da her halde bu müşterek maksada vasıl olmak için ancak, tek bir sulh yolu olduğunu takdir etmekte gecik-meyeceği şüphesizdir.

Balkan Misakı, varılacak asıl bü-yük gaye bakımından bir başlangıç-tır. Bundan sonradır ki, Balkan mil-letleri içtimaî ve iktisadî sahalarda da el ele verip beraber çalışacaklar, ve bir taraftan millî enerjilerinin, diğer taraftan da zengin topraklarının hazinelerinden istifadeye koyulacak-lardır. Balkanlar yalnız siyaset ba-kımından değil, bilhassa iktisadî ve malî bakımlardan da Balkanlıların olmalıdır. Balkanlılar, Balkan Misa-kının temin ettiği sükûn ve huzur i-çinde bu noktanın da ehemmiyetini anlayacaklar ve yakın bir zamanda da asıl Balkan birliğini teşkil ederek tarihlerine yeni bir devir açacaklar-dır.

* * *

Avrupa'nın cenubunda Balkan Mi-sakına ait konuşmalar devam eder-ken şarkında da cihan sulhünün temini bakımından mühim ve hayırlı diğer büyük bir hadise vuku bulmuş-tur. Bu da on sene müddetle Alman-ya ile Lehistan arasında harp ve kar-şılıklı tecavüz ihtimallerini ortadan kaldırmış olan Leh - Alman uzlaşma-

sıdır. Lehistan ile Almanya arasın-daki toprak ve ekalliyet kavgalarının ehemmiyeti gözönüne getirilince bu uzlaşmanın iki devlet politikasında büyük bir inkılâbın eseri olduğu an-laşılır. Alman politikası bakımından görülen büyük değişiklik şu suretle hulâsa olunabilir: Almanya nasyo-nal — sosyalizm inkılâbından sonra Versay Muahedseinin zencirlerini bi-rer birer kırarak Alman millî birli-ğini ve Alman inkişafını temine az-metmiş bulunmaktadır. Bu birlik ve inkişaf gayesinin içinde hiç şüphe yoktur ki, Almanya'nın Lehistan'a terketmeğe mecbur kaldığı toprakla-rın da geri alınması vardır. Ancak, bir millet için gayenin tesbiti kadar, o gayeye varabilmek için müracaat olunacak vasıtaların seçilmesi de çok ehemmiyetlidir. Nasyonal — sosya-lizm inkılâbı her halde iç politikada olduğu kadar dış politikada da mes-cleleri sıraya koyarak mühim bir sup-les ve maharet ile zamana ve vaziyete en uygun bulduğu vasıtaları seçmek-te ve adım adım umumî gayeyesine doğru yürümektedir.

Almanya, içinden sıyrılmak iste-diği Versay ağıının asıl düğüm nok-tasının garpte ve Fransa tarafında olduğunu pek iyi biliyor. Düğüm bir-defa o cepheden çözülsün, ağıın di-ğer tarafları kendiliğinden sökülme-ğe başlar. Bunun için Hitler Al-manya'sı bir taraftan Versay kilidi-nin anahtarını elinde tutan Fransa'ya ve diğer taraftan Alman millî birli-ğinin tahakkuku bahsinde en mühim cepheyi teşkil eden Avusturya'ya karşı mümkün meritebe serbest ve kuvvetli kalmak için Lehistan'a kar-

şı olan iddialarını, tamamiyle bırakmış değil, on sene için bir kenara atıvermiştir.

Leh — Alman uzlaşması, Lehistan'ın dış politikasında da mühim bir tekâmülün başlıca alâmetlerinden sayılmaktadır. Rusya ve Almanya gibi iki kuvvetli millet arasında, yeniden devlet hayatına kavuşan Lehistan'ın tabii hudutlardan mahrum olması, onun siyasî mukadderatında ötedenberi büyük bir rol oynamıştır. Lehistan, hayat ve inkişaf kabiliyeti taşkın olan komşularına karşı daima bir ittifak sistemi ile korunmak arzusunu gütmü şise de, bu arzu onu, tarihte misali görüldüğü veçhile her felâketten kurtaramamıştır. Her devletin hayat ve inkişafının ilk teminatı kendi kuvvetinde, kendi siyasetindedir. İttifaklar ve yardımcı siyasetler sonra gelir. Lehistan, Fransa ve Romanya ile olan ittifakına ve Küçük İtilâfla arasındaki sıkı münasibete güvenerek uzun müddet Rusya ve Almanya gibi kuvvetli komşularıyla ihtilâf halinde yaşamakta kendisi için devamlı bir emniyet ve menfaat göremezdi. Bu sebepten bir taraftan Rusya ile uzlaşmış, diğer taraftan da Almanya ile anlaşmağa karar vermiştir. Lehistanın bu hareketi ile Almanya'yı garpte ve cenupta daha şiddetli bir siyaset takibine sevkettiğini söyleyenler vardır. İddia ister doğru, ister yanlış olsun, Lehistan'ın bu hareketinde her şeyden evel, yalnız kendi menfaatini düşündüğüne ve menfeatinin takdiri hususunda da daha müstakil hareket ettiğine şüphe edilemez.

Lehistan dış politikada olduğu gi-

bi, iç politikada da yeni bir yola girmiştir. Lehlilerin millî şefi Mareşal Pilsudski fırka ihtilâflarını asgarî dereceye indirerek hükümet otoritesini artırmak ve bu suretle hayat ve inkişaf hamlelerini kuvvetlendirmek arzusundadır. Leh teşkilatı esasîye kanununda yapılan tadilat ile bu noktanın teminine çalışılmaktadır. Lehistan her halde iki cepheli tedbir ve siyaseti ile zamanın realitelerine daha uygun bir yol takip ettiği kanaatinde-dir.

* * *

Avusturya meselesi iki başlı bir muammadır. Ve mübaleğasız denilebilir ki, Avrupa'nın yakın bir istikbali bu muammanın hal şekline bağlıdır. Avusturya meselesi Avrupa'nın iki büyük meselesinin düğümlendiği noktadır. Bu meselelerden biri Alman birliği hareketi, diğeri de Avrupa'nın siyasî müvazenesidir.

Alman birliği hareketi, nosyanal — sosyalizm inkılâbının en büyük umdelerinden biridir. Bu hareket tamamiyle muvaffak olabilmek için iki cephede çalışmak mecburiyetindedir. Cephelerden birini bugünkü Almanya'nın siyasî hudutlarının içi, diğeri de onların dışında kalan Almanlık teşkil etmektedir. Hitler Hükümeti, Almanya içindeki birlik gâyesini hemen tahakkuk ettirmiş gibidir. Tarihin ve prens ailelerinin küflenmiş ananelerine dayanan mıtaka ayrılıkları siyasî ve idarî bakımdan tamamen ortadan kaldırılmıştır. Prusya Almanya'sı, bütün Almanya'yı arzusu olsun, olmasın, tamamiyle kendine çekmiş ve kendi siyasî, iç-

timai ve iktisadi telakkilerini bütün Almanlığa kabul ettirmiştir.

Hitler Hükûmeti Alman millî birliği hareketinde asıl dış cephede zorluklar ile karşılaşmaktadır. Çünkü, hareket bu cephede doğrudan doğruya diğer milletleri de çok yakından alâkadar ediyor. Onun içindir ki, Avusturya meselesi, Alman birliği meselesinin bir safhası olduğu kadar ve belki de daha ziyade Avrupa müvazenesinin mühim bir muamması halinde ortaya çıkıyor. Acaba mesele hangi cephenin lehine ve zaferine olarak halledilecektir? Burası tarihin ve istikbalin bir sırrıdır ki, Avrupa'nın mukadderatı ve yeni tekâmül seyri üzerinde her halde en katî rolü oynayacaktır.

Büyük bir milletin birlik hareketi, önünde kolay kolay mukavemet edilemeyen bir kudret ve şiddeti haizdir. Çünkü, bir doğum ve ölüm hareketidir ki, dağlardan kopup gelen seller gibi set, siper tanımaz. Akar, taşar, birleşmek istediği noktaya behemhâl varır. Tarih meydanıdadır. Millî birlikleri hiçbir siyasî düşünce ve menfaat, uzun müddet, tahakkuk etmekten alıkoyamamıştır. Avrupa müvazenesi bir vaziyetin muhafazasını gözeten, ve dinamik bir mahiyeti haiz olmaktan ziyade statique bir karakter gösteren bir fikir, bir siyaset mahsulüdür. Siyaset sahası, menfaatların şekline göre çok değişen bir sahadır. Bugünkü müvazenenin yarın birçok milletler tarafından ne şekilde telakki edileceği pek de bilinemez. Müvazene siyaseti, daima taviz siyaseti ile beraber yürür. Bugün için Avusturya'yı her

halde müstakil olarak yaşatmak isteyen milletler, yarın da aynı müşterek kanaat ve fikri muhafaza edebilecekler midir? Alman birliği hareketinin gayesinden vaz geçmeyeceği ne kadar muhakkak ise, beriki cihet de o kadar şüphelidir.

Almanya Avusturya'yı istiyor, bir kısım Avrupa milletleri de Avusturya'nın Almanya'ya iltihakını istiyor. Pek alâ ama, Avusturya ne istiyor?... İşte, meselenin garip bir cihetini de bu soru mevzuu teşkil etmektedir. Avusturya nasyonal — sosyalizm inkılâbına gelinceye kadar Almanya'ya kavuşmak arzusunda idi. İltihakın şiddetle aleyhinde bulunan şimdiki Avusturya Başvekili Dollfuss'ün bütün Avusturya Almanlarını eski düşüncelerinden vaz geçirtmiş olacağına pek inanmıyoruz. Öyle olsaydı, Avusturya'daki Nazilerin tahrikâtından, devletlere müracaat edilecek kadar korkulmazdı. Milletlerin, insanların garip haleti ruhiyeleri vardır. Bilhassa kalabalık psikolojisine pek emniyet edilemez. Avusturya meselesinin henüz bütün unsurları tam inkişaf haline gelmiş olmadığı için vaziyet şimdilik şüpheli ve ihtimallidir. Fakat, dediğimiz gibi Alman millî birlik hareketine taalluk eden unsur şimdiden en kuvvetli, en iradeli bir fikir gibi kendine yavaş yavaş yol açmaktadır.

* * *

Silahları azaltma işi son günlerde yeni İngiliz ve İtalyan muhtıralarının neşredilmesi üzerine tekrar dedikodu mevzuu olmuş ise de, muammaya ne yeni bir ruh ve ne de yeni bir

istikamet verilememiştir. Bütün ihtilâf ve münakaşalar dönüp dolaşır emniyet ve hukuk müsavâtı formüllerini etrafında temerküz etmektedir. Büyük devletlerden hiçbiri emniyet ve müsavât mefhumlarını diğeri gibi anlamıyor. Fransa'nın emniyet, Almanya'nın da müsavât talebi İngiltere ve İtalya'nın da hususî politikalarına âlet ittihaz edilmiş gibi görünüyor. Nasıl ki, Fransa ve Almanya'nın talepleri de hakikatte politika oyunundan başka bir şey değildir. Meselenin ruhu şudur: Silahları bırakma veya azaltma işi, her şeyden evvel Avrupa'nın siyasi nizamı hakkında siyasi bir uzlaşmağa bağlıdır. Bu uzlaşma olmadıkça planlar, muhtıralar, teklifler birbirini kovalıyacak, fakat onları diplomatlardan başka kimse okumuyacak, ve teferriüata ait münakaşa ve müzakerelere kimse kulak asmayacaktır.

Silahları azaltma meselesinin esasına ilişkin bu noksan ve zaaf dolayısıyla ki, şimdiye kadar Almanya ile Fransa arasında alınıp verilen notalardan müsbet bir netice çıkmamış ve başbaşa yapılan müzakereler Cenevre Konferansından daha fazla bir şey de doğuramamıştır. İngiliz ve İtalyan görüşlerini tekrar hulâsa eden son İngiliz ve İtalyan muhtıraları da ne Fransa ve ne de Almanya tarafından muammanın herhangi bir cephesinden olsun, hallini kolaylaştıracak mahiyette sayılmamıştır.

* * *

Son günlerde Fransa'daki dahili vaziyetin almış olduğu istikamet hiç şüphesiz Fransa'nın dış politikasına

ve bu itibarla Avrupa siyasetine müessir olmaktan hali kalmıyacaktır. Fransız efkârı umumiyesi ötedenberi hükümet otoritesinin zayıflığından, kabinelerin sık sık değişmesinden ve bu suretle hariçte Aransız prestijinin azalmakta olmasından şikâyetçi bulunuyordu. Nihayet bu şikâyetler sokak nümayişleri ile küçük bir ihtilâl derecesine vardı. Biriki kabine düştü, ve nihayet eski bir Reiscümhurun nüfuz ve otoritesine siper yapılarak, birçok eski Başvekillerin iştirâk ettikleri bir kabine teşkil edildi. Bu şüphesiz vaziyeti mütalea etmek için vakıt kazanmaktan ibaret muvakkat bir tedbirdir. Her kabine nihayet meclisin itimadına dayanarak yaşamak mecburiyetinde olduğundan meselenin ruhu asıl mecliste, yani fırka hayatındadır. Fransa'nın meclis ve fırka hayatı kuvvetli ve mütecanis hükümetler teşkiline müsait olacak surette ıslah edilmedikçe hükümet buhranları sık sık tekerrür edecektir.

Ancak, beynelmilel vaziyet ve bilhassa İtalya ile Almanya'daki kuvvetli hükümetlerin planlı siyasetleri Fransız efkârı umumiyesini ve bilhassa vatanperver gençliği hayli ikaz etmiş olduğu için Fransa'nın hem iç, ve hem de dış politikada biraz sağa doğru dümen kıracağı tahmin edilebilir. Almanya'nın birlik hareketinde muvaffakiyetli adımlarla maksada doğru yürümesi, Almanya'nın şark komşusu olan Fransız müttefiki Lehistan ile uzlaşması Fransa'yı oldukça telaşa düşürmüştür. Aynı zamanda hem dahili, hem harici endişeler tesiriyle canlanan Fransız vatanperverliği yeni bir hamle ile işlere ni-

zam vermek kararındadır. Fransız milleti büyük bir ekseriyeti itibariyle dahilde demokrasi ve cümhuriyet rejimine, hariçte bugünkü siyasî nizamın ve sulhun muhafazasına taraftar-

dır. Bunun için Fransa'nın yeni tedbirlerinin ne demokrasinin, ne de sulhun esasındaki hakikatleri ihmal edecek istikamette inkişaf etmiyeceğini umarız.

SOKRAT VE NIETZSCHE

AHMET BEDİ

Herodiade'yi gene nöbet sardı, gene çıldırıyor.

Yusuf Beyle (*)

St — Jean Chrysostome

— ÖMRÜMÜZÜ idare eden çatık kaşlı tanrıların cevrenden ikimizin de göz açtığı yok, aziz Ahmet. Şu çolak ve tutuk gönlümüz, mürekep yağlarında sürünen kanatlariyle, her gün yeni baştan hangi mahale doğru kalkınmak ister? Halbuki, insan iddialarından vazgeçip kendini olduğu gibi hayata koyverse, mukadderatını ne mükemmel bir suur ve iradeye bağlamış olacak! Karşıda şu çoluk çocuğun yıkanırken güneşe teslimiyetine bakınız. İmrenmemek kabil mi? Her kovaşından bir sevinç çağlayanı boşanan tabiatın azametli çarkına asılmışlar, çılgılık ve çılgınlık içinde yuvarlanıyorlar. Böylece gelişi güzel yaşamak hünerini yazık ki, ne siz ve ne ben biliyoruz. Niye kendimizi zorlar dururuz, anlamam ki? Zambaklar dokumasını bilmedikleri halde ne güzel giyinirler, elini bir boyaya sürmiyen güneş ne renk ve ihtişam içinde batar!

Gül yaprağını andıran şeffaf kabukları içinde önündeki taze yumurtayı tuzlarken, gözleri karşı banyolara dikilmiş, Yusuf Bey bunları söylüyordu.

(*) Mart 1933 tarihli ve 2 No. 11 Ülkü'de çıkan makaleye mabaattir.

Günlerden ferahlı bir yaz sabahı idi. Kıyısında bir kahvede oturduğumuz Yorgolu Koyunda sarı, beyaz, mor, turuncu, kızıl mayolara sarılı vücutlar denizi boyuyor, üstünde sanki bir demetten çözülmüş birer sap çiçek gibi dalgalanıyordu. Çamlıkların ortasında şehvetle sallanan bu dağnık çelengi zevkü safa kasırgaları, yer yer sağnak ve çılgınlıklar içinde havaya savuruyor, uçlarına doluyor, çözüyor, bğlıyordu. Başlıca neşvesi kadın açık saçıklığı olmak itibarıyla bu eğlencede bahî bir hora çeşnisi yok değildi. Sahili hava ve heves resimleri sarmıştı: Kıvrak bir vücudün bütün yaylarını gererek iskelelerden, sandallardan kendilerini fırlatan kadınlar, kalçalarının işveli bir kıvrılışıyla suyun ürpermeleri, hşrtıları arasından yılan gibi delikanlılardan kaçan kızlar, şabiri kolları üzerine saçılmış, koltukları açık kumsalda yatan hanımlar, azılı erkek adaleleri karşısında çıplk göğdeleri kıvılcımlanan ve bir kahkahada baştan başa sarsılan şuhlar...

Bu coşkun halkalardan bir çift kopup parmaklarının ucunda seke seke oturduğumuz تنها bucağa kadar geldi. Bira ısmarladılar. Bu esmer gü-

zellerden sağdaki ipekli muşambasını omuzlarından atınca, matmazel Dorjelenin o sene birinciliği kazandığı biçimde, ve sıkı etine yandan hayal meyal tırmanan bir sarmaşık halinde sırtı tâ yarî beline kadar açık denizliğinden başka üzerinde bir şey kalmadı. Daha ince yapıda olan ötekinin ayağında lastik halhallar vardı. Bizi görmediler bile. Güneşlenmek üzere biri bir parmaklığın üstüne sıçradı. Diğeri kahvenin dışında yere bir harmaniye üzerine serildi. İkisi de küstah bacaklarını o kadar çalımla uzattılar ve öyle gevrek bir gülüşüler ki, kendi heykellerine tapıman bu rahibelere yamaçlardan beden ilâhları neşe içinde hep birden ses verdiler. Parmaklığa ilişenin omuzlarından, kollarından taşan aydınlıktan gözümü zorla alarak Yusuf Beye:

— İşte, dedim, temin söylediklerimize canlı iki misal. Hava, toprak, güneş, su, bu hanımları ne kadar halis birer kadın olarak yaşatıyor! Benliklerinde daimî bir aşk, lekesiz taş gibi, ne safiyetle yanıyor! Tabiate kendini çekinmeden verenlerin başında Aphrodite'nin bu alımlı kullarını tesit ediniz, azizim.

— Vakıa Aphrodite'ler arasında mai Ourania'dan ziyade, küçüğü aşifte Pandémós'a düşkün gibi görünürler.

— Güzellikleri de ordaya, hazret. Kadın her şeyden evel safi dişidir. Zamanımızın uğurlu bir yanı varsa, o da onun tabiiliğini künhüne kadar görüp salıvermesi, yaradılışına olduğu gibi bırakmasıdır. Medeniyet bas-kısı altında o derece ezilmiş olan za-

yıf cinsin açılmasından düne kadar bir pars kurtulacakmış korkusuyle onu, erkek güciyle sıkı kundaklar içinde, iffet, hicap, şiir beşiklerinde salladılar, durdular. Bu bakımlardan yabancı bir toprak üstünde, boynu bükük, hastalıklı bir nesil türedi. Anane bataklığından tığ gibi bacaklarıyla beraber sıcak kanını da sıyrırncadır ki, kadının güler yüzü aydınlandı. Bu nefis vücudün karanfili, ancak son yıllarda, her lahza kokmak için doğan renkleri, yaprakları içinde tam körpeliğiyle açılıyor. İnsanlar arasında bir tek yenilik, Havva'nın bu kurtuluşudur.

— Pek öyle demeyiniz. Vaktiyle Lakedemonyalı kadınlar da hakim ve bu kadar serbestteler, değil mi? Baldırlarının açıklığından ötürü Phénoméride denen muasırlarına Aristophane'nin bugünkü bir mizahçı gibi takıldığını hatırlarsınız. Spartalı kızlar uslu durmak isteseler de duramazlar, onlar ki evlerini yüzüstü bırakıp ka-baetleri çıplak, fistanları açık, delikanlılarla bir arada oynamak üzere palestrelelere koşarlar tarzında Euripide'in sitemlerinde Amerika hayatından bir manzara sezmiyor mu? Lycürgue sert nizamlarını kurarken diri bir nesil vücade getirmek için selameti kadının bu inşirahında bulmuştu. Ey aziz Ahmet, Atalante koşularda kendisini geçen yeğitten başka kimseyi zifafına lâyıık görmedi ve mabette sevgilisiyle eğlenirken yakalandığından dolayı ilâhların öfkesine uğradı. Spor ve azgınlık o vaktin de modasıydı. Hattâ bugün henüz uzak bir gaye olarak gördüğümüz kadın ve

erkeğin serbest beraberliği düzenini bile tesis etmiş olan cemaatları göz-önüne getirin. Sicilya'dan bahsettiği sırada Théopompe der ki:

(Tirenienlerde kanunî mevzular (kadını müşterek kılmıştı. Kadınlar (orada vücutlerine ziyadesiyle bakarlardır: Çok defa erkeklerin ortasında (ve bazı da kendi aralarında çıplak (gezmeği bir ayıp telakki etmeyip (bu suretle dolaşırlar. Sofraya kocalarıyla beraber oturacak yerde kim (rasgelirse yanına geçerler, bardaklarını hoşlarına gidenin sağlığına (kaldırırlar, çok içerler. Zaten hepsi (güzel yüzlüdür. Tirenienlerden (doğan oğlanlara gelince: Babaları (kim olduğu tanınmadan büyürler, (ve önlerine çıkan kadınla kucak kucağa bir arada yemek yemek suretiyle kendilerini yetiştirenler gibi (yaşarlar. Zevk, akıllarına ne getirirse onu açıktan açığa yapmak veya (yaptırmak onların gözünde ayıp değildir.)

Havva'nın kurtuluşu namına ördüğümüz çelengin bir kenarında bu solmuş çiçekler de yer bulsun.

— Misallerinizi güzel seçtiniz, bunları açık güneş altında yaşayan halklardan getirdiniz, sefahet âlemlerinden değil. Serbest münasebetlerden korku ve örtü kalkmalı ki çirkin olmasınlar. Bu hakikat az çok yalnız Yunanlılarda hüküm sürdüğü için değil midir ki aydınlık ve ferah içinde her koldan birden dünyada bir daha eşi gelmiyen ahenkli bir medeniyet vücutte getirdiler.

— Yalnız bu aralık korkulu bir

vaka çıktı, dikkat ettiniz mi? Fisagur'un meşhur cemaatini derlediği Crotone şehrinde de açık saçıklık nam vermişti. Başta kadınlar olduğu halde, tam böyle bir öbekte, bu ilk tasavvuf taslağı etrafında bir kısım balkın ne hararetle toplandığını bilirsiniz.

— Bununla ne demek istiyorsunuz?

— Şunu: Fisagur'un daha o zamanki muvaffakiyeti gösteriyordu ki hayatta acı bir kifayetsizlik var. Bu uçurum gittikçe açıldı, açıldı, açıldı. Bırakın ki, geçkin veya yoksul koyu bir çokluk şen kafilenize katılacak kabiliyette değildir. Bu, zehir saçmağa kâfidir. Öyle de olmasa, azizim, duymak, sevmek, gülmek ve butürlü ihtiyaçların hepsi dolduktan sonra insanlarda gene bomboş bir yer kalır. İşte kendini oyalamayınca kaba çifçiye bile saldıran, zengin, fakiri iyi kötü her saadeti bir üfürmede morartan usanç bu açık yerden sızar. Nefsini tabiate koyuvermekle her şey olup biteceği zemininde temin denberi umduklarımızı muhal kılan adsız üzüntüler ve onları gidermeğe özenen telkin ve imanlar gene tekmlil bu kapıdan girer.

— Beni yarı yolda bırakıyorsunuz, hazret?

— Maksat konuşmaktan ibaret. Zamanımızda en mutlu himmet, kadını açmak olduunu söylediniz ve dediniz ki, ondan azılı hayvan gibi bir şey kurtuldu. Filvaki geçmişte ne kadar ham veya bayat fikirler varsa bunları, güneş dah ilk defa doğuyor tarzında koca bir saffetle, yakası a-

çılmamış yeni imanlar halinde sürmeğe kalkışan alacalı bulacalı bu şaşkınlık devresinde ittiratlı bir çeşit bulmak kabilsen o da, kadın tacı altında, iptidai, hayvani çağa geri dönmüş olmaktadır. Bu çağın özü olan çiğ, vitaminli bir çeşnide cinsi münasebet, hiçbir tarihte ne bu derece merak uyandırdı, ne de bu derece rağbet gördü. Yevmi emir Libido'dur. Misis Mabel Dodge Meryem Ana, havari-leri Lawrence ve Huxley olmak üzere ortaya şehveti tortusuz, ağusuz, berak bir su gibi içirmeğe yeltenir et mistikleri bile çıktı. Nasıl böyle olmasın ki, her kıymetin birer birer sönüdüğü bu kesatlıkta insana çıplak bir saadet avına açılmaktan başka yapılacak şey, kanı tenasül hazzından daha kestirme yoldan kızıştırarak baharat yok. Boynunda Honululu gerdanlıkları, başında Hawai sorguçları titreyen yeni ecenin saltanatı altında, buna karşılık, baştan başa diş bir asır türedi. Erkeğin örneği tutumdur. Halbuki, bugün bizi insiyak idare eder, kabardığı pınarlardan ilk hızı, ilk salgını ile fıskıran başı boş bir insiyak.

Bu arada durmak, düşünmek, şüphelenmek uyuz illeti kadar mürdardır. Zaten ayağınıza hangi engel takılacak da kalacksınız? " Hiçbir şey doğru değil, dünyada her şeye izin var. „ Yürü! Buna dinamizm diyorlar. Maksat anıyabildiğim kadar, kadın isterisiyle herkesin tapındığı kuvvet, yularından sıyrılmış kuvvet ki, adım adım ortalığı kaplıyarak hususî hayattan içtimai hayata kadar her yanda savap halini almıştır. Vaktiy-

le ihtilâl hareketlerinde önyak olanlar arasında halka, savletlerinden şu hesabı verenler oldu:

" Süs, borç, sarraflık, ve daha eski birer belâ olmak üzere zenginlik ve fakirlik kabilinden memleketi nice zamandanberi saran salgınları kan dökmeden savmak mümkün olsaydı, vatanın yaralarını usta bir hekim gibi acısız sarmakla dünyanın en mesut kralı ben olurum... Şiddet ve tethiş yollarına sapsmaksızın bir beldenin teşkilatını değiştirmek çok güçtür. „

Cléomone'un son usulleri okşıyan bu hitabesi o vakitten bu vakte bir put şekline girdi, G. Sorel'in himmetiyle şiddetin verimli bir nazariyesi kuruldu, incili yazdı. Fakat keşki zor balık yalnız o semtlerde kalsa! Zor hüküm sürmemesine imkân var mıdır ki, aksi takdirde, arkada cemaat dar-madağan olacak. Herkes gemi ziya almış. Hırs yalnız hırs, iştiha sırf iştiha halindebaşlı başına bir mezhep vü-cude getiren yeni Diyonisos oğullarının bu bereket içinde çoğalmasını gör-dükçe adam Nietzsche'nin muvaffaki-yetine nasıl hayran olmasın? Bununla beraber açtığı çığırda onu da yıprat-tılar, aştılar. Hiç olmazsa Nietzsche-de hayat tamtakır ötmez. Azılı da ol-salar, onun dünyasında, bu hırslara, bu iştilalara dimağın tasavvur ve ta-hattür inginliklerinde gene geniş bir ışıldama payı ayrılmış, üzerlerinde insan tılısını kalmıştır. Başlıca da-yandırdığı hayvan uzviyeti bu türlü mik-natisiyetlerden bir anda sıyrıldı. Ma-nevî düzen bozulmayadursun. İnsanın temel taşı, ıssız ve sessiz saatle-

rinde içinden tutunduğu doğruluktan, yok dindi, iyilik veya fenalığı diye tabiat tertibi haricinde uzun boylu bir takım mitlerdir ki, bunlar kargalaştığı sırada üzerinden bir de, her türlü efsanevi cazibe ve yıldızları silinmiş, yalnız çiğ hakikat sırttan kazma dişleriyle Umumi Harp kasırgası geçti. O güne kadar iyi kötü belbağladığımız inanların korkunç bir yalandan ibaret olduğunu ön ve arka cephelerde denemedik kimse kalmadı. Pamuk ipliğiyle bağlı içtimaî, ahlakî, insanî duygulardan hangi birinin, ne de hayatın meğer zerre kadar kıymeti yokmuş! Bugünkü insanlık bu bozgunlardan doğmuştur. Neye güvensinler ki, hepsi lâf? Yüklere kurtulmuş hafif omuzlarıyla niçin denize dalıp çıkmasınlar?

Arkadan çınlayan bir kahkahanın yıldızları içinde Yusuf Bey, birden durdu. Dişi haşarılığının gözlerinde, dişlerinde çaktığı şimşekler içinde baştan başa ışıklanmış vücudu, kendilerine sonradan takılan beyaz pantolonlu bir erkeğin kolunda burula burula, komşularımızdan biri arkada, öteki önde yan bir patikadan tepeye doğru çıkıyorlardı.

— Dinamizm! Dinamizm! İnsan, insanlığı bakımından insiyakî bir mahluk değildir. Spekülatif melekeleri daha ön sırada gelmesi itibarıyla onun hayvandan ayrıldığını söylemek istiyorum. Bir çivi kaktığı zalama ve düşünce kırıntılarıyla yaşamın bile adam arttan bir takım tasardaha toplu bir işte tabii bu kırıntılar tam resimlerini bulurlar, ve bu suretle benliğin seslerine, manzaralarına

boyanarak, nefes aldığımız müddetçe, içimizde çevrilen şiriten bir dakika yoktur ki, gözümüzü ayırmak mümkün olsun. Hareket ve tezahür, bu levhalar düzgün dış plân üzerine saldıkları kabataslak bir gölgeden ibarettir. Mesele yalnız insiyak tatminine kalsa, yiyecekte tada, kadında güzelliğe ne hacet? Hattâ eşyanın bize varlığını gösteren sıfatları bir düşünün. Sada veya renk gibi aslında mevcut olmayıp da sezilerimizden doğan bu istiareler, dışarıya doğru sar kışlarımızı şiirlendirmekten, münzam bir insan emeğiyle ısıtmaktan başka gayesi bulunmayan enfüsî birer hadisedir. Diyeceksiniz ki, bu çeşit faaliyetler az çok uzvî her mahlukta var. Evet ama şuursuz, sırf makineleşmiş tarzda. İki tarafa da müsterek olan hareket esasında, filvaki dışarda didinme payı hayvanî, içerde heyecan ve idrâk payı beşeridir. İstek birinde hemen fiile çevrilirken, öbüründe dinlenir, yüklü bir çoklukla, uykuda, yaşanmamış bir halde, inilti başımızda daima taşıdığımız bir rüya, efsane âlemine döner. Ey aziz dost, şu sönük düşüncemi, temin şuracıkta silkinip de üzerimize şeytan tüylerini saçan perilerin sıcak ilhamlarından ayırmıyayım ki, biraz daha yansın. Bugünkü sinir bilgilerine bakarsanız, bahî arzu, hemen bütün hayat tecellilerinin köküdür. Freud söylüyor: " Muhtelif cinsiyet kaynaklarından taşan ifratlı teheyüçler kendilerine, şevetten başka zeminlerde bir akıntı, bir harcanma yolu bulurlar. Öyle ki, başlangıçta tehlikeli temayüller ruhi kabiliyet

ve faaliyetlerde ehemmiyetli bir inkişaf vücade getirir. Güzel sanatlarda verim buralardan doğar. „ Şu kadar ki, yeni nesil hiçbir iştihasını içinde saklamak, istifadan geçirmek sevda-sında değil, bilâkis onu kabardığı kaplardan olduğu gibi taşırarak azmindedir. İster cinsî düşkünlüklerde, ister başka bütün mevzularda hep aynı inhimâk. Bunun tam karşı hizasından medeniyet ilk mürşitlerinden aldığı işaret üzerine, inişleri çikışlarıyla beraber, ikibin şu kadar senedir sınırlarından bu behimilik köpürmelerini atmağa çabalıyor. Eflatun'un şairleri bile uzağa sürmek istemesinden maksat, bilirsiniz ki, kahramanlık devrindenberi destanları çağrılan iptidai, vahşi ihtirasları, tarhlarından söküp atmaktır. Nietzsche efendi; Sokrata monstrueux der. Haki kat, bu tabirdeki bethahlık bir tarafa, akla sığmıyacak kadar tabiatten ayrı bir adam! Batından doğan nizamın üste çıkması demek olan medeniyet bu harikulâde adamdan başlar. Böyle bir imkânın insanlar daha zerresini farketmeksizin, heveslerinin, hırslarının, öfkelerinin kakmaları arasında serseri dolaşır boğuşurken, ortaya uumulmadık aykırı bir yoldan Sokrat mucizesi çıktı ki, sırtını dünyanın âlayışine çevirmiş, gözleri yalnız ruhuna dikili, bu başı boş sürüye karışarak, ıssız çatılardan kalabalık çarşı, meydanlara kadar yer yer, jimnasyomlarda, evlerde, berber dükkânlarında, çınarların altında, Hlissos kıyılarında büyük küçük kimle biraz tanışır, güler yüzü, herkesin derecesine göre sıklaştırdığı teekrrür ve

temsillere sarılı müstehzî lisan ile, müfekkiresine ikide bir konan o meşhur cinden insiyaklarını zekâsıyla hypnotisé ede ede ilâhî sıtmalar içinde aldığı aşk ve fazilet haberlerini her bünye üzerinde işleyip, şaşırmış bir cemaati, irili ufaklı, cılız veya azılı bütün saflardan birden, nefsanî Homeros âleminden, beyaz, açık bir fezaya doğru çevrildi. Sakallı Celal haşmetinde bu coşkunun yaktığı çırağ o gün bugün bir daha sönmeydi. Sokrat'a göre hakikat bir hayaldir ve yalnız tasavvur bir hakikat. Netekim onun nazarında sadece güzel şeylerden hoşlanmak rüyada yaşamaktır, hakikate enler o kimselerdir ki, güzelliğin özüne kadar çıkıp temaşa ederler. Bu türlü fikirleri ilk ileri süren kimsenin yeryüzünde nasıl bir inkılâp yaptığını ölçüyor musunuz? Aynı zeminde, Diotime'in ona verdiği emsalsiz vaiz arasında, karanlıkları yavaş yavaş deşmeğe başlayan bir nazarda güzellik ne demek olduğunu o aşk rahibesinin ağzından dinleyiniz:

(Ebedî bir güzellik ki, ne doğum (bilir, ne ölüm; ne azalmaktan (kinir, ne artmaktan; bir yandan güzel, öbür yandan çirkin, bir zaman (güzel, başka zaman çirkin, bir itibarla güzel, diğer itibarla çirkin, (şunlara göre güzel, onlara göre çirkin olmıyan bir güzellik; ne yüz, (ne el, ne cismanî bir uzuv, ne fikir, (ne bilgi, ne de meselâ hayvan, top- (rak, gök veya herhangi bir madde (gibi başka varlıklarda mevcut bir (şey mahiyetinde olmıyan bir güzel- (lik; bilâkis, sade ve ebedî, kendi

(kendine yaşıyan bir güzellik ki, hep sair güzel şeyler, ne neş'etleri, ne (zevalleriyle, onu eksiltemeyecek (veya çoğaltamayacak, yahut herhan- (gi bir suretle bozamıyacak tarzda (ondan doğarlar . . . Eğer hayatta (yaşamak zahmetine diğer bir an var- (sa, sevgili Sokrat, o da gözlerimiz (bizatihi güzelliğe daldığı dakika- (dır.)

Dört bir yanı bulut içinde bir boğazlaşma devrinde, iştirilmedik semtlerden, üzerinden daha ikinci hiçbir nefha geçmeden gelen bu sıcak sesin altında bazular durdu, gözler bakındı. Dünyada maneviyat sahalarında riayziye kadar muhayyel, fakat aslından hakikat olan hendesi safiyette çizgiler belirmeğe başlıyordu. Şunu demek isterim ki, Sokratla arkadaşları, onlara benzeyen diğer bütün insanlar kendilerini herkes gibi insiyak ve ihtiraslarına bırakıp boyuna didinmek yoluna sapsmış, ve nefeslerini yenecek yerde tatmini uğrunda savaşıp olsalardı, biz daha hâlâ mağara devrinde yaşardık. Bugünkü başıboş çılgınca koşular karşısında, durgunluk devrini özlememek muhaldir. Tabii anlıyorsunuz ki, rakit bir satır altında içi kadifeli, koyu parıltılarla hayat dolu durgunluktan, Diotime'in Matinea tepelerinde ruhunu dinlediği, yahut hafayada kaybolmuş sırrı yirmibeş sene temaşa ve tahkike dalan Newton'un yaşadığı durgunluktan, yani radyo, otomobil, foks müptelalarından tutunuz da, moda tabiri ile efficient denilen icraatçılara kadar, şu veya bu kıratıda hareket adamlarının ürktükleri durgun-

luktan bahsediyorum, yoksa bu berikilerin işsiz kalınca battıkları ölüm çamurundan değil. Bu gibilerde teşebbüs ve hareket zaten, Harvey O'higgins ile Dr. Reedé'in vatandaşlarına tatbik ettikleri bir tabir veçhile, şuurları altında uyuyan bataklıklardan, " ileriye doğru kendinden kaçmaktır. „ Vanvenargues " bütün felsefelerin en yalancısı, insanları, ihtiras sıkıntılarından kurtarmak iddiasıyla tembel tembel oturmağa, kendini koyuverip unutmaya sürükliyen felsefedir „ dediğine göre, ondan çok ayrılıyor muyum, bilmem. Her halde bu münasebetle bir de Tocqueville'nin, bugünkü gayelere yataklık eden şu sözü hatırıma geliyor: " Gençlikten uzaklaştıkça, ihtiraslara karşı takdir, hattâ hemen hemen hürmet duygularım artıyor. Bunlar iyi ihtiraslar ise ne alâ! Fakat, fena da iseler menfur olduklarına kolaylıkla hükmedemeyeceğim. İhtiras kuvvettir. Kuvvet ise etrafımızı saran şu umumî düşkünlük devresinde, nerde tecelli ederse etsin lehte görünmektedir. „ Acaba? Bu bahaya, böyle bir kuvvete Boudha'nın özlü sükün kuvvetini karşıkoymağı tercih ederdim. Keats'ın nazârında nasıl ki, " şiir menfi melekedir „bilmukabele menfi hayat şiirdir. Dinamizm, en güzel manasında, düşüncenin tecelli ve inkişafıdır. Şuursuz meyelanların hızıyla ortada bir çember gibi dönmekte ne lezzet ve ne fayda var? Kaldı ki, yaratıcı kudretler, eğer hakikat bu mahiyette iseler, bizzarur statiktirler. Tabiate bakınız, her şey yerinden oynamıyan bir inti-

zam, muvazene ve ahenktir. Gönül isterdi ki, insanlık, kendisinin " güzellik hakikatin ihtişamıdır ,, , " Allah her şeyi değil, yalnız iyiyi yaratır ,, " adalet kendine hakim insanın amelleriyle teessüs eden tertiptir ,, kabilinden mümeyyiz temel vasıflarını tam safiyetle gösteren Eflatun mefkûreleri dairesinde, tabiatın azamet ve ittiradiyle devretsin. Maksat bu vesilelerle ahlaki bir öğüt vermek değildir. Bu ülküler, cemaati koruyucu kabataslak bir nizam kurmaktan ziyade ruha çağır açmışlardır. Yoksa' onların süzölmüş, ve ince mefhumları böyle bir inzibata için için muhalif olduğundandır ki ameli mahiyette katı fazileti ile, Katon Sokrat'ı " bir ahlak fasidi ve din düşmanı ,, adeder, Romalılar " bir Katon, bin Sokrat'tan üstündür ,, derlerdi. Nafiz, yüksek, şefkatli, derin, kudretli, alımlı ve verimli, dişi ve erkek iki kuptlu şahsiyetleri itibariyledir ki, bu Yunan hakimleri dünya vicdanını leziz bir hamurla yağurdular. Niet-

zsche'nin gayelerinde ne bu genişlik, ne bu süreklilik vardır. Uzağa gitmeğe ne hacet? Bir Shakspear'in veya Beethoven'in, bir Kant'ın ismi, yurkarda andığım hangi feyizli imti-zaçlarla ilânihaye ışldyorsa, Nietzsche onların noksanından dolayı aynı prestijlere malik değildir. " Antéchrist ,, müellifi, büyük ebadına rağmen, hars âleminde, ayrı bir kaya parçası halinde durakalmıştır. Fikirleri, saralı, piçleşmiş bir şekilde yaşadığımız şu mahşerî devre uygundur.

Yusuf Bey saatine bakarak sözü nü kesti. Etrafta dağılan kalabalık gösteriyordu ki, gitmek zamanı gelmiştir. Kalkınca ayakta, bastona dayalı hafif kanburiyle, arkadaşım yere bakarken bana, bu bağırsan, kaynaşan yerinde duramıyan halk arasında, eskimiş, senki üzerinden yüzlerce yıl geçip eskimiş, fakat mermer kenker yaprağı ,yaşlı bir şarap ne kadar yorgunsa, o da o kadar ihtiyarlanmış gibi göründü.

İNKILÂP İDEOLOJİSİNDE HALKÇILIK

NUSRET KEMAL

TÜRK inkılâbının üzrine aldığı en büyük vazife muhakkak ki " Halkçılık ", tır. Halkçılık bir anlayış ve bir ülküdür. Anlayış olarak halkçılık şu demektir: Vatandaşlar arasında fertlerin veya zümrelerin fertler ve kümeler üzerinde herhangi bir şekilde tahakkümüne meydan verecek irsî veya kisbî farklar tanımamak, devlet eliyle yapılan bütün işlerde bütün vatandaşları eş tutmak. Fakat, bu ancak bir görüş tarzı, bir hareket noktasıdır; hakikatte bu esasları tam manasıyla ve etrafiyle tatbik sahasına koymağa muvaffak olmuş bir tek cemiyet yoktur. Binaenaleyh, bir vakıa olmaktan ziyade bir prensip ve ülkü olan halkçılık bize şu yakın hedefleri gösterir: Millet içinde en umumî ve geniş müşterek vasıflar itibariyle en büyük kümeyi teşkil eden tabakayı " halk ", olarak, yani cemiyet ölçüsü ve temeli olarak ele almak ve bu tabakayı manen ve maddeten yükseltmek ve adetçe arttırarak memlekette tam manasıyla hakim kılmak, ve bu tabakanın altında ve üstünde bulunan zümreleri tasfiye işine başlıyarak bir halk milleti kurmak ülküsüne doğru yürümek.

Bu görüşü kabul edersek Türkiye'de " halk ", denince en umumî ve geniş vasıflarla oniki milyonluk bir küme teşkil eden köylüyü anlamak lâ-

zımdır. Halkçılık esas itibariyle her türlü sınıflanmağa muarız olduğu halde halkçılığa bir hareket noktası bulabilmek için böyle bir sınıflanma yapmak zarureti vardır. Yoksa, halkçılık hiçbir zaman sözden işe geçemez. Bundan başka halkçılık sınıfı inkâr eden bir mezhep olmaktan ziyade sınıfları kendi inkişafıyla kaldırdığı gaye edinmiş bir harekettir. Hangi itikada salık olursak olalım, ister idealist, ister materyalist gözlükle görelim biz istesek de istemesek de sınıf denilen şey, hemen her cemiyette olagelmıştır ve bugün de vardır. Yalnız, taktığımız gözlüğe göre sınıfa vereceğimiz isim ile tarif değişebilir.

Sınıf fertlerin tahteşşuurundaki tahakküm ve inkıyat vetirelerinden doğmuş bir müessesedir. Bu itibarla bu ikilik belki hiçbir zaman büsbütün kalkmayacaktır; belki kalkması da istenilecek bir şey değildir. Fakat " hayvan ", ca olan tahakküm ve inkıyat vetirelerini insana daha yaraşır " rehperlik ", ve " takipçilik ", vetireleri şekline sokmak kabildir. Büyük rehperlerin aydınlattığı devirlerde gördüğümüz bu nizam niçin bir gün bütün beşeriyete ve bütün zamana şumullendirilemesin? Niçin dünyada bir " üstekiler ", ve alttakiler rejimi yerine " baştakiler ve peş-

tekiler,, nizamı tam ve şuurlu olarak kurulamasın? Gücü yetenin üste çıkması yerine en lâıyk görülenin başa geçirilmesi neden kabil olmasın? Şüphesiz bu kolay olmayacaktır. Buharanın serapları gösterdiği, inansızlığın insanları kudurttuğu, çıplak et üstünde şaklıyan materyalizm kırbaçının içleri gıcıkladığı, en kirli paranın ruhları satın aldığı bu zamanda belki birçok kimseleri bu gibi şeyleri dinlemeğe ve düşünmeğe razı etmek bile güç olacaktır. Fakat kâinatın en büyük sırları karşısında yılmıyan insan "bir insan cemiyetinin, dizginlerini hiçbir fert veya zümrenin eline vermeden, kendi kendini doğrudan doğruya idare etmesi,, ülküsüne inan ve cesaretle yürüyecektir. İleri manasında " halkçılık ,, bu demektir. İlk insanlar tahakküm vasıtası olarak belki kol kuvvetini kullanmışlardır. Beden ve madde kuvvetinin tahakküm vasıtası olarak kullanılmasını bugünkü cemiyette bile görüyoruz. Sonra zekânın inkişafı tahakküm etmek isteyenlerin eline yeni yeni vasıtalar vermiştir. Bu vasıtalar maddî ve manevî olmuş, muhtelif zamanlarda kümelerin zaaflarına göre kâh maddî vasıtalar, kâh manevî vasıtalar revaç bulmuştur. Sihirbazlık ve kâhinlikle başlayan ruhî tahakküm vasıtaları din ile en kuvvetli şekline varmıştır. Onsekizinci asırda medeniyetin maddî inkişaf yolunda süratle yürümesi ondokuzuncu asrın iktisadî tahakkümünü doğurmuştur. Aynı asırlarda milliyet ve ırk nazariyelerinin inkişafı ileri ve geri milletler ve yüksek ve aşağı ırklar telakkilerini

ni ve bu suretle yabancı kültür tahakkümünü ve siyasî tahakkümü meydana getirilmiştir. Yirminci asrın da millî renkte bir fikrî tahakküm nizamına sahne olması tehlikesi vardır.

Beşeriyetin bilhassa son iki asırlık tecrübesi göstermiştir ki, tahakkümlerin en güç katlanılanı yabancı bir siyaset ve kültür tahakkümü ile dışardan veya içerden iktisadî tahakkümdür. Binaenaleyh, halkçılık en evel yabancı bir siyaset ve kültür tahakkümü ile iktisadî tahakküme düşmandır. Dünya Harbindenberi dünyanın her tarafında olan ihtilâller ve inkılaplar, bilhassa bu iki çeşit tahakküme karşı yapılmaktadır. Halk ruhî tahakküme karşı da büyük bir tahammülsüzlük göstermektedir. Bu tahammülsüzlüğü dünyada büyük bir kuvvet almış bulunan lâiklik cereyanında görüyoruz.

Görülüyor ki, dünyadaki hadiselerin izahını maddî ve tarihî zaruretlere mihanikiyetinden ziyade halkın halkın üzerine bastırılmış olan tahakkümlere karşı inkişaf etmekte olan şuuriyle karşı koymakta bulunmasında aramak lâzımdır. Halk her memlekette binlerce senedenberi şu veya bu isim altında üzerine bastırılan tahakkümlere karşı patlamalar yapmış ve birçok tahakkümleri yıkmıştır. Bu kadar uzun ve acı tecrübelerden ve daima, muvakkat dahi olsa, kendi lehine neticelendirdiği mücadelelerden sonra düşmanını tanımış ve onunla nasıl mücadele edeceğini şuurlaştırmış bulunuyor. Halkın düşmanı tahakkümdür. Halkçılık, cemiyet içinde tahakküm zihniyetinin büyümesi-

ne mani olmak, ve şayet bu zihniyet büyüyecek olursa onunla mücadele etmek, demektir. Halkçılık artık insiyakî hamlelerle düşmanlarını boğan eski isimsiz kahraman değildir; o, uzun bir inkışaf seyriyle ve çetin tecrübelerle olgunlaşmış, boğduğu ejderlerin destaniyle öğünmekten ziyade ileride karşısına çıkabilecek tehlikeleri şimdiden önliyen şuurlu bir kuvvet olmuştur.

Eskidenberi birçok fikir adamları şu hataya düşmüşlerdir: Halk idare etmez, edilir. Bugün de aynı düsturu açık söyliyener ve kapalı geveliyener az değildir. Bugün hiçbir yerde tam manasiyle kendi kendini idare eden veya edebilecek bir halde bulunan bir " halk „ olmaması da bunun " olamayacağına „ delil sayılamaz. Bir kere kabul etmek zarureti vardır ki, halk kendi tarafından o salâhiyet verilmeden fertlerin veya zümrelerin tepeden idaresine razı olmamaktadır; bundan başka halk şuur, fert ve zümre şuurundan daha salim olduğu gibi muvaffakiyet için de daha ziyade lüzumludur. Binaenaleyh, beşeriyet için tek kurtuluş yolu halkın kendi kendini idare etmeği öğrenmesi ve bilhassa manevî seviyesinin bu ehliyete yükselmesidir.

Halk hakimiyeti için yapılan bir inkılâpta halkı kendini idare etmek şuur ve ehliyetine yaptırmak ve bu şuur ve ehliyetin istediği ruhî ve fikrî seviyeye yükseltmek için yapılması icabeden şeyleri şu cephelerden mütaale etmek kabildir:

1 — İnkılâp ideolojisinde halkçılık, 2 — Terbiyede halkçılık, 3 —

Cemiyette halkçılık, 4 — İktisatta halkçılık, 5 — İdarede halkçılık.

Halkçılık başka rejimlerden farklı olarak işe önceden verilmiş teferüatlı kararlardan ziyade umumî hedeflerle başlar ve fikriyatını hadisat üzerinde işler. Türk inkılâbı böyle bir inkılâptır. Türk inkılâbı işe başladığı zaman önünde şu hedefler vardı: 1 — Memleketi siyasî istila ve tahakkümden kurtarmak, 2 — taassubun ve şeriatın manevî tahakkümünden kurtarmak, 3 — Yabancı kültürlerin tahakkümünden kurtarmak, 4 — Yabancı memleketlerin iktisadî tahakkümünden kurtarmak, 5 — Saltanat tahakkümünden kurtarmak.

Yapacağımız iş o kadar güçlü ki, eğer işin azametini madde ile ölçmüş ve hadisatın sevkıyla — hadisenin ister önünde, ister arkasında — yürümüş olsaydık bunların hiçbirini yapamazdık. Hadisatın arkasında sürüklenen veya önünde koşan değil bilâkis hadiseleri doğrudan doğruya kendi yapan şuur ve irade sahibi bir halk ve rehber sayesinde Türk inkılâbı başarıldı.

Birinci inkılâp hamlesinde muvaffak olan Türk inkılâbı büyük işinin ikinci bölümünde de muvaffak olmak için aynı irade ve ülkü kuvvetiyle yürüyecektir. Bu ikinci bölüm halkçılığın memlekette tam bir muvaffakiyete doğru yürümesi, yayılması ve kökleşmesidir.

Her şeyi madde ile ölçmeğe ve anlatmağa materyalizm; ve her hadiseyi maddeye ve onun mihanikî kanunlarının kuyruğuna bağliyan veya önün-

de süren telakkiye de determinizm dediğimize göre, görülüyor ki, Türk inkılâbı yapısı itibariyle her ikisine de yabancıdır. Türk inkılâbı bir ülkü ve irade işidir ve o yolda inkişaf etmektedir. Tabiat dışında ve üstünde bir kuvvetin yumruğu altında pısmış bir fatalist ruh Türk inkılâbına ne kadar aykırı ise, insanları makine çarklarının iradesiz yürüyen dişlerine döndürmek istiyen materyalist ve determinist zihniyet de ona o kadar zıttır.

Bu itibarla, inkılâplarımızı, bizi, hadîsatın dünyanın her tarafında eş tezahürler doğurmakta olduğu zehabına sürükleyecek bir zaruretçilikle izahtan sakınmamız lâzımdır. Çünkü alelâde zamanlarda zararı sahibinin çevresinden dışarı çıkmıyacak olan böyle bir telakki sıkıntının ve endişenin ruhları kavurduğu bir zamanda yayılmak yolunu bularak herhangi bir tehlike karşısında en ziyade muhtaç olduğumuz bir anda millî irademizi felce uğratabilir. Dünyada birçok hadiseler birbirine benziyebilir tıpkı her insanın muayyen azaları olduğu gibi, ama bu eşlik bir mihanikî zarurete delâlet etmez. Bilhassa dışardan pek benzer görünen şeylerin içleri o kadar değişiktir ki . . .

Türk inkılâbı üzerinde salim bir kafa ile düşünebilmek için onu öteki inkılâplardan ayırmak lâzımdır. Dünyaya inkılâp hareketleri içinde mühim bir yer tutan marksizmin materyalizm ve determinizm gibi felsefî esaslarından başka içtimâî ve iktisadî görüşleri de Türk inkılâbına zıttır. Mesela, marksizm içtimâî telakkisinde

üstün bir amele sınıfı kabul eder ve köylüyü de ameleleştirerek cemiyetin sevk ve idaresini ferdi mevcudiyetini silmeğe çalıştığı bu amele kümesinin diktatörlüğüne vermeği hedef edindir; iktisatta ise ferdi mülkiyeti kaldırarak devlet mülkiyetini onun yerine koymak ister; ve dünya görüşünde beynelmilelci'dir. Vakıa son zamanlarda neo - markisizm ismi verilebilecek bir milliyetçi ve halkçı markisizm türemek istidadını göstermekte ise de bu markisizmin dahi ana hatları Türk inkılâbına uymaktan uzaktır. Türk inkılâbı ferdi mülkiyeti kabul eder, köylüyü mülkünden tecritle değil, belki ameleyi mülklendirmek suretiyle mütecanis bir halk kütlesi yaratmağı düşünür; memleketi diktatörlükle değil, tam bir halk hakimiyeti ile idare etmeği ister. Milliyetçi Türk inkılâbının beynelmilelciliği ise milletler arasında sulh, medeniyet ve kültür yolunda bir elbirliğinden öteye geçmez.

En düşman olduğu şey fert veya zümre diktatörlüğü olan Türk rejiminin bu itibarla faşizm, rasizm ve saire gibi fert veya zümreye kontrolsüz salâhiyet veren idare şekillerini de kendine yakın saymasına imkân yoktur.

Türk halkçı rejiminin gayesi kırbaçlı ve dizginli bir idareye doğru gitmekten ziyade sevgi ve ülküye dayanan bir halk ve devlet birliği kurmak, halktan çıkan devleti halktan ayrı bir şey yapmamaktır.

[Bu makalede " İnkılâp ideolojisinde halkçılık „ serlevhasının bana düşündürdüğü şeyleri kısa olarak yaz-

mağa çalıştım. Bundan sonraki makalelerde sırasıyla " Terbiyede halkçılık ,, , " Cemiyette halkçılık ,, , " İktisatta halkçılık ,, , " İdarede halkçılık ,, mevzuları üzerinde düşündüklerimi yazmağa çalışacağım. Bu makalelerde hiçbir salâhiyete dayanan

hüküm yoktur, " ilim ,, yapmamağa ve dar düşüncelere saplanmamağa da çalıştım. İstedğim memleket münevverliğini inkılâp etrafında fikrî teşkilatlanmağa davet eden ÜLKÜ'de payıma düşen işi yapmaktır. N. K.]

İNKİLÂP EDEBİYATI

KÂZIM NAMI

Çok saygı değer dinleyicilerim,
Şair değilim ama, şiir yazdım.
Romancı değilim ama, romandan
anlarım.

Piyes yazıcısı değilim ama, meş-
rutiyetin ilk piyesini ben yazdım .

Çocukluğumda resimle uğraşır -
dım; gençliğimde edebiyata gönül
sardım. Yıllarca edebiyat muallim-
liği ettim. Edebiyatı çok severim.
Bütün güzel sanatlar önünde içim
hep titrer. Onun için, bu akşam say-
gılı önünüzde edebiyat üzerine söz
söylememe saygısızlık demeyiniz.

Edebiyat muallimleri, edebiyatı
tarif ederler; ama şairler, edebî yazı-
cılar onu tarif etmeden edebiyat ya-
parlar. Kaide bilmek, edebiyat yap-
mak için yetmez. İçerde sanat ödü
yoksa, ağızdan edebiyat alevi çık-
maz. İçerisi kaynamıyanın, edebiyat
yapamayacağını size ben de söyleye-
bilirim. Yurdumuzda yüzlerce ede-
biyat muallimi var; içlerinden kaç
edebiyatçıdır? Onun için tarifle uğ-
raşmaktan vazgeçiyorum.

Edebiyat, ruhun kaynamasından
mı doğar? Tek adamın ruhu, toplu-
luğun ruhunda erimedikçe kaynama-
yı beceremez. Öt, topluluktur. Top-
luluğa değer vermiyen şairler de bi-
liyoruz; zavallılar, sanırlar ki, ken-
di içlerini irliyorlar. Ama ne dilleri,

ne duyguları kendilerinden doğmuş-
tur. Dilleri topluluğun, duyguları
topluluğundur.

Şiir, en önce, topluluğun duygularını anlatan bir şeydi. Ozan, kendi duygusunu değil, oymağının duygusunu inlerdi; rakıs dediğimiz oyun gibi, o da iç duyguların diliydi. Bugün de başka türlü değildir. Bütün güzel sanatlar, ancak topluluk içinde doğar, topluluk içinde, toplulukla birlikte yaşar.

Yeryüzü tarihinde adları kalmış şairlere bakınız: Bağlı olduğu budun ölmüş de şair yaşamış değil; ama, o şairin şiirleri, o budunun geçmişini bugün de yaşatan bir dildir.

Yalnız kendisini, kendi benliğini dinliyen, kendini şiirlerinin merkezi yapan égocentrisme şairlere bir bakınız: Bunlar, bedenleri gibi ruhları ile de hastadır; cemiyetten aldıklarını, öz malları sanırlar, o mallarla süsledikleri benliklerini tarihe bile empoze etmeğe kalkırırlar. Böyle deliler de vardır. Deli saçmasında bile kişiyi güldüren, acındıran, çırpındıran şeyler vardır.

Bu türülerdir ki " sanat sanat içindir „ dediler. " Sanat ahlak içindir „ diyenlerin hükmü gibi, " sanat sanat içindir „ diyenlerin hükmü de, bence temelsizdir. Bilginin dünkü

halinde, böyle davalara yer verilebilirdi; ama bugün " sanat cemiyet içindir „ davası en doğru bir dava olduğunu göstermiştir.

Böyle sanattan umumî bir biçimde söylemekten vazgeçeyim; Türk sanatını, mevzuum dolayısıyla, Türk edebiyatını ele alayım.

Bir Türk edebiyatı var mıdır?

Hanımlar, Beyler! Böyle bir soruguyu sormak bile kolay değildir. Bir Türk milleti olur da edebiyatı olmaz mı? Namık Kemal " Edebiyatsız millet, dilsiz insan kabilindedir „ demiş. Buradaki dilsiz, bizim bildiğimiz dilsiz değildir; çünkü dilsiz dediklerimizin de bir işaret dili, bir hal dili vardır. Öyle ise " dilsiz insan „ yoktur; edebiyatsız millet, de olamaz.

" Bir Türk edebiyatı var mıdır? „ sorgusu, sonunda " Bir Türk milleti var mıdır? „ sorgusuna dayanır. Türk milleti vardır, öyle olunca Türk edebiyatı da vardır. Ancak Türk milletini seçtiren bir takım ortak vasıflar gibi, Türk edebiyatını da seçtiren ortak vasıflar vardır. Türk milletinin ortak vasıflarını ortaya çıkardığımız gibi, Türk edebiyatının da ortak vasıflarını ortaya çıkardığımız gün, " Edebiyat bu imiş „ diyebiliriz. Bugün, var olan Türk edebiyatını çoğumuzun gözleri, ya Osmanlı edebiyatı, yahut da frenk edebiyatı gözlüğüyle görüyor; bulanık görüyor; üzerine bakamıyor, üzerine varamıyor, onu kavriyamıyor.

Bunların " Türk edebiyatı „ diye önümüze serdikleri şeylerin, ortak vasıflarını ayırırsak, çoğu bize yabancı gelir. Bu bakımdan ben derim ki,

Divân Edebiyatına, Tanzimat Edebiyatına, Servetifünun Edebiyatına, hat tâ bu inkılâp günlerine değin, ve hat tâ bugün yazılan edebiyata, oluorta Türk edebiyatı diyemeyiz. Arap, a-cem kelimelerini atmak, aruzu geldiği yere fırlatmak, öz türkçe sözlerle edebiyat yapmak, Türk edebiyatı yapmak değildir. Sonsuz çağlardanberi sevgi duygularını söyleyen edebiyat her millette ortaktır. Sevgi, insanî bir şeydir; sevgi edebiyatını, doğru-dan doğruya " milli edebiyat „ sayamayız.

Türk edebiyatı, ancak Türk'ün özünden doğan edebiyattır. Türk'ün özünden doğan edebiyatı nasıl arıyacağız, nasıl bulacağız? Bu, bana öyle kolay görünmüyor. Dünün Türk edebiyatı, dünün Türkünü anlatan-sa, bugünün Türk edebiyatı da bugünün Türkünü anlatandır. Dünkü Türk'ü, " Halk edebiyatı „ ve " Saz şairleri edebiyatı „ dediğimiz edebiyatta bütün canlılığıyla bulursak, bugünün Türkünü, bugünün Türk edebiyatından bulmalıyız..

İşte bana böyle bir edebiyat göstermenizi isterim.

Çok sevdiğim, bana bugünkü Türk ruhunun mihrakını söylediği için gözlerim yaşararak, yüreğim çarparak dinlediğim Behçet Kemal, bu söyleişimde " ihtilâl „ edebiyatından demurmaklığımı istemişti. O, ihtilâl edebiyatı dedi; ben inkılâp edebiyatı diyorum. Bugünün Türk'ü, bütün görünüşlerinde inkılâpçıdır. Ben Türk'ün edebiyatından söylemek istersem, Türk'ün inkılâp edebiyatını

dan söylemeliyim. Böyle bir edebiyatın mümessilleri kimlerdir?

Bilirsiniz; edebiyat sözü mücerret bir deyiştir; onu müşahhaslandırmak istersek, şairlerini, ediplerini öne sürmeliyiz. Onun için inkılâp edebiyatının mümessillerini sordum. Edebiyat yapanlar, öyle alıngan kişilerdir ki, ad saydığımızı işittilermi, kendi adlarının söylenip söylenmeyeceğini titreye titreye beklerler. Onun için ad söylemeyeceğim.

İnkılâbımıza bakınız: İçinde yaşadığımız her günlük hadiseleri, ruhi bir bakımdan görünüz.

Gene Namık Kemal'in,

Münferit vasıtai rüyet iken

Göremez kendisini dide bile..

sözünün doğruluğuna inanmak gerek olacak. Gerçek, her gün, içinde birlikte yaşadığımız inkılâp hadiselerinin değerlerini, kertelerini biz kolay kolay kavrayamayız; ama, tam diyişle Türk edebiyatçısı, Türk şairi, onları bütün incelikleriyle sezer, kavrar; sezdirir, kavratır. Türk edebiyatının bugünkü ana vasıflarını inkılâbımızın vasıflarıyla birleştiririz.

İnkılâbımız, ilk vasıflarıyla yıkıcı, yaratıcıdır. Edebiyatımız da böyle olacaktır. Türk edebiyatının yıkıcılığı, " yeni lisan ", danberi sürüyordu; 29 T. evel 1933 e değin, tam yıkıcı olamadı. Divancılara, tanzimatçılara, serveti fünunculara yüzvermekten vazgeçemedi. Onların parazitler yaşamalarına aldırmadı. 29 Teşrinievelden sonra da ona yüze gösterenler varsa, bunların Türklükle, Türk edebiyatıyla bağları kopuktur. Onları

dilimize almağa, adlarını anmağa bile biz öyle Türkler utanmalıyız.

29 Teşrinievelden ilk yıkıcı ve yaratıcı Türk edebiyatı örneğini de bize yüce başımız Mustafa Kemal verdi. Büyük romancımız Yakup kadri'nin, 23 sayılı (Kadro)daki yazısını okudunuz mu? İşte bakınız, gerçekten Türk edibi, Türk edebiyatının gerçeğini nasıl herkesten önce seziyor, gösteriyor?

Ne dersenez deyiniz, Yakubun şu sözlerini tekrarlamaktan kendimi alamayacağım:

« acaba, kendi inkılâbımızın bünyesinden doğmuş olan üslubun karakteristik vasıflarını kâfi bir vuzuh ile sezebiliyor muyuz? Hemen itiraf edeyim ki, ben de geçen ayın milli bayram şenliklerine gelinceye kadar Türk inkılâbının kendine has bir üslubu olduğunu hissetmiş değildim. Ne vakit ki, Gazi, millete yeni hitabesini okudu, o vakit inkılâbımızın üslubu, bütün kendine has güzellikleriyle, yeni bir mimarî gibi gözümün önünde çizilenip tecessüm etti.

« Bu yeni söz mimarîsi Gazi'nin bu hitabesiyle henüz mü başlıyordu? Hayır. Bunun ilk çizgileri — şimdi hatırlıyorum — İstiklâl Harbinin ilk zafer parıltıları içinden Garp cephesi Kumandanı İsmet Paşa ile Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa arasındaki şu telgraf muhaberesiyle başlamıştı:

« Bozöyük yanıyor. Düşman binlerce maktulleriyle doldurduğu muharebe meydanını silahlarımıza terketmiştir. »

Cevap :

« Bütün tarihi âlemde, sizin İnönü Meydan Muharebesinde deruhte ettiğiniz vazife kadar ağır bir vazife deruhte etmiş kumandanlar ender - dir. Milletimizin istiklâl ve hayatı, dahiyâne idareniz altında şerefle vazifelerini gören kumanda ve silah arkadaşlarınızın kalp ve samimiyetine büyük emniyetle istinat ediyordu. Siz, orada, yalnız düşmanı değil, milletin makûs taliini de yendiniz. »

« Karşılıklı zafer profesini andıran bu iki telgrafın bende o zaman ne büyük bir heyecan uyandırdığımı hatırlıyorum. Bu heyecan, sadece İstiklâl Harbinin ilk muvaffakiyet müjdesini alan milliyetçi bir gencin sevincinden mi ibaretti? Hiç zannetmiyorum. Ben, o iki telgrafın tâ içerisinden, o vakte kadar ana dilimde hiç duymadığım taze ve asil bir şivenin müstesna tadını da almıştım. Öyleki, bütün millî mücadele devrindeki neşriyatımda bu yeni ses benim için yepyeni bir millî isteğin şiarı olmuştı. »

Biraz daha aşağısını da okuyalım :

« Cümhuriyet inkılâpçıları, millî mücadele kahramanları ise, bize sayısız bir yığın ganimetten başka edebiyatın hazinesine de asil, temiz ve yüksek bir milliyet ve vatan partenu kurabilecek ifade unsurları getirmişlerdir.

« Gazi'nin onuncu yıl münasebeyle söyledikleri nutku, şimdiden böyle bir partennonun ana direği addebiliriz. Sade, yalın ve sade edası ile Ege dehasının can verdiği mermer sütunlara, içerisindeki samimî hik-

metle Orhun taşlarının üstündeki kitabelere eş olan bu nutuk, yalnız Türk milletine yeni bir hedef vermiyor, aynı zamanda, Türk inkılâbına, ondaki kurucu ve yaratıcı milliyetçilik vasıflarına göre bir millî üslup bahşediyor.

« Hemen söyleyeyim ki, onuncu yıldönümü şenliklerinde ne tarafa bakılsa, şehrin duvarlarında, geçitlerin üstündeki plaklarda, Cümhuriyet Halk Fırkasının her yana yaydığı hatiplerin sözlerinde ve nihayet bütün yaratıcı milliyetçiliğin çoktan bu asil üslup çerçevesi içinde ahenkleştiğini görüp işitmek kabil olmağa başlamıştı. »

Sanırım, tek ve yüksek romancılarımızın bu sözlerindeki doğruluk, bir güneş gibi gözlerimizi alıyor. Türk edebiyatı böyle yüksekten, millî şurun büyük mümessilinden gelen örnekle ilk inkılâpçı vasfını göstermiş oluyor.

Bununla beraber inkılâp şiirlerini de size tattırmak isterim. İnkılâp şiiri, inkılâbı duymuş olanın gönlünden doğabilir. Şiir tekniğinin kuvvetli yardımıyla zekâ atını şiir yoluna sürenlerin de inkılâp için yazdıklarını, benim size okuyacağım parçalarla karşılaştırırsanız, gerçekten bu Türk inkılâbı şiirinde ne gibi vasıflar bulunması gerek olduğunu kolayca kavrarınız.

Derler ki, divan şairlerinden Nedim, İstanbul'u methetmiş :

Bu şehri İstanbul ki bîmisli behadr mısraıyla başlıyan kaside girizgâhını, Divan edebiyatından az çok behresi olan herkes bilir; sonra, Tevfik Fik-

ret onu " Sis ,, i ile zemmetmiş. Sis'i yeni gördüğüm vakıt, meşrutiyetin ilk heyecanları içinde idim. Bana o kadar güzel görünmüştü ki, ezberlediydim. Sonra " Rücu ,, u tatmadım; zem o kadar kuvvetliydi. Böyle iken dilini bugün anlıyamadığımız o şiirlerde hayalden başka ne vardı!

Şimdi, Türk inkılâbında doğan edebiyatımızın şu " Ankara ,, sını okuyalım:

Ankra, ah Ankara!.. Ah, Ankara, Ankara!

Seslen bana... Ben senden uzak nasıl yaşarım?

Bahtım, senin bağrından koptuğum günden kara;

Ben sendeki gözlerden nur alarak yaşarım.

Binlerce koşu yeri hazır olsun, ne çıkar?

Başka yerin sahrası hız almağa bile dar;

Orda al atım için meydan da, cirit de var:

Ben de orda heyecanım, şahlanarak yaşarım...

Koşarım kırlarında gem bilmiyen bu tayla;

Hislerim, sürü sürü; benim bağrım da yayla!

Ana gibi, yar gibi kaynaştım Ankarayla;

Alnım gökten yukarı, mermerden ak yaşarım...

Gönlümü atsalar da dünyanın bir ucuna,

Düşer bir gölge gibi Ankara'nın burcuna..

*Bilmem şahin sığar mı avcuların avucuna!
Ankara'da ben öyle çırpınarak yaşarım...*

Dil ne kadar temiz, duygu ne kadar içten. Bunda uydurma hayaller yok; tasannu yok. Kaynağından akan berrak bir su gibi, ak taşlar arasından çırpınarak çağlıyor. Şair, Ankara'yı gönül göziyle görüyor. Onun köşklerini, konaklarını, yüksek yapılarını, düzgün caddelerini değil, orada " nur alarak yaşadığı ,, gözlerden başka bir şey görmüyor. Ankara, şair için o gözlerin Ankara'sıdır ve şairin varığıdır. Söyleniş belki biraz çetrefildir; duygu, bir ülküye saplanırsa, dil ister sussun, ister kekelesin, ne çıkar? Yeter ki, bize duyduğunu duyursun, bizi oyuncaklarla oyalamasın.

Türk inkılâp şairi ihtiraslı bir âşiktir; aşkını, ihtirasını şu sözlerle ne güzel sezdiriyor:

Hayalimizde bülbül sesleri duya duya

Biz âşık olmadan bir " zümrüt Anadolulu ,, ya..

Uzaktan kör körüne değil, tam bile bile;

" Bozkır ,, a bahçe gibi bağlandık; gönül bu ya!

*.
Aşk diye ne bir tanrı adına varacağız;*

Ne gözleri yeşil bir kadına varacağız...

Ergenlik rüyasını gören genç adam gibi,

Toprağı alt etmenin tadına varacağız..

Dikkat ediyor musunuz? Şairin aşkı Anadolu'nun Bozkırınadır; ihtirası da Bozkırım toprağını altetmek, bozkırı bahçe yapmaktır. Görülüyor ki, şair, Anadolu'nun öz çocuğudur; gönlü, onun bozkırları gibi bakirdir. Yeşil bahçelerle Anadolu zümrütlendikçe, onun gönülü de cihan değer bir gururla sarsılacaktır.

Şair, Anadolu'nun çok yakından gördüğü, tanıdığı büyük ırmağını bakınız nasıl anlatıyor:

*Kan tutar ilkin seni geçme Kızılırmak'tan,
Bir parça seyret, alış, uzaktan, çok uzaktan:
Çukurda koşan bir al atın kızıl yeli,*

*Bir at ki, çağılıtdır uzaktan kişne-
mesi;*

*Akan bir hançer gibi saplanırken
her dağa,*

*Kendisidir dökülen kan yerine top-
rağa.*

*Uzaktan bir köprüye doğru gitti-
ğin zaman,*

*Kanın dalgalandıkça yol aldığın
yayladan,*

*Kızıl saçlardan düşmüş bir kızıl baş
örtüye*

*Benziyen Kızılırmak, sarılır gelin
köye.*

*Her yeri değişmiyen aksini, derin
derin*

*Saklıyor, üzerinde bir defa geçen-
lerin.*

*« — Halkın musikisi yok — » di-
yorlar duymıyanlar;*

*Sakin akan yerinde kaç maninin se-
si var:*

*« Kızılırmak söyle: yosmam geçti
mi?*

*Ardına düşmeğe suyun taştı mı?
Yanağının alı vurmuş suyuna;*

*Aacp servi hayal sana düştü mü?
.*

*Onu dinlemiyenler, bestekâr ara-
mışlar,*

*Sesinde kaç İstiklâl Marşının bes-
tesi var:*

*« Bir hürriyet bayramı çoktan her
haftam, ayım..*

*« Mecnun gibi ben sahra sahra do-
laşmaktamıy.*

*« Ah! Onun görsem artık.. Bir düş-
sem Ankara'ya,*

*« Ayağının dibinde akmazsam kah-
rolayım.*

Kalbinde günahı, ıztırabı matemî;

*Yıkamak istiyorsan onun suyunu
kullan.*

*Aynı su damarında ve mecrasında
akan.*

*Ancak bu yurt veriyor, bu kızıl
gümrah kanı..*

*Dalgalansın gökünde bayrak, yerin-
de sen ak,*

*Dol yurdumun kalbine kan diye
Kızılırmak.*

Kızılıрмаğı görmedinizse, Anadolu'nun göbeğini sulayan bu öz yurt ırmağını, şairin bu sözleriyle görmüş gibi oluyor, onu candan seviyorsunuz.

Bu da bir inkılâp şiiridir; yahut şiirde bir Türk inkılâbıdır. Bugüne kadar Kızılıрмаğı böyle içten kim söyledi?

Bak şu nehrin hoşnûma reftarına diye, Naci, Dicle'yi söylemiş; fakat o nerde, bu nerde?!..

Benim şairim, özünden Gazi şairidir; Gazi, Türk inkılâbının yaratıcısı, Türk inkılâbının kendisidir. Türk inkılâbının şairi buna inandırdığı için, en heyecanlı şiirlerini Gazi için söylüyor. " Mete „ gününü anlatmak isterken ne diyor:

*Anacağım bir büyük Türk'ü, büyük
geçmiş;*

*Türk adı tanrı adı, Türk işi tanrı
işi!*

*Diyorum kapılmadan softaların hu-
yuna;*

*« Dünya yaratılmıştır onun yüzü
suyuna. »*

*Hilkattaki en büyük maksadı ana-
cağım;*

*Lütfen kalkın ayağa! o adı anaca-
ğım:*

*Neler kazandırmadı Gazi bu mem-
lekete!*

*Biri de tarihi ki, onun koynunda
" Mete „*

*Şuurlu heyecana duruyor timsal
gibi,*

*Bir arada onda da düşünce, duygu,
emek!*

*O büyük Türk de biraz Mustafa
Kemal gibi,*

*Zaten her Türk bir parça Mustafa
Kemal demek!*

Yok... yarım yüz yıllığı geçen kullarım, yemin ederim, daha böyle sözler işitmedi. Çok ince, çok zarif, çok şık, çok oynak sözler işittim; ama böyle içinden kaynıyan yakıcı sözler işitmedim.

Belki dersiniz, belki gönlünüzden geçer:

Bu adam inkılâp edebiyatından

mı söylüyor, yoksa Behçet Kemal'emi methediyor?

Onun diliyle cevap vereyim:

*Diz çökeriz önünde büyüklüğün-
biz yalnız!*

*Yalana tapınanlar utancından ölme-
li.*

Ben de, bu genç, bu yavuz şair gibi, Gazi'nin eşsiz büyüklüğü önünde dizçökenlendenim; şairi methetmiyorum. İnkılâbı henüz onun gibi duyan, duyduğu gibi söylemeğe çalışan şairi görmediğimi söylüyorum.

İnkılâbımız bir yanardağ olsaydı, lavları hayat veren çaylar gibi akardı. İnkılâbımız güneş olsaydı, solgun yüzlere renk verirdi. İnkılâbımız yangın olsaydı, yurdun üzerindeki kalan kirleri yakar, eritirdi.. Hey kardeşler! İnkılâbımız yanardağdır, güneştir, yangındır, zelzeledir ırmaktır; yakan, yıkan, fakat yaratan, fakat kuran bir kudrettir. Bunun şairini ben henüz tek görüyorum.

Artık efendim, binlerce yıldanberi söylenen aşk hikâyelerinden, ferdi ihtiraslardan, cansız neselerden usandık. Biz yürüyen, atlıyan, koşan, ülküsüne varmak için, kilometreleri santimetre yapan, dağları yıkan, ırmakların akıntısını çeviren, yurdu eşsiz bir saadet ülkesi, milleti eşsiz bir medeniyet işçisi yapan ülkülü bir inkılâbın adamlarıyız.. Bizi yerimizde güldüren veya inleten, damarlarımızdaki kanı şehvet sıcaklıklarıyle çıldırtan şiirler istemiyoruz.

Biz, bizi bize öğreten, bizi ülkemize doğru saldırtan şiirler istiyoruz; inkılâp şiirleri istiyoruz. Artık yeter, sonu:

Dam üstünde kediler

Mirnav mirnav dediler

saçmaları. Al yanaklar, kiraz dudaklar, ince beller, fidan boylar.... Yeni sözlerle hep aynı deyişler istemiyorumuz. Hâlâ böyle şiirler uğrunda ka-

lem oynatanlardır ki, bize " şiirimiz yok, şairimiz yok „ dediriyor. Türk'ü, Türk'ün inkılâbını duyan şairler nerede? Onları bekliyoruz. Onları beklerken bugün için Behçet Kemal'i alkışlıyorsam haksız mıyım?

Şairin bu şiirinde, damın üstünde kedilerin, mirnav mirnav dedikleri, saçmaları, kiraz dudakları, ince belleri, fidan boyları, yeni sözlerle hep aynı deyişler istemiyorumuz. Hâlâ böyle şiirler uğrunda kalem oynatanlardır ki, bize " şiirimiz yok, şairimiz yok „ dediriyor. Türk'ü, Türk'ün inkılâbını duyan şairler nerede? Onları bekliyoruz. Onları beklerken bugün için Behçet Kemal'i alkışlıyorsam haksız mıyım?

EDEBİYATI ÇİĞİRDEĞİNİN...
 Bu şiir, damın üstünde kedilerin, mirnav mirnav dedikleri, saçmaları, kiraz dudakları, ince belleri, fidan boyları, yeni sözlerle hep aynı deyişler istemiyorumuz. Hâlâ böyle şiirler uğrunda kalem oynatanlardır ki, bize " şiirimiz yok, şairimiz yok „ dediriyor. Türk'ü, Türk'ün inkılâbını duyan şairler nerede? Onları bekliyoruz. Onları beklerken bugün için Behçet Kemal'i alkışlıyorsam haksız mıyım?

KAYIBETTİKLERİMİZ

CENAP ŞAHABETTİN

ABDÜLHAK ŞINASI

"EDEBİYATI CEDİDE,, devrinde, Tevfik Fikret ve Halit Ziya ile birlikte, Cenap Şehabettin bu edebiyatın üstatlarından biriydi. Türk nazmı bu zarif gencin ellerile yuğurularak lisanının musikisini inceltmiş, veznine bir raks edası vermiş, hattâ kelime ve cümlelerini onun zevk ve neşesinin cünbüşlerine râm etmişti. Cenabın nazmı bilhassa sey-yaldi. Ve şiiri alafrangalılığa, garbe doğru bir merhale daha aşmıştı.

1895 e doğru, şiirimizin bilhassa Serveti Fünun sahifeleriyle, Şarktan Garbe geçişinde, zevkimizin bu değişmesinde Cenap Şehabettin'in kuvvetli tesiri olmuştur. Edebiyatı ceditde muharrirlerinden asıl buna şehadet etmelerini beklerdik. Ve biz Cenab'ın edebiyat tarihimizdeki bu hizmetini kaydetmeliyiz. Onun en kuvvetli tarafı budur. Tevfik Fikret de bu itibarla kendi üzerinde en mühim tesirin Cenap Şehabettin'inki olduğunu söylerdi. Bunu hem Süleyman Nazif'e, hem Yahya Kemal'e söylemiştir.

Gerçi Cenab'ın şiirinde de halis hassasiyetten ziyade tasannu vardır. Samimiyet ve derinlikten ziyade âhenk ve hüner vardır. Ve hattâ bu oynak şiir biraz oyuncaklıdır:

*"Camlar üstünde resmeder. ancak
Desti şep şu'leden birer zanbak!,,*

*"Sen açarken çiçekler üstünde
Küçücük bir çiçekli yelpaze
Gibi kar....,,*

Fakat susup hatırlayınca duyuyo-rum ki onun hafızamıza nakşolmuş nice güzel, hafif, yaldızlı, halis şiir-misraları var:

*"Kim bilir, kim bilir neler söyler,
Bu süreksiz, hevesli zezemeler,
Bu susup durma,sonra söylemeler!"*

§

*"Taze parmakların temasile
"İnliyor bir hazan havasile.,,*

§

"Perdei berfin arza inmesine,"

Ve sonra, daha hafif ve yumuşak-bu tekrar:

" Kışın âsâyişi mukaddesesine. ,,

Biz bugün ne dersek diyelim, Cenap Şehabettin'in bazı manzumeleri, bilhassa Riyahimesa, Elhanışita, Temaşayihazan, Temaşayileyâl, Yakaztı-leyliye gibi uzun, büyük manzumele-ri, vakitlerinde, saf, hakikî ve Avrupa-î şiirin tarafdarlarına derin bir su-rette tesir etmiş ve edebiyat tarihi-mizde birer yeri olan şiirlerdir.

Cenap Garp'ten öğrendiği san'at usullerini galiba nazmında nesrin-den büyük birer isabet ve muvaffa-kiyetle tatbik ediyordu. Şiirindeki ruh, çok kere vaki olduğu gibi, nazmın kendine hâs an'anesi sayesinde,

bize daha hisli, daha ince, daha üstün ve yüksek gözüküyor.

Bizde şairler nazımdan nesire iner inmez düşerler. Zira, ekseriyetle, kendilerini tutacak kültürleri ya hiç yoktur, ya pek noksandır. Onlara verilecek en büyük tavsiye hiç nesir yazmamaktır.

Fakat Cenap şiiirlerini "Edebiyatı Cedide Kütüphanesi,, içinde "Evrakı Leyâl,, unvanile neşredeceğini tâ o zamanlar ilân ettirmiş olduğu halde bir türlü toplayıp bastırmadı. Onun gibi hem çok şiir yazmış, hem şiirleri çok beğenilmiş, hem kitap bastırma işlerine alışmış bir şair tarafından bu ihmal hayli merak edilmeğe değer. Vaktile bunun sebebinin kendisinden sormuştum. Ve bana: " Şiirlerimi mantıkî bir insicam ile toplayabilmek için bunlar sıralanırken analarına geçirecek daha bitirilmiş manzumelerim var. Bir de lisan itibarile son bir kerre gözden geçirip bir rötüş yapmak istiyorum!,, diye cevap vermişti. Muhakkak o kitabının edebiyat ve şiirimizin en mühim hâdisesi olmasını istiyor ve zamanlar geçtikçe bilhassa lisanın nasıl eskidiğini görerek istediği ilâveleri ve tashihleri bir türlü yapıp bitiremiyordu. Bunları yaparak eserini vaktinde neşredememesi kendisi için çok zararlı olmuştur. "Evrakı Leyâl,, vaktinde basılmış olsa "Rübâbı Şikeste,,nin ilk tab'ından çok ehemmiyetli ve daha sâfi bir şiir kitabı olacaktı.

Meşrutiyetin ilânında Cenap Şehabettin 38 yaşında idi. En olgun meyvaların yetiştiği mevsim! Ve bu Cenab'ın en parlak devriydi. Bütün

Edebiyatı Cedide için için Avrupa'da bir hürriyet istemiş fakat bu emeli daha açık ifadeden herkes gibi menedilmmişti. Şimdi hürriyet ilân edilmiş, daha samimî ve daha derin eserlerin düşünülüp yazılmasına imkân verilmişti. Ancak bunlar için ne muhit, ne hayat Cenap Şehabettin'i o zamana kadar hazırlamış değidi. Gönlünde hülyaları ve koltuğundaki kitaplarıyla söylemeği, ne söyleyeceğinden ziyade bilen şair denilebilir ki tecrübesizdi.

Bizde şiir, bilhassa sâfi şiir, en az anlaşılan ve duyulan şey olduğuna göre insana ancak edebiyat tiryakileri arasında bir şöhret temin ediyor. O zamana kadar bilhassa bir şair olan ve Serveti Fünun'a yazıları hayatının ancak bir süsü, bir lüksü olan Cenap Şehabettin para ve nüfuz veren gazetelerin önünde açıldığını gördü.

O zamanki Cenap Şahabettin'e bakılsa muvaffak olmak için zekâsıyla, ilmiyle, kemaliyle lâzımgelen bütün şartlara malik sanılırdı. Fakat matbuat ve yazı hayatında muvaffakiyetsizlikleri birbirini takip eden uzun bir silsiledir. O kendine mahsus müstehzi ve yarı inanmış edasile bir fikri müdafaa eder etmez aksi bir fikrin iymanını taşıyanlar itiraz ediyor ve bağırıyorlardı. O hiç bir muhalefeti tatmin edemeden karşısında bir muhalefet uyandırmış oluyordu.

Neden bilmem o hep zeki ve müstehzi görünmek merak ve zevkinde idi. Hissettiğini ve düşündüğünü söylemek âdeti yerine "Bakın ne diyor!,, dedirtecek bir şey söylemek,

sizden ziyade haberdar görünmek ve sizi épater etmek sevdasında.

Onun ilim tarafı biraz garipti. Cenap Şahabettin çok okurdu. Fakat okumak, alışkını olanlar için başka bir şey yapmaktan çok kolaydır. Ne tenbel zihinli Hanımlar vardır ki çok okumağa alışmışlardır. Bazen kendi kendimizden bilmez miyiz? Başka hiç bir şey yapamadığımız zamanlar bir kiaptı alır, okuruz. Böyle okumak, bazan, tenbelliğimizden gelir.

Cenap, eski tabiri veçhile, "Hezar fen,,di. Hakikî ve millî bir kültür sahibi olmaktan ziyade ansiklopedi ve magazin malûmata düşkündü. Her makalesinde bu yolda bir hayli malûmat vardır. Tuhaftır ki kendisi de bir yazısında başkalarının böyle malûmatfuruşluğundan şikâyet etmişti.

Cenap Şahabettin, evvelce Halit Ziya ve sonra Süleyman Nazif'le birlikte, Türk nesrinde de bir merhale olmuş ve onu inceltmiş ve âhenkleştirmişti. İmzası üstünde oynak fakat kıvrak ve parlak, doğru bir lisanla yazılmış, âhenkli cümlelerle işlenmiş bir makale bulacağımızdan emin olabilirdiniz.

Fakat zarif söylemeği ve haklı görünmeği belki haklı olmaktan ziyade seven bu nesir hep nükte, zarfet, incelik aradı ve samimiyete ve derinliğe doğru değil, süse ve âlâyîşe doğru gitti. Tebcil ettiği bir şairin kalemını bir peygamber asâsına benzeten Hamdullah Suphi Cenap Şahabettin'le bir münakaşasında onun kalemını bir hokkabaz değneğine benzetiyordu.

O zamanlardanberi Cenab'ın bir

çok gazetelerde birbirini nakzeden, güzel yazılmış, fakat birer istinat noktası arar da bulamaz gibi kalan makalelerini unutmamış olanlar bu garip kararsızlığı acıyarak hatırlarlar.

Ona Üstat! diyorlar. Fakat o elindeki âletin kemaline rağmen hâlâ bazan bir müptedi gibi görünüyor. Ve onun arama, tecrübe devri mütemayyen sürüklenip gidiyor.

Yetişmek, yolunu bulmak, gönlünün mahrem sesini duymak, fikrinin asıl samimiyetine ermek ve halis meyvasını vermek o kada güçtür ki işte bu zeki ve müstehzi fitrat bile, geçen senelerin kararsız mevsimlerinde, hep acemi, tecrübesiz ve perişan kalıyor.

Birçok eserlere başlıyor. Hangisini bitirmiştir? Bu dönem, her dalda öten, her yazısında ayrı bir bedi, ayrı bir meslek, ayrı bir usule taraftar görünen, ayrı bir iklimle varmak ister gibi ayrı bir ruh arkasında koşan muharrir bir türlü "Üstat,, kelimesinin manasını dolduramıyor.

Cenab'ın muttasıl değişen bir zihniyeti vardı ve kendi mütelevvin tabiatının ideolojisini bulmuş değildi.

Onun yazı meziyetleri çok kerre eski "Sanayii Lâfziye,, mahiyetinde, pek kitabî ve kâtibâne, sathî ve zahiri kalıyor ve Şark zevkinin asrî bir şekil ve nümunesine benziyor.

Yüksek bir nesrin hâlis unsurları his, fikir, kültür, yani olgunluk, samimiyet yani şahsiyettir.

Cenap Şahabettin'in asıl his ve kalp tarafı zayıftı.

Meselâ Maurice Barrés gibi her fikrini kalbinin aşkile ısındıran bü-

yük bir nesir üstadının cümlelerini içlerinden aydınlatan ateşi onda yoktu.

Cenap millî kültüre lâkayt olduğundan bunun mahrumiyeti ile birçok tezatlara düşmüştü. Milliyetçilik, Türkçülük cereyanlarına karşı tamamen yabancı ve müstenkif kalmış, lisanın sadeleşmesi, hece vezni, millî müdafaa hareketleri karşısında muarız kalmıştı.

Millî Müdafaa'yı kurarak Türk hudutlarının kurtulması ve Millî İstiklâl için harbedenlere, (Sever) Sévres'i yenerek (Lozan) Lausanne'ı kazananlara karşı aldığı vaziyet tahammül edilir şey değildi.

Memleket daha yabancı istilâsı altında iken bir yazısında: "Bence vatanımız için imkânı kıyam silâhta değil, kitapta; ateşte değil, nurda muharebede değil, medeniyettedir!., diyordu.

Fakat aynı yazısında: "Tarihimiz bize Osmanlı Ülkesini uzattı: "Al ve muhafaza et!., diyerek. Vatan bir vediai ecdattır! farizeî hamiyet bence onu muhafaza etmekle başlar!., diyorodu. Tariz ettiklerinin asıl yaptıkları da bu değil miydi

Gene aynı yazısında: " Ah bilseniz korkularımın vâhi çıktığını görmeği ne kadar isterdim! — Ezdilücân dua ediyorum ki bundan sonra tâlî şüûn hep size yar olsun ve beni nazariyatımda aldanmış oduğumu görerek yerlere geçeyim — İnşaallâh Trihi Ferda beni utandırır!., diyorodu. Bu arzuları besliyen adam o "Farizeî Hamiyet,,i ifa için uğraşanlara hücum etmemeliydi.

Acaba Kuvayi Milliye muvaffak

olmasaydı bu onu tarzileriyle hırpalamış olan Cenap için "Ben demedimmiydi?., deyen bir sevinçten ziyade onun kuvvetlerini gevşetmek kabilinden yapmış olabileceği tesirin hatırasile kendisine bütün hayatı boyunca bir nedamet olacak değil miydi? Bu yazılarının bir bozgunculuk olduğunu itiraf etmemeğe imkân yoktur. Zira bu gazeteleri müstevli düşman ordusu kuvvetleri ve onun öte tarafında, istilâya karşı kendini müdafaaaya uğraşan memleket ehali okuyacaklardı, okuyorlardı.

Cenap milliyetçiliğini rencide ettiği Darülfünun talebesinin isyanı üzerine kürsüsünü terke mecbur olmuştu. 1923 te Yakup Kadri ve Falih Rifkî Beyler onun aleyhinde şiddetli hücumlarda bulunarak onu hiyaneti vataniye ile itham ettiler. Onlar aleyhine dava açtı. Fakat buna mukabil onların açtıkları davada talebesi geldi ve kendi aleyhine şehadette bulundular.

Vakıa Cenap evvelce aleyhinde bulunduğu şeylere sonra methiyeler yazdı. Fakat bunlar da her cümlesi yeni bir teşbih ve yeni bir istiare ile aynı şeyi tekrar eden, birer kaside mısraına benzeyen ve hareketsiz olduklarından güzel olmıyan yazılardı.

Cenap Şahabettin'in hılkî ve kisbî kabiliyet ve hünerine rağmen gerek eser, gerek tesir itibariyle muvafakiyetsizliği bence bir ruh meselesidir. Bu kendisinin "Tahlilî Ruhî,, lerine mevzu olacak bir hâdiseydi. Eserinin noksanını duyan tenkit ruhunun noksanını söylüyor demektir.

Kendilerine düstur ve üstat olarak ancak akıl, mantık ve zekâyı

seçmek isteyenler bu misalden ders almalıdırlar. Akıl ve zekâ yalnız kalınca sathî kalıyor. Bizi hiç bir imana kavuşturamıyor ve tatmin edemiyor.

Cenab'ın eserinin de sathî kalışı ve bizi tatmin edemeyişi sanıyorum ki bu yüzdendir, yani onun his, kalp ve ruh tarafının zayıflığındendir.

Bu yazı üstadının dönek ve sathî fikirler için ciddi bir taleut sarfet-

miş olmasına acımamak mümkün değildir. Hayatını bitirmemiş bir sanatkârdan ümit kesilmez, fakat eserini bitirememiş bu talisiz adamın ölümü karşısında onun trajedisini duyuyor ve onun nefile yere tebah olmuş meziyetlerine acıyorum. Ve hayatında onun bazan hüzünlü tekrar ettiğini duyduğum bir mısra benim de dilimin ucuna geliyor:

"Bu böyle olmayacaktı, bu böyle olmayacak!,,

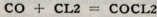
ZEHİRLİ GAZLARDAN FOSGEN

HİKMET RİFAT

F O S G E N

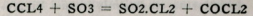
COCL₂

BU mürekkep 1811 tarihinde J. H. Davy tarafından keşfedilmiştir. Davy bu mürekkebi karbon monoksit ve klor gazlarını güneş şualarının tesiri altında birleştirmek suretiyle istihsal etmişti.

Fosgen kimyevî bir harp maddesi olmakla beraber, ötedenberi boya sanayiinde bazı boyaların istihsalinde de kullanılmaktadır. Bu mürekkebe fosgen namı verilmesinin sebebi, kendisinin ziyanın tesiri altında teşekkül tmesinden ileri gelmektedir. Klorun karbon monoksit ile birleşmesi güneş ziyasından maada, diğer kudretli şuaat vasıtasıyla de vaki olur. Meselâ, ultraviyole ziyası altında da kimyevî teamül mükemmelen cereyan eder. Bundan maada bazı muyyen katalizatörler, meselâ odun kömürü, en iyisi ileride göreceğimiz gaz maskesi kömürü gibi bir katalizatör kullanmak suretiyle karbon monoksit ve klor gazlarını birbiriyle birleştirmek ve fosgeni istihsal etmek mümkündür. Nettekim katalizatör kullanmak suretiyle fosgen istihsalı laboratuvarlardan maada, sanayide de tatbik edilmekte olan esaslı bir istihsal usulüdür. Bundan başka dört klorlü karbona, takriben yüzde 60 (S03) ü ihtiva eden ole-

umu tesir ettirmek esasına müstenit bulunan ikinci bir istihsal usulü de vardır.

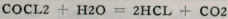

Büyük Harpte fosgeni evvelâ Fransızlar kullandı. Bilâhara diğer muharip devletler tarafından da kullanıldı. Yalnız Fransızların harbin devamı müddetince kullandıkları fosgen miktarı 16,000 tondur. Fosgen, bugünkü kimyevî harp maddeleri arasında adi derecesi hararete gaz halinde bulunan yegâne harp gazıdır. Adi taziyik altında 8,2 derecede galeyan eder. Tayanar derecesi yüksektir. Kaynama noktasının alçak olması dolayısıyla açıkta, adi derecesi hararete kolaylıkla ve süratle tayanar eder. Binaenaleyh, adi hararete daima gaz halinde bulunur. Vezni zerrevisi 99 dur. Havadan 3,5 defa daha ağırdır. Gaz harbi için elverişli ve Büyük Harpte muvafakiyetle tatbik edilen ve müsait neticeler alınan bir harp gazıdır. Boğucu bir zehirdir (Yeşil salıp). Büyük Harpte ilk defa kullanılan klor gazına nazaran 15 defa ve asit siyanidriğe nazaran da 3 defa daha zehirlidir. Bir dakika zarfında 3,5 miligram fosgen teneffüs eden bir şahıs, hayata gözlerini yummak mecburiyetindedir.

Fosgenin kokusu, mısırpüskülü, kaynamış mısır, çürük saman kokusu-

na benzer. Fosgen, bombasından intişar ettiği zaman, yani kesif halde iken bu koku gübre kokusuna benzer. Bir mahalde fosgen kokusu hissedilir edilmmez, derhal korunma çarelerine başvurmamak lâzımdır. Çünkü, insan gitgide bu kokuyu hissetmemeye başlar ve etrafında fosgen bulunmadığına hükmeder; bu suretle de kendisini zehirlenmeye terkmiş olur. Fosgenin bir mahalde mevcudiyeti süzgeç kâğıtlarına emdirilmiş hususî kimyevî miyarlar vasıtasıyla teşhis olunabilirse de, maatteessüf bu miyarat burun kadar hassas değildir. Hafif kesafetlerde, fosgeni burun ile teşhis ettiğimiz saniyeden itibaren en hassas bir miyar asgarî 90 - 100 saniye sonra fosgenin mevcudiyetini bize bildirir.

Fosgen su ve rütubete karşı hassastır. Oda derecesi hararetinde bile su, rütubt müvacehesinde hamızı klorma ve hamızı karbona tahallül eder. Kalevî mahlüller, amonyaklı su, bu tahallül keyfiyetini tesri eder. Binaenaleyh, fosgenli bir mahalli, amonyaklı su veya sodalı su ile pülverize ederek yıkamak icabeder.

Fosgen öldürücü dozlarda muharriş gibi değil, boğucu olarak tesir eder. Hafif kesafetlerde (bir metre mikabı havada 5 miligram fosgen) gözlerin yaşarması ile birlikte çok defa hafif bir öksürük de başgösterir. Bu hava bizi o an için her ne kadar kelimenin tam manasıyla izaç etmeğe ve derhal korunmağa sevkedecek kadar muharriş değilse de, böyle bir hal karşısında kendimizi koruyacak tedbirleri derhal almamız behemehal lâzımdır. Bunu hiçbir zaman hatırmamızdan çıkarma-

malıyız; bu ilk anı ihmal ile karşılamak pek büyük bir ihtiyatsızlıktır. Çünkü, bu kesafetteki havanın uzun müdet teneffüs edilmesi, yatağımızda 5 - 6 hafta ızdırıp çekmemize ve bazı ahvalde de hayata veda etmemize sebep olur. Fosgenin kesafeti arttıkça, tahriş edici tesiri de artar. Böylece metre mikabında 18 - 20 miligram fosgeni ihtiva eden hava fazla muharriştir. Bu bulaşık havanın içinde kalkanlarda derhal gözlerin yaşarmasıyla birlikte boğucu öksürükler de başlar. Metre mikabında (0,5 gram) fosgen bulunan bir havayı teneffüs edenler hemen bir dakika zarfında ölürler. Bu ve bunun fevkindeki kesafette fosgenin tesiri anî ve boğucu olduğu cihetle, bu kesafetlerde de muharrişlikten çıkıp tamamen boğuculuğa intikal eder. Bu zehirle zehirlenenlerin ölmeleri, zehirlenme derecesine göre, biriki dakika, birkaç saat, birkaç gün zarfında olabilir.

Fosgen ile zehirlenen efrat üzerinde Büyük Harp esnasında vasi mikyasta tıbbî tetkikat yapılabildiği gibi, 1928 senesi Mayıs ayında Almanya'da Hamburg şehrinde vukua gelen fosgen kazası münasebetiyle, kazazedeler üzerinde Hamburg Hastanelerinde de Alman tıp profesörleri tarafından bir hayli tetkikat icra edilmiştir. Bu tıbbî müşahadat ve tetkikata nazaran bu zehirlenmelerde gısayı muhatinin kanaması, akciğerin hali sıhhatte bulunan çigere göre, 4 — 6 misli şişmesi, akciğerde ödemlerin teşekkülü, çiger huveysalatının harap olması ve binnetice hastanın kendi kanının plazması ile boğulması ölüme sebep olur. Bu zehirle

hafif derecede zehirlenenlerde teneffüs cihazında taharrüş asarı ve günlerce temadi eden bir bronşit müşahade edilmiştir. Tedavi ile ödem teşekkülünün önüne geçildiği için hastaların nisbeten çabuk sıhate kavuştukları görülmüştür.

Orta derecede ağır bir surette tesemmüm edenlerde de, ilk sıhhi tedbirlere riayet ve ciddi bir tedavi ile ödem teşekkülünün tehhür ettiği ve bu suretle hastanın ölümden kurtulduğu görülmüştür.

Ağır surette tesemmüm edenlerde ise, ilk birinci saat zarfında nefes almak hususunda hastanın fevkalâde güçlük çektiği ve binnetice boğularak öldüğü görülmüştür. Fosgen teneffüs edenlerde, fosgen su müvacehesinde hamızı klorma ve hamızı karbona derhal tahavvül etmekte ve tahallül mahsulü olarak husule gelen hamızı klorma ciğerin nescini ve ciğer huveysalatını tahrip ederek kanın plazmasının huveysalatı istila etmesine sebebiyet vermekte ve bu suretle kanın oksijen almasına mani olmaktadır. Bu sebeple cilt mavimtrak bir renk alır ve kalp vurması da zayıflar..

Fosgene karşı gaz maskesi süzgeci hamilini mükemmelen korur. Bu gaz ile tesemmüm eden bir şahsı kaza mahallinden hastayı yürütmek ve hastanın bedeni harekât icrasına asla müsaade etmemek şartıyla uzaklaştırılmalı ve açık havaya götürmelidir. Şayet hastanın yüzünde gaz maskesi varsa, kaza mahallinden, emin bir yere kendisini nakledinceye kadar yüzünden maskesini almamalıdır. Emin mahalle vasıl oldukça hastanın yüzünden maskesi alınmalı, elbiseleri yavaş ya-

avaş değiştirilmeli ve kendisi mümkün taharrüş âsârını gidermek için memdud, %3, bikarbonat dö sut, asit borik taharrüş asarını gidermek için mahdud bikarbonat dö sut, asit borik mahlulleriyle veya klorsodyom fizyolojik mahlulüyle bu uzuvları sık sık çalkalamalıdır.

Gözlere karşı, 0,5 gram sulfat dö zenk'i 100 gram mai mukattarda eritmek suretiyle hazırlanan merhem gözlere damlatılmalı ve bilâhara yüzde iki gram bikarbonat dö sut'u ihtiva etmek suretiyle hazırlanan mahlulden hususi ince bir cam çubuk vasıtasıyla gözlere sürülmelidir.

Hasta teneffüs borularında fazlaca bir yanma hissediyorsa bu takdirde su buhariyle inhalasion yapmak ve şayet öksürük fazlaca sıkıştırıyorsa, mıkdarı tıbbi dahilinde verilecek kedeini bikarbonat ile karıştırarak su buharı ile inhalasion suretiyle vermek çok faydalıdır. Hastaya bir litre suda 5 gram bikarbonat dö sudu eriterek hazırlanan sudan sık sık içirmek de iyidir. Ödem teşekkülüne karşı ki-reçle tedavi çok defalar muvaffakiyetle neticelenmiştir. Bunun için % 1 klor kalsium mahlulü ve kalsium glukonat mahlulü tavsiye edilmektedir. Ancak, bu menkulardan hastaya büyük mıkdarın verilmesinin icabedeceği tabiidir. Bunun için kalsium mahlüllerinin hastaya zerk suretiyle verilmesi tercih edilmektedir. Bu gazla tesemmümde suni teneffüs yapılması katiyen caiz değildir.

Hastadan 400 - 700 santimetre mikabrı ve bazı ahvalde 1000 santimetre mikabrı kan alınması ve badehu klor sodyom fizyolojik mahlulünün zerk

edilmesi hususu da muvafıktır. Herhangi bir gazla zehirlendiğimiz zaman, doktor gelinceye kadar yapılması lâzım gelen ilk tedbirlere başvurmakla beraber, derhal gaz hekimine malumat vermediği de asla ihmal etmemek icabeder.

Kanın pıhtılaşması keyfiyetine mani olmak için, yukarıdaki ilâçlar kullanılmakla beraber hastayı terledecek pamuk, sıcak su şişesi, sıcak tuğla istimali suretiyle hastayı terletmek de faydalıdır. Hastaya kalevi maden suyu, hamızı lebeniyeti kalsium tabletlerinden vermek de faydalıdır. Kalbi dijitalin, kafein, kardiazol şırıngalarıyla takviye etmek ve damar içine yüzde 15 üzüm şekeri mahlulünden 30 - 50 santimetre mikabı mahlulün enjeksiyonu tavsiye edilmektedir.

Hastanın sükûnetini temin etmek ve nefes darlığına, ağrılara karşı bal-dıran müstahzaratı (bir defada 30 damla Tinctura Valeriana) ve brom müstahzaratının verilmesi muvafıktır. Morfin verilmesi henüz kesbi katiyet etmiş değildir.

Susamağa karşı, hastaya sıcak süt, çay, kahve, meyve usareleri, maden suları vermek ve bilhassa bu meşrubata az miktarda alkol ilavesiyle vermek ve grıda nokta nazarından hastayı mayi halindeki mevaddı gıdaye ile beslemek esaslarına riayet etmek lâzımdır.

D İ F O S G E N CLCOOCL₃

Fosgene kimyevi nokta nazardan akraba teltakki edilebilen ve fizyolojik vasıfları dolayısıyla de fosgene fevkalâde benzeyen bu mürekkebe ve-

rilen muhtelif isimler içinde en ziyade kullanılanı Perstoff (perstoff) tur " Yeşil salıp „

Vezni zerrevisi 198 dir. Fosgenin vezni zerrevisi 99 idi. Binaenaleyh, difosgenin vezni zerrevisi fosgenin tamamı iki mislidir. İşte bunun içindir ki, buna di (iki) fosgen ismi verilmiştir. Ve tahallül ettiği zaman iki zerre fosgen husule getirir.

Ultraviyole ziyası altında fosgen ve metil alkolün klorlanması suretiyle dahi istihsal edilen di fosgen renksiz bir mayidir. Kaynama noktası 125 — 126 derecedir. Sikleti izafiyesi 1,65 dir. Kokusu tamamen fosgen kokusuna benzer. Adi derecesi hararete mayi halinde olduğundan bir mahalle döküldüğü zaman fosgen gibi derhal havaya intikal etmez. Bu mahalde saatlarca kalır. Yani fosgene nazaran çok daha az tayıdır. Fakat buna mukabil de çok kalıcı ve kaldığı müddetçe de tedrici bir surette zehirleyici bir gaz neşreden bir mayidir. Takriben fosgen derecesinde zehirli bir kimyevi harp maddesidir. Büyük Harpte muvaffakiyetle kullanılmıştır. Gazmaskesi hamilini bu gaza karşı mükemmelen korur. Fosgen hakkında yazdığımız tedavi usulleri bu kimyevi harp maddesinde de aynen kullanılır.

Düzelme: Geçen sayıdaki yazıda 460 mncı sayıfanın ikinci sütununda dokuzuncu satırda başlayan cümlelerin şöyle düzeltilmesi rica olunur:

Binaenaleyh karbon monoksitin vezni zerrevisi 28 ve asit sianidrik'in vezni zerrevisi 27 dir.

ÇILBIR, TÜRLÜ, KABAK TATLISI

ZEKİ NÂSİR

TÜRK sofrasında arasıra yediğimiz bu üç yemek, bugünkü beslenme ve sağlığı koruma yönünden çok ehemmiyetli birer gıda olduğunu söylemek istiyoruz. Bu üç Türk yemeğinin bu kadar yıllar geçtiği halde ziyafet sofralarımıza ve listelerine niçin girmediğini bir türlü anıyamıyoruz ve bunun için hayretler içindeyiz.

Nasıl hayret etmiyelim ki çağırıldığımız ve sevinerek gittiğimiz bir ziyafette bunlardan birinin sofraya geldiği görülse neşemizin kırıldığı ve sürurumuzun eksildiği bile oluyor. Şehir sofraları acaba bu yemekleri niçin ziyafet listesine sokmamıştır. Bunların basit, sade ve hazırlanması kolay yemeklerden olduğundan ve daha ziyade köy işi sayıldığından diyeceğiz.

Unutmamalıyız ki, insan en zengin ve mükellef ziyafet sofralarında en nadide ve lezzetli yemekleri yiyebilir. Hem de istediği kadar. Buna bir diyeceğimiz yoktur. Fakat, sağlığı korumayı düşünerek fennin lüzumlu gördüğü gıdaları bir nisbet dahilinde almış olamayız.

Sağlığı koruma, beslenme ve büyüme büsbütün başka şeydir. Ziyafet dışında en basit, sade yemekleri yemekle, fakat fennin, hıfzıssıhhanın lüzumlu gördüğü gıdaları almakla bugünün insanları daha iyi ve makul

bir harekette bulunmuş oluyorlar. Bu suretle hem vücut günlük lüzumlu gıdaları almış bulunuyor ve hem de hazım güç olmuyor ve imtisas en yüksek derecede oluyor.

Karışık, hamzı güç ve ağır yemekleri yedirmek suretiyel misafirlerini rahatsız etmek bir ziyafet sahibinin aklından geçen ve arzu ettiği bir şey olduğunu tahmin edemiyoruz. Fakat nedense Türk ziyafetleri ekseriya hep çeşit çeşit biberli, baharlı yemeklerden, ağır ve çok tatlı hamur işlerinden oluyor.

Memleketimizin birçok yerinde ve her günkü yaşayışımızda ekseriya görmekteyiz ki, bir ziyafete çağırılanların neşe ve süruruna payân yoktur. Fakat, ziyafet sonunda misafirlerin bu neşesinin ıztıraba çevrildiği ve çoğunun bu halden şikâyet ettiklerini yüzlerinden okumak pek kolaydır. Bunların bir kısmı ertesi gündü istirahat, pehrize ve hattâ bir doktor muayenesine bile muhtaç oluyorlar. Bir kısmı ise, o gün veya gece muhakkak bir setliç veya sudol almışlardır. Halbuki, alafanga mutbağın pişirdiği yemekleri yiyen ziyafet davetlileri sofradan sonra da neşelerini muhafaza etmektedirler.

* * *

Çılbır: Yoğurt, tereyağı ve yu-

murtadan yapılan bize mahsus bir gıdadır. Karabuğday ekmeğiyle yanılan çılıbr, şehir ve köylerimizin her mevsimde seve seve yiyebileceği çok besleyici bir yemektir. Çılıbrın terkindeki her üç madde de köy mahsulüdür.

Yumurta besleyici ve vitamin noktasından çok zengin bir maddedir. Hilekâr esnafın hile katamıyacağı, el süremeyeceği tabii bir gıda varsa, o da yumurtadır. Tabiat onu oldukça muhkem bir kabuk içine saklamış ve vicdanî temiz olmıyan, devlet nizamlarından korkmayan insafsızlara karşı sigorta etmiştir.

" Şuracıta yazmadan geçemiyeceğim. Yeni dünyada ilk varış günlerinde bir bakkal dükkânında taze yumurta (Fresh egg) sormuştum. Hayır cevabını aldım. Halbuki, küme küme, kar gibi beyaz ve temiz yumurtalar gözümün önünde duruyordu. Sormağa mecbur kaldım. Onlar soğuk hava mahzenlerinde (Gold Starage) kalmış yumurtalardır, dediler. Sonradan anladık ki, " taze " vasfı belediye nizamlarında yirmi-dört saat içinde müstehlik boğazından geçen yumurtaya veriliyor. Ve bittabi pahası da diğerlerine nisbetle biraz yüksek. Soğuk havada kalmış yumurtalar ise, bizim bakkallarımızın taze yumurta diye sattıkları yumurtalardan daha taze... "

Bütün dünya son yıllarda yumurtaya çok ehemmiyet vermeğe başlamıştır. Bilhassa büyümekte olan çocuklar her gün sabah akşam birer tane yumurta yemek ihtiyacındadırlar.

Çılıbrın terkinbine giren yoğurt,

sütün mayalanmış ve ekşimmiş bir çeşididir. Yoğurt içindeki muhammirler vücutta pek mühim rol oynarlar. Yoğurtta bundan maada sütün terkindeki kalsiyum ve fosfor da nazarı itibare alınmalıdır. Yoğurt hazim cihazının bir nazımıdır. Kabızlığa karşı mühim bir devadır.

Treyağı; çılıbrın gıda kıymetini yükselten bir maddedir. Ancak, bunun ateşte ısıtılarak ve yakılarak kullanılmasının önüne geçilmelidir. Bütün milletler trayağını çi olarak ve ekmeğe sürerek yemektelerler. Çılıbrda ise bunu pek az ısıtıp eriterek yemek muvafıktır.

* * *

Yeşil yapraklı ve köklü sebzelerin bugünkü tagaddide ne kadar ehemmiyetli bir gıda olduğunu artık hepimiz biliyoruz. Bilhassa büyümekte olan çocuklara kalsiyum, fosfor ve çelik membar olarak pek ziyade tavsiye olunan yeşil yapraklı sebzeler, onların her günkü (Menü) lerinde muhakkak bulunmalıdır. Altı ayını bitiren bebekler, mama devresine girdilermi, unlu, nişastalı mamalarına günde bir defacık olsun bu sebzelerin kaynamış ve süzölmüş yapraklılarından katılmalıdır. Süt çocuğunun dişlerini çıkaran, kemiklerini büyüten ve kuvvetlendiren bu maddeleri yedirmeği anneler hiçbir vakit ihmal etmemelidiler.

Sebzelerin çeşitlerinden hazırlanan ve içine et de katılan " türlü " Türk sofrasının çok eskidenberi orijinal bir yemeği sayılır. Birçok sebbiraraya toplamak ve bunu Türk'ün eskidenberi şöretli pişirme usulüne

göre başarmak takdir olunamayacak zeleri domates de dahil olduğu halde bir şey değildir.

Türlü; ocaktan yetmiş Anadolu aşçılarından elinde gayet lezzetli ve manzarası kehribar gibi, sebzeleri sıraya dizilmiş bir surette iştihayı da getiren bir baş yemeğimiz olmalıdır. Bilahssa yaz ve bahar mevsimlerinde bunu soframızdan hiç eksik etmemeliyiz ve türlüyü ziyafet sofrası ve listelerine sokmalıyız. Türlünün tagaddi hıfzıssıhhesi cihetinden olsa olsa bir eksiği var. O da, yemeğe mevsime göre yeşil yapraklı sebzelerden de katılmasıdır. Bunların tencere içine ne vakit ve ne tarzda kaynatılacağı da alaturka ahçılarımızın bileceği bir iştir.

Kabak tatlısı da gene ecdadımızın yarattıkları orijinal bir tatlıdır. Sebze tatlısının bugün yegâne nümunesi olarak gösterilebilen bu gıda, bilhassa sonbahar ve kış mevsimlerinde pek lezzetli ve çok miktarda yenilebilir. Bu tatlı, sofralarımızın ağır, yağlı ve hamur tatlılarına her halde müreccaktır.

Kabak tatlısı helvacı veya balkabağından yapılır. Şekerli, pekmezli neveleri vardır. Köy sofralarında ekseriya ve hemen daima pekmezli görülür. Helvacı kabağından yapılan tatlı daha doyurucu ve daha lez-

zetli olur. Tamamen Türk köyünün mahsulü olan pekmezin sarfiyatını çoğaltmak ve köy iktisadiyatını düzeltmek üzere bu buhranlı yıllarda ucuza malolacak kabak tatlısının her evde imkân dairesinde yenilmesini dilemeliyiz.

Kabak tatlısı hafif ve hazmi kolaydır. Sabah ve akşam yemeklerinde bolca miktarda yenilirse kabızlık çekenlere müleyyin gibi de tesir eder ve ilaç almağa da lüzum göstermez.

Şişmanlıktan şikâyet eden, fakat hamur tatlılarından da bir türlü vaz geçemiyen şehirli hanımlarımıza tavsiye edilecek bir tatlı yemek de budur. Ancak, bu gibi hallerde şeker veya pekmezi az olmalıdır.

Türk ahçısı kabak tatlısı üzerine fındık, badem, ceviz gibi yerli mahsullerimizi de ekerek yediriyor. Bu da bu yemeğin çeşni ve besleme kuvvetini arttırmaktadır. Biliyoruz ki, bu nevi maddeler proteindir ve terkiplerinde biraz da yağ vardır.

Şehirde veya köyde yaşayan yurtdaşlarımız gıdalarını, yemeklerini bu günkü sıhhi - iktisadi şartlara göre tedarike ve bunlara alışmağa çalışmalıdır. Vücudu en iyi bir tarzda beslemek, en ucuz ve sade yemekleri yemek ve bunları hazırlamak için az zaman sarfetmek bugün hepimizin riayet edeceğimiz birer ülkü olmalıdır.

GÜN GEÇİMİNDE KERPIÇ KÖY YAPISI

Mimar, ABDULLAH ZİYA

BİRKAÇ sayıdır süren köy yapı sanatine ait yazılarımızla köylünün kendi kafasıyla yaptığı yapıları ve köyde yapılması lazım gelen yapının top lu çizgisini anlatmıştrık. Bugün Anadolu'nun güngöçimi " cenup „ taraf larındaki ova ve dağ köy yapı sanatini anlatacağız.

Evvelce Adana köylerini anlatır ken ovada taş ve ağaç bulunmadığın dan köylülerin kerpiç denilen saman ve çamurdan yapılarını kurmağa mecbur olduklarını söylemiştim.

Köylünün kendi köyünde bulunan yapı malzemesine başka bir şeyi yapısına katmağı doğru bulmadığım gibi bu işi denemeğe kalkarsam kâat lüzlerinden ileri gidemeyeceğimi de biliyorum.

Köylünün evine benzer bir ev resmi çizerek dış duvarları kerpiç, orta duvarları bağdadı denilen çıta üzerine siva, damına da katranlı mukavva sermeğe kalkarsak çizdiğimiz resim, mecmua yapraklarında kalır.

Köylünün evi, evlce de söylediğim gibi köylünün kafasında düşün düğü ve kurduğu eve benzemelidir. Güngöçimi köylüleri yapılarının baş lıca yüzünü güneşin geçtiği yola çevirirler. Buna iki sebep vardır:

1 — Güneşin gökte çizdiği yol kışın alçak, yazın yüksektir. Yapının

yüzünü güneşe çevirince kışın alçaktan geçen güneş, evin içine girer ve odaları ısıtır. Yazın ise, evin önünde yapılan üstü örtülü, önü açık so falar yüksekten geçen güneşin içeri girmesinin önüne geçmiş olur. Böylelikle evlerin yüzünü geniş saçaklarla güngöçimine doğru çevirmekle ışık ve sıcaklık meselesini halletmiş olurlar. Dađlarda da yapıların yüzü güngöçimine doğru çevrilir.

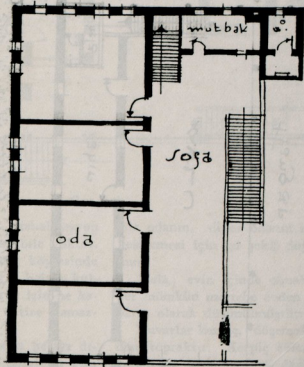
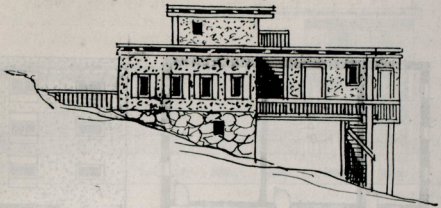
2 — Yazın, güngöçimi tarafından — Akdeniz'den — sirok denilen rüzgâr eser. Bu ruzgâr, yazın serin, kışın ılıktır. Evlerin yüzünü bu tara fa döndürmekle bu rüzgârı da almış olurlar.

Bizde köylülerin senelerdenberi düşünerek buldukları bu yoldan gitmeğe mecburduk.

Yaptığımız köy yapıları, bir ova evi, bir dağ evi, bir de çifliktir. Her üçünün de başlıca yüzü güngöçimine döndürülmüş, direkler üzerinde geniş saçaklarla odalar sıcaktan korun muştur.

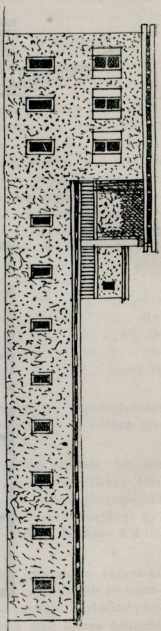
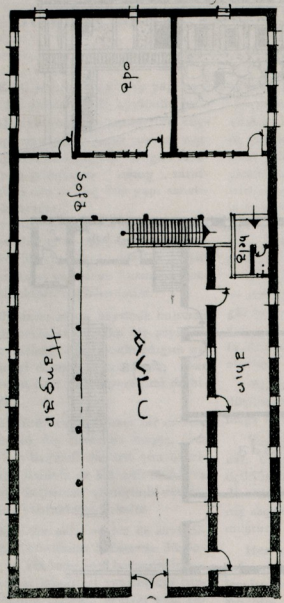
Her yapının odalarının önündeki sofalar yaz, kış oturulabilir ev teraslarıdır. — Güngöçimi köylerinde kışın bile güneş açık olursa bahçede oturulabilir. —

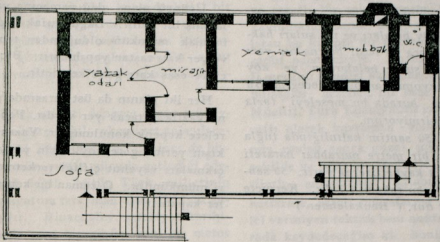
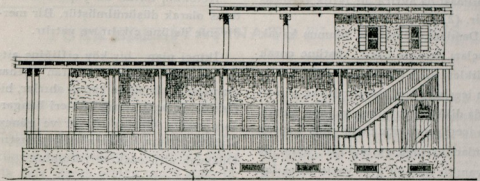
Köy evlerinde, şehir evlerinde olduğu gibi hela, ev içerisine alınamaz.

Dağ evi

Çiğlik evi

Ova evi

Köyde sifon yoktur, kanalizasyon yoktur. Hattâ, bazen su bile yoktur.

(1) Mesela, bürkânî dağ köylerinde su o kadar değerlidir ki, helada kullanılmaz. Köylüyü bu iş için ne kadar zorlarsanız iyi bir netice alamazsınız.

Bu sebepten planlardan helayı dışarı çıkarmayı ben de köylüler gibi doğru buldum.

Köy evinde odaları, kademe kademe yaptım. Buna sebep, rüzgâr ve güneşi hepsinin de bir almasını temindir.

Bir odanın, diğer odanın rüzgârını kesmemesi için bu şekli doğru buldum.

Hela, evin içinde olmakla beraber mümkün meretebe evden ayrı bir parça olarak düşünülmüştür.

Duvarlar kerpiç, döşemeler tahta, dam topraktır. Kerpiç evler, sıcak ve soğuğa karşı en fazla dayanan evlerdir. Harareti nakletmemektedir. Taş, en fena, tuğla, nisbeten daha iyi fakat kerpiç, en iyi bir malzemedir. Mukavemet görünüşünden fazla kalın

yapılması da ayrıca bir iyilik vermektedir. (2)

Damlara, yanyana konmuş kavak ağaçları üzerine hasır, üstüne çorak dedikleri killi toprak serpilir, toprağın içerisine tuz karıştırılır ve akıntısı da dikkatli yapılırsa yağmur sularının içeri girmesine mani olur. Toprak damlar, sıcağa ve soğuğa karşı da dayanıklı olduğu gibi yazın teras halinde olduklarından üzerlerinde yatmak da mümkündür.

(1) Köy helaları ve pis suları hakkında ayrıca ve başlı başına bir yazı yazacak, susuz helalardan ve köy kanalizasyonundan bahsedeceğim. Bu sebepten burada bu meseleyi fazla derinleştirmiyorum.

(2) 50 santim kalınlığında tuğla duvarın bir metre murabbar harareti dışarı 1.1 kaybettirerek verir, 50 santim taşa bu rakam, 1.7 dir. Kerpiçte ise, 0.9 dur. (Baukalender)

Netekim, bütün bu yapıların üstü teras olarak düşünülmüştür. Bir merdivenle üstüne çıkılır ve yatılır.

İkinci plan, bir köy çifliğine aittir. Çifliğin avlusunu saran kenar duvarların birisinde kapalı ahırlar, birisinde de açık ziraat âletleri hangarları vardır. Odalar rüzgâr ve güneşi alabilmek için üskata çıkarılmıştır. Odaların altı, ocak ve furundur.

Çiflikte mutbak kullanılmaz.

Üçüncü plan, dağ yamacına yaslanmış bir evdir. Dağda, ufak taşlar bulmak mümkün olduğundan temel ve yer katı taştan yapılmıştır. Birinci ve esas katı gene kerpiçtir.

Her iki planın da üst terasında gene yazlık yatacak yer vardır. Pençerelere kepenk konulmuştur. Yazın ve kışın yerine göre köylülerin yaylaya çıkmaları veyahut çifliği terketmeleri mümkündür. O zaman bu kepenkler kapatılır.

TÜRK EDEBİYATINA TO PLU BİR BAKIŞ

HÜSEYİN NAMIK

Yazan: Hasan Âli; yeni kültür kitapları serisi, İstanbul, 1933.

TÜRK edebiyatını, şairlerin hal tercümesi zannedenlerin neslinden sonra ilk defa olarak ortaya usulü atan, fakat tatbik edemiyenler de çıkmıştır. Bu zevat usulden bahsederken, bir milletin edebiyat tarihinin en eski dil yadığârlarından başlatmanın lüzumunu görememiş, yalnız usulün adını getirmekle iktifaya mecbur olmuşlardır.

Türk milleti denince beşon münevver zümre değil, ekseriyet anlaşılacağı gibi Türk edebiyatı denince de birkaç münevverin vücude getirdiği edebiyat değil, bütün Türk milletinin hissiyatına terceman olan edebiyat anlaşılır. Binaenaley, edebiyat tarihimizde yeni bir görüş, yeni bir metot ile çalışmak icabetmekte idi.

İşte, bu yeni sahada Hasan Âli Beyin ilk adımı attığını memnuniyetle görmekteyiz. Bu eser, ne bir hal tercüme kitabı, ne bir kısım halkın edebiyatını bütün Türk edebiyatı gibi gösteren ve ne de ilmi metotlardan uzak olan bir eser değildir.

Kitabı açar açmaz, evvela halk edebiyatı ile, yani Türk halkının ekseriyetini teşkil eden kısmının edebiyatı ile karşılaşırız. Hasan Âli Bey, kitabını hal tercümesi yapmaktan o kadar uzaklaşmış ve Türk edebiyatını

bu yeni görüşle o kadar toplu bir halde görmüştür ki, kendisini tebrik ederken, bu yeni açtığı çığırdı muakkiplerinin de çoğalmasını candan dilerim.

Güzel bir üslup ile evvela umumî ve etraflı bir şekilde meseleyi iyice kavradıktan sonra, kariye mevzuu anlatan bu kitapta bir tek aksaklığa tesadüf edemezsiniz. Bu eser, müellifi mevzuu kendisi kavramadan noksan bulâsalar arzeden bir eser değildir. Müellif, Türk Edebiyatını iyice ve etraflı olarak kavramış yani hazmetmiş, ondan sonra güzel, mücmel bir şekilde ve selis bir ifade ile bunu karilerine anlatmıştır. Kitabın umumî hatlarına, esaslı noktalarına aslâ helle vermeyen tektük bazı noktaları burada kaydedeceğim ki, bunların hemen hepsi müellife değil, müellifin mehzallarına ait olan cihetlerdir. Malumdur ki, nazariyeler hakikat olarak ortaya konulmaz ve nazariye olmasına rağmen isbata çalışılarak bir nazariye diye ortaya sürülür. Maatteessüf iki âlimimiz bu meseleyi bu şekilde görememiş, nazariyelerini serdedilerken kariye bir hakikat gibi göstermişlerdir. Bu iki zatın birisi, Ziya Gök Alp Bey, diğeri, Zeki Velidî Beydir. Ziya Gök Alp merhum, kurduğü nazariyenin üstüne bir de bina inşa etmeğe çalıştığı için

bugün bu nazariyeler çürütülünce, bütününe istinat eden mesaisi de çöküvermektedir. Zeki Velidî Bey de, kafasında kurduğu nazariyesini ileri sürerken nazariye olduğunu dahi söylemeyip bir tarihî hakikat imiş gibi serdettiği için eserlerinde şahsî nazariyeleriyle vesaike istinat eden kısımları ayırdetmek karilerce güçleşmektedir. Velidî Bey, Alp-Er-Tonga efsanesini Hiung-nu lara isnat etmektedir. Bunun için hiçbir ilmi delil göstermemektedir. Çünkü, Alp — le istediğinden bunu serdetmiş gibi gözükmektedir. Çünkü, Alp-Er-Tonga — Tonga, Efrasiyap olunca Hiung-nuların garba gelerek Acemlerle mücadele ettiğini tarihî vesikalarla isbat etmek lâzım gelir ki, bunu hiçbir kimse isbat edemez. Zira bu vakıa esnasında mevcut değildir. Yani daha açık bir ifade ile Alp — Er — Tonga, Hiung-nular arasında bir kahraman olursa ve elimizdeki vazih vesikalarm kaydettiği gibi bu kahraman da Efrasiyap olunca muhakkak bu de virde bir Hiung-nu ve Acem müna-sebatını isbat zarurîdir. Böyle bir delil serdetmiyen Velidî Beyin bu şahsî fikrini Hasan Âli Beyin de kabul ettiğini görmekteyiz.

Müellif, Korkut Ata kitabını da " Oğuz destanının islamiyetten sonraki bir şekli ,, addetmektedir. Evelce Körösi Csoma Archivum mecmuasında izah ettiğim gibi bu eser, muhakkaktır ki, islamiyetten evvelki zamanlara ait menkibelerdir. Elimizdeki nüsha ise, islamiyetin tesiriyle sonradan tahrif olunmuştur. Bu ciheti kitapta, şarap içmeler, kadımla erke-

ğin görüşmesi vesair noktalar gösterdiği gibi Ebu Bekir Devadârî'nin eseri de vazıhan isbat etmektedir.

S. 17 de Türk destanlarının kaynakları zikrolunurken bizim için çok kıymetli efsaneleri zikreden Bizans membarları unutulmuştur. Prokopios'un kaydettiği meşhur Utigur ve kutrigur efsanesi daha sonra Yordanes'in eserinde mezkûr olan Hun lerin menşei efsanesi ehemmiyetle kaydoluncak efsanelerdir.

S. 20 de Orhon kitabelerinden nakiller yapılırken Bökli çölgil il ibaresi Thomsen'in daha evvel 1896 da yaptığı tercümenin aynı olarak naklolunmuştur. Halbuki, Thomsen, bu ibareyi sonra bir defa daha tercüme ettiği vakit, pek yerinde bulmamış, Bökli'yi aynen yazarak bir de istifham koymuştur. Bu satırların muharriri Büdapeşte'de iken Orhon kitabeleri hakkında yaptığı tetkikat meyanında bu kelimeyi de halletmiştir. Bu tetkikin bir hulâsası, Hakimiyeti Milliye'de çıkmıştır. Bök, daha doğrusu Bük kelimesi kuvvetli değildir. Bük, Fransızca Foret mukabili olup burada ormanlı ve çöllü, yani ormanlarda ve çöllerde oturan kavim demektir. Bu kelimenin bu manası Divan-ı Lügatütürk'de olduğu gibi Ahmet Vefik Paşa ve daha diğer lügatlerde de vardır.

S. 86 da Kodeks Kumanikus'ten bahsolunurken " İncil tercümelerinin en eskisi Kodeks Kumanikus'tür. ,, deniliyor. Bu ibarede herhalde mürettip hatası olacaktır. İbareyi şöyle okumak lazımdır zannındayım: İncil tercümelerinin en eskisi, Kodeks Kumanikus'te bulunur.

Bu bahislerde müellifin dil yadigârlariyle en eski edebiyatımıza başlamak lüzumunu görerek bundan bahsetmelerini zevkle okumamak imkânsızdır.

S. 105 ten 106 ya geçen satırlarda Tukyü devletinin Oğuzlar tarafından kurulduğunu görmekteyiz ki, bu hususta Hasan Âli Beyin fikirlerine iştirâk edemeyiz. Uzun uzadiya bir delil serdetmeğe lüzum görmüyorum. Çünkü, Gök Türklerle Oğuzların aynı olmadığı aşikârdır.

S. 111 de Kudatgubilig'den bahsolen ondan bir parça nakledilmiştir. Bu parça görülüyor ki, Radloff'un okuyuş tarzına göredir. Halbuki, Thomson, buna haklı olarak itiraz etmiş ve Keleti Szemle mecmuasının cilt 2, cüz 4, S. 259 - 241 de bu ciheti izah etmiştir. Binaenaleyh, Radloff'un okuyuş tarzına katiyen itimat caiz değildir.

Kitabın sonunda kıymetli araştırmacı Abdülkadir Beyden iktibasen bazı izahat vardır ki, bu izahatta bazı metot meselelerine temas etmeği zaruri görüyorum. Burada Kayraham tabiri ile Orhon kitabelerinde Kadırkan yış tabirinin aynı olması muhtemel olduğu ileri sürülmektedir. Yer isimlerinin ilâh ismi veya dinî isimlerle alakadar olduğu vaki ise de bunu daha metodik bir şekilde isbat etmek lazımdır.

Bütün bu teferrüatı bir tarafa bırakarak bir defa daha tekrarlıyalım ki, Hasan Âli Beyin bu eseri ilk Türk edebiyat tarihinin yazılışında atılmış ilk adımdır. Yani Türk edebiyat tarihimizi bu eserde ilk defa olarak ilmi bir görüşle okumaktayız. Müellifi, bu kıymetli eserinden dolayı tebrik ile kitabın ikinci cildini de bir an evel bekleriz.

ÜLKÜ İKİ YAŞINA KİRERKEN

OKUYANLAR ve YAZANLARLA KONUŞMA

BU sayısıyla ÜLKÜ ikinci yaşına giriyor. ÜLKÜ bir yıllık neşriyet çalışmasında halk rehberleri arasında bir fikir ve duygu bağı olmağı inkılâbın fikrî ve ruhi teşkilâtlanmasında bir "toplayıcı" olmağı kendine yol edinmiştir. İçinde yaşadığımız inkılâp devrinde her münevver Türk bir "halk rehberi", bir "inkılâp yapıcısı" olmak vaziyetindedir, hangi mesleğe mensup olursa olsun. Bu itibarla ÜLKÜ muayyen bir meslek zümresine değil, bütün münevverlere hitap etmeğe, daha doğrusu, bütün münevverler arasında bir konuşma ve anlaşma vasıtası olmağa çalışmıştır. Türk İnkılâbı mesilleri pek az memlekette inkılâp devirlerine nasip olmuş bir fikir hürriyeti içinde yaşamıştır ve yaşamaktadır. Fikir hürriyeti fikir anarşisi demek değildir. Dünyada birçok ana fikirlerin çatışmakta olduğu bir zamanda inkılâp içinde bir memleketin en muhtaç olduğu şey fikir ve ülkü birliğidir, fikir ve ülkü teşkilatlanmasıdır. Bu fikir ve ülkü birliği ve teşkilatlanması ise hakiki ve samimi şekilde ancak bir fikir ve söz hürriyeti havası içinde inkişaf edebilir — yeter ki bu birliğe doğru bir millî,

maşerî ceht mevcut bulunsun. Bu ceht çok yüksek bir ruhi disipline malik olan Türk milletinde fitreten mevcuttur. Fikir ve san'at adamlarına düşen vazife ise bu cehti şuurlandırmak, bugünün ve yarının ihtiyaçlarına göre hedeflendirmek, bu maşerî cehtten bir millî inkılâp kültürü, yaratmak ve bu kültürün temelleri üzerinde bir maşerî tesanüt işlemektir.

Bu büyük işte muvaffak olabilmek için halka rehberlik edenlerin evvelâ kendi aralarında, kendi tabirleri, tarifleri ve tefsirleri üzerinde anlaşmaları lâzımdır. İşte, ÜLKÜ bu anlaşmanın yapılacağı yer olmağa çalışmıştır. ÜLKÜ'nün bu mukaddes olduğu kadar çetin vazifede muvaffakiyetinin artması ÜLKÜ'nün hakiki sahibi olan onu okuyanların ve ona yazarların elindedir.

ÜLKÜ inkılâbı yayma ve kökleştirme yolunda kendini gösteren en büyük meseleler arasında halkçılığı, halk terbiyesini, köycülüğü bilhassa ele almıştır. Bu itibarla ÜLKÜ ruhiyatçıların, bilhassa halk ruhiyatıyla, maşerî ruhiyatla uğraşanların, terbiyecilerin, halk terbiyesinde memlekette en büyük rolü oynayan asker-

lerin, valilerle, kaymakamların, nahiye müdürlerinin, ve ziraatçıların yardımlarına ve elbirliğine en ziyade muhtaçtır.

ÜLKÜ Türk inkılâbı içinde üzerine aldığı büyük işte artan bir verimle yürüyebilmek için şüphesiz

çok tekâmüle muhtaçtır. Birçok ÜLKÜ'yü sevenler mecmualarının tekâmülü için düşündükleri şeyleri söylemişler; ÜLKÜ onlara teşekkür ederken aynı yolda kendine yardımcı bütün okurlarından ve yazarlarından tekrar diler.

ÜLKÜNÜN YAZI BÖLÜMLERİ

“ÜLKÜ,,NÜN YAZI BÖLÜMLERİ

Edebiyat ve Dil (şiir, hikâye, roman, tasvir, tetkik) :

Kendi dilimizde yazılmış ve başka dillerden çevrilmiş yüksek kıymette edebî yazılar.

Hususiyle millet ve vatan sevgisini, inkılâpçılık heyecanını kuvvetlendirecek eserler; Türk tarihinin büyük anlarını yaşatan, millî mücadelenin kahramanlıklarını anlatan, memleketin büyük şehirlerini, kasabalarını, köylerini, tabii güzelliklerini tasvir ederek ayrı ayrı her köşesini tanıtan ve sevdiren, taassubun, batıl itikatların, fena göreneklerin çirkinliklerini ve gülünçlüğünü ortaya koyan, ahlâk yüksekliğini her sahada güzel örneklerle gösteren, halkçılık sevgisi aşılıyan ve ruhları o büyük yola yönelten yazılar.

Aynı mevzularda Halkevlerinde temsil olunabilecek sahne eserleri.

Edebiyat tarihimize, hususiyle edebiyatımızın yabancı tesirler altında uğradığı değişmelere dair tetkikler.

Halk edebiyatının güzel örnekleri; tanınmış halk şairlerine dair tetkikler.

Türk dilinin eskiliğine, zenginliğine, yaygınlığına dair tetkikler.

Selçuk ve Osmanlı devirlerinde Türk dilinin uğradığı değişmelere, halk dili ile yazı dili arasındaki ayrılıklara ve bugüne kadar dili sade-

leştirme yolunda atılan adımlara dair tetkikler .

Dili sadeleştirme, özleştirme yolunda denemeler, düşünceler, teklifler.

Güzel Sanatlar (musiki, resim, heykel, mimarlık) :

Musiki: eski, yeni halk musikisine dair tetkikler.

Halk musikisini derleme yollarını gösterir yazılar .

Eski, yeni halk musikisinin güzel örnekleri.

Türk musikisinde kullanılan aletlere ve bunların tarihlerine dair yazılar.

Musikimizi canlandırmak ve güzelleştirmek yollarını gösterir yazılar.

Resim, heykel: Resim ve yazı tarihi hakkında tetkikler.

Tezyini resim hakkında yazılar.

Yeni Türk ressamlığını, onun az zaman içindeki hamlelerini gösterir yazılar; seçilmiş örnekler .

Eski, yeni Türk heykelticiliği hakkında tetkikler.

Oymalar, kabartmalar, abidelere dair yazılar; seçilmiş örnekler.

Mimarlık: Türk mimarlığına dair tarih tetkikleri .

Eski Türk mimarlık eserlerine, bunların nevelerine göre inşa ve tezyin hususiyetlerine dair yazılmış yazılar; seçilmiş örnekler .

Mimarlığımızı bugünkü telâki ve ihtiyaçlara göre ileriletmek yollarını gösterir yazılar .

Tarih:

Dünya tarihinde Türkün eski ve geniş yerini gösterir, bu hakikati ihmal ve inkâr eden iddiaların çürüklüğünü inandırıcı delillerle ortaya koyar tetkikler.

Türk medeniyetinin tarihî abideleri, yazılı vesikaları hakkında tetkikler.

Eski, yeni Türk tarihinde yer tutmuş adamların şahsiyetlerini, eserlerini tahlil ederek kıymetlerini tanıtır yazılar.

Türk tarihine ve medeniyetine dair yabancı dillerde yapılan ehemmiyetli neşriyatın tercümelere.

Her Halkevi muhitinde yapılaık tarih ve folklor tetkiklerinin mahsulleri, halk arasında yaşayan Türk “mit,, lerine ait derlemeler.

Objektif tarih tetkikinin, tarihle alâkalı ilimlerin esaslarını ve usullerini gösterir yazılar .

Tarihî vesikaların ve eserlerin kıymet ve ehemmiyetlerini anlatır, bunları tanıma ve muhafaza hususunda millî alâka ve uyanıklık vücade getirir yazılar.

İçtimaiyat ve Felsefe:

Devlet ve millet felsefeleri hakkında, devletle fert arasındaki elbirliği, milletle devletin birliği, cemiyetleşmenin lüzum ve şekilleri, fertçiliğin zarar ve tehlikeleri, millî tesanüdü yüksek değeri ve kurulma yolları üzerinde tetkikler.

İnkılâbımızın hukukî ve içtimai mahiyeti hakkında tetkikler ve bu

bakımdan dün ve bugün arasında mukayeseler.

Vatandaşlık haklarına, vazife ve mesuliyetlerine, maşerî yaşayış şartlarına dair yazılar.

Memleketin mühim içtimai dertlerine dair tetkikler.

Yeni kanunların içtimai kıymetleri hakkında tetkikler ve izahlar.

İçtimai yardım işinde yapılan faaliyetleri, içtimai yardım müesseselerinin varlıklarını ve çalışmalarını tanıtır yazılar.

Başka memleketlerle temaslarımız ve münasebetlerimiz hakkında yazılar; memleketimize seyyah celbi, memleketimizi yabancılara tanıtmaya yolları hakkında tetkikler.

Halk hayatına, ananelerine, içtimai müesseselerine dair yazılar.

İktisat ve Ziraat:

İktisadi teşkilâtlanmanın lüzum ve faydalarını ve bu bahiste devletçiliğimizin hedeflerini ve hudutlarını gösterir yazılar.

Mahallî zenaatların iktisadi inkişafı imkânlarına ve yollarına dair yazılar.

Bizde sanayiin bugünkü vaziyetine ve inkişaf kabiliyetini işletmek için tutulacak yollara dair yazılar.

Başlıca ziraî mahsullerimizin, madenlerimizin dünya vaziyetine dair tetkikler.

Şehir iktisadiyatına, köy iktisadiyatına dair yazılar.

Ziraatte ve ziraî sanayide kooperatifçilik hakkında tetkikler.

Kara, deniz, hava yollarına, nakil vasıtalarına ve bu sahalarda inkılâptan beri yapılan işlere dair tetkikler.

Ev iktisadiyatına, ucuz geçim

yollarına, boş vakitlerde kazanç yollarını bulma usullerine ve imkânlarına dair yazılır.

Memleketimizde ziraat meseleleri, küçük ziraatçılık ve büyük çiftlik ziraati, ziraatin makineleştirilmesi, muhtelif mıntakalarda en elverişli ziraat şubeleri, hayvancılığın hususî ehemmiyeti, ziraat sayaniinin inkişaf imkânları, üzerinde tetkikler.

Halk Terbiyesi:

Türk inkılabını bütün safhalarının daki inkişaflarıyla ve umumî heyetindeki mütecanisliğiyle, birliğiyle ortaya koyarak ve içtimai hayatımıza getirdiği iyilikleri meydana çıkararak onu halkın ruhuna sindirecek yazılır.

Halka vatandaş terbiyesi vermenin cemiyet içinde haklarını ve vazifelerini hakiki hudutlarıyla tanıtarak maşerî hayatın icaplarına uymağı öğretmenin yollarını gösterir yazılır.

Mektep çağını geçmiş olanların öğrenme kabiliyeti ve bunlara öğretme yolları ve vasıtaları, mektep dışı terbiye hakkında yazılır.

Başka memleketlerde halk terbiyesi usul ve şekilleri hakkında tetkikler.

Yurt Koruma:

Askerlik (kara, deniz askerliği ve tayyarecilik), zehirli gazlerin tesirleri ve bunlardan korunma tedbir ve vasıtaları; casuslara karşı uyanıklık mevzuları üzerinde anlatıcı, duyuru, düşündürücü yazılır.

Kadmlık:

Memleketimizde ve başka memleketlerde kadın hareketleri; kadının

erkeklerle müsavi haklılığı ve bundan istifadesi yolları, kadın cemiyette yetiştirici rolü; ev kadınlığı hakkında yazılır.

Fen:

Halka hergünkü işlerinde lâzım olacak fen bilgilerine dair yazılır.

Bütün tabiat ve hayat madde ve hadiseleri hakkında malûmat vererek batıl itikatları yıkacak, bu suretle bir ilim kafasının temellerini hazırlayarak halk kültürünü yükseltecek yazılır.

Halk Sıhhati ve Nüfus:

Neslin tereddiden korunmasının, istifasına çalışmanın ehemmiyetini belirtir yazılır.

Evlennene hıfzıssıhhati, karı, koca seçerken aranılacak vasıflar hakkında yazılır.

Çocuk bakımı, çocukta dimağ hıfzıssıhhati ve beden terbiyesi hakkında yazılır.

Sıhate dokunur fena âdetlerin, fena gıdalanmanın, fena iklim şartlarının tesirlerini ve bunlardan korunarak sağ ve sağlam yaşamanın yollarını gösterir yazılır.

Kazalarda ve hastalıklarda hekim gelinceye kadar yapılacak acele bakım ve tedavi yollarını gösterir yazılır.

İçtimai ve bulaşık hastalıkların mahiyetlerini, ferdi, maşerî ve irsi zararlarını gösterir yazılır.

Dünyada nüfus vaziyetleri, memleketimizde nüfus meseleleri üzerinde tetkikler.

Spor, Oyun ve Eğlence:

Türk millî hayatında sporun ye-

rini, eski Türk sporlarını tanıtacak ve bunların bugünkü şartlara göre canlandırılması imkânlarını gösterecek yazılar.

Bugünkü beynelmilel sporlara ve bunların sıhhi ve içtimai faydalarına dair tetkikler.

Bizde spor hareketlerine dair haberler.

Halk arasında mevcut maşeri spor, oyun ve eğlenceler ve millî rakıslar hakkında yazılar ve halkın, bilhassa köy halkının yaşayışındaki yeknasaklığı giderecek yeni sporlar ve eğlenceler hakkında tetkik ve teklifler.

Köycülük :

Memleketin yarınını düşünme ve yükseltme bakımından köycülüğün ehemmiyetini gösterir, gençlere köylere gidip çalışarak millî medeniyetin değerli yapıcısı olmanın şerefini anlatır ve onlara bu isteği telkin eder yazılar.

Köylerden şehirlere doğru akmanın, münevver ve zeki nüfusun büyük şehirlere merkezleşmenin, yarın için zararlarını göz önüne seren yazılar.

Köylerde yaşama şartlarının mahallî imkânlar dairesinde islahı, köylünün refahlandırılması ve kültürlen-

dirilmesi çareleri hakkında yazılar.

Köy tetkikleri.

Bibliyografi :

Türk dilinde çıkan inkılâp ve halkçılık için faydalı bütün eserleri, mümkün olduğu kadar tamam hülâsalarını vererek, tanıtacak yazılar.

Yabancı dillerde çıkan bizim için faydalı eserleri aynı suretle tanıtacak yazılar.

İnkılâp ve halkçılık ideallerine uygun olmıyan neşriyat hakkında tenkitler.

İhtiyaca en uygun şekilde kütüphane kurma, düzeltme ve faydalı şekilde kitap okuma usulleri hakkında yazılar.

Halkevleri Haberleri :

Her yerdeki Halkevlerinin bütün şubelerinin çalışma programları.

Bu programların tatbiklerini ve mahsullerini gösterir raporlar.

Haberler, Teklifler :

Halevlerini, halk arasında çalışan münevverleri alâkalandıracak memleket ve dünya haberleri.

Okuyucularımızın yazacakları mektuplarda bulunacak dikkate lâyık haberler ve teklifler.

MUHARRİRLERDEN RİCA

YAZILARIN UMUMİ VE MÜŞTEREK VASIFLARI HAKKINDA MUHARRİRLERİMİZDEN RİCA

Dil:

Yazının mümkün olduğu kadar sade, alışılmış konuşma diliyle ve öz Türkçe kelimelerle, kısa cümleli, açık ve sarih bir ifade ile yazılmış olması.

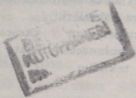
Mihverler:

İnkılâpçılık, halkçılık, halk rehberliği, memleket ve millet sevgisi, neşe ve ümit, çalışma ve barmarınma heyecanı vermek mihverlerinden ayrılmamak ve başkalarını düşünme ve başkalarıyla elbirliği yapma, millî tesanüt duygusunu telkin hedeflerini daima göz önünde bulundurmak, okuyucunun "mutahassıs,, olmadığını hatırdâ tutarak yazıyı herkes için cazip olabilecek ve herkes tara-

fından zevk ve alâka ile okunabilecek bir tarzda yazmak.

Yazı Taktiği:

Telkinleri vakalar, mecazlar içinde bürüyerek yapmak; ve bu şekilde bile telkin edilmesi istenen ana fikir üzerine fazla yüklenerek fikri batıcı bir hale getirmemek, tedrici bir sindirme usulü takip etmek; telkinleri nasihat kıvılcı ve çok söylenmiş ve yazılmış şekillerde yapmaktan bilhassa sakınmak; geniş umumî esaslar haricinde katî hükümlere varmakta çok teenni ile hareket ederek hür düşünceye daima yer bırakmak; tetkiklerde müsbet müşahedelere istinat ederek indî mülâhazalara yer vermemek.

TEŞEKKÜR

ÜLKÜ, bir yaşını doldurması münasebetiyle hakkında yazılar yazan ve her vesile ile ÜLKÜ'yü tanıtmaya çalışan, ÜLKÜ'den iktibaslar yapan bütün matbuat arkadaşlarına teşekkür eder ve bu tarzda yardımlarının devamını diler.

TÜRK DİLİ

Ana dilin özleşmesi yolunda çalışan Türk Dili Tetkik Cemiyetinin organı olan bu mecmua dil savaşında çalışanlar için en lüzumlu bir rehberdir.

VARLIK

İnkılâp merkezinde çıkan bu gençlik sanat ve fikir mecmuası memleket gençliğinin inkılâp ülküleri etrafında toplanması yolunda çalışmaktadır. Onbeş günde bir çıkan bu değerli mecmuayı okurlarımıza tavsiye ederiz.

ÇİĞİR

Türk gençliğinin bütün heyecanlarını inkılâp hizmetine koymasını ve bütün Türk gençlerinin inkılâp prensipleri etrafında toplanıp teşkilâtlanmalarını ülkü edinen bu ateşli gençlik mecmuasını memleket gençliği okumalıdır.

YENİ KİTAPLAR(*)

CÜMHURİYET DESTANI

İSHAK REFET

S: 54 F: 50 K.

Ankara Halkevi, Ankara

ANADOLU DAZKIRLARI

KERİM ÖMER

S: 68 F: 75 K.

Hakimiyeti Milliye Matbaası, Ankara

AİLE İLE MEKTEP ELBİRLİĞİ

M. NEDİM ve M. NURETTİN

S: 115 F: 50 K.

Altın Kalem Kitap Evi, Adapazarı

BU SUYA SEN DE EĞİL

M. ESAT

S: 36 F: 25 K.

Ülkü Kitaphanesi, İstanbul

(*) Burada mecmuaya gönderilen kitaplardan ÜLKÜ'nün şiarlarına uygun görülenler ilân olunacaktır.

